

Cecilie Stubberud Næss

Horizontal ulikhet, organisert etnisk vold og nasjonale valg

En casestudie av Kenya og Tanzania

Masteroppgave i statsvitenskap

Trondheim, juli 2012

Abstract

This thesis explores the conditions under which ethnic cleavages become politically salient. It does so by comparing the generally peaceful society of Tanzania, to the relatively more conflict prone society of Kenya. Both being multiethnic countries, both former colonies of Great Britain, both having a history of one-party rule, both rather poor countries and both dependent on agricultural resources, facilitates a focused comparison. The biggest difference between the two countries, at least at first glance, is the returning violence in Kenya in periods of national elections. I argue that this puzzle exist because of Kenya's inability to create a common national feeling, and because of the composition of political parties in the country. Further variables such as group size, frustration and opportunity of violence, are considered, to be able to explain the lack of national feeling and composition of political parties. On the contrary, Tanzania has gained a peaceful society because of the national identity inherited from the politics of Julius Nyerere, and a political system that includes many ethnic groups. Answering the causes of violence and the conditions for peace might, in the long run at least, contribute to Kenya also becoming a peaceful society.

Key words: ethnicity, elections, political parties, organized ethnic violence, Kenya, Tanzania

Denne masteroppgaven undersøker forhold hvor etniske skillelinjer blir politisk viktige. Den gjør det ved å sammenligne det generelt fredelige Tanzania med det mer konfliktpregede Kenya. Det faktum at begge land er multietniske, tidligere britiske kolonier, at de har en historie med ettpartistyre, de er begge fattige land samt at de begge er avhengige av jordbruket, muliggjør en fokusert sammenlikning. Den største forskjellen mellom de to landene, i alle fall ved første øyekast, er den tilbakevendende volden i Kenya i perioder med nasjonale valg. Jeg argumenterer for at dette problemet eksisterer på grunn av Kenyas manglende evne til å skape en nasjonal fellesskapsfølelse, og på grunn av måten politiske partier i landet er sammensatt. Implikasjoner som gruppestørrelse, frustrasjon og mulighet for vold analyseres for å kunne svare på hvordan en nasjonal identitet og politiske partier etableres. På den andre siden av argumentasjonen har Tanzania fått et fredfullt samfunn på grunn av et mer inkluderende politisk system, samt den nasjonale identiteten som har gått i arv fra Julius Nyereres politikk. Denne utgreiingen for årsaker til vold og betingelser for fred kan bidra til avdekke hvordan Kenya også kan oppnå fredelige valg, i hvert fall på sikt.

Nøkkelord: etnisitet, valg, politiske partier, organisert etnisk vold, Kenya, Tanzania

Forord

I skriveprosessen av denne masteroppgaven har jeg hatt svært god nytte av tilbakemeldinger, ideer og korrekturlesing fra min veileder Ole Magnus Theisen, doktorgradsstipendiat ved Institutt for Sosiologi og Statsvitenskap, NTNU. Hans hjelp har vært uvurderlig.

Andre som fortjener en takk er de som ga meg nyttige tilbakemeldinger etter min presentasjon på ”VIP-seminar” på NTNU. Tanja Ellingsen ga meg her en god pekepinn på hvordan teorikapittelet kunne løses, Karin Dyrstad kom med generelle tilbakemeldinger som bedret oppgavens struktur. Videre må jeg takke alle som har svart meg på mail, og derav gitt meg hjelp underveis med små og store spørsmål. Dere vet hvem dere er. Eventuelle gjenstående feil er utelukkende mitt eget ansvar.

En takk for psykisk støtte og diverse korrekturlesing må rettes til Torbjørn Kveberg, medstudent og verdens beste lesesalskompanjong. Til slutt, takk til Nicolai som har holdt ut med meg i denne tiden.

Godteriskåla på IFIF er dessuten tom. For siste gang.

Trondheim, juli 2012

Cecilie Stubberud Næss

Forkortelser¹

ASP:	Afro-Shiraz Party (Tanzania)
CCM:	Chama Cha Mapinduzi (Tanzania)
CHADEMA:	Chama Cha Democrasia na Maendeleo (Tanzania)
CUF:	Civic United Front (Tanzania)
DP:	Democratic Party of Kenya
FN:	De Forente Nasjoner
FORD:	Forum for the Restoration of Democracy ² (Kenya)
GEMA:	Gikuyu, Embu and Meru Association (Kenya)
HDI:	Human Development Index
IMF:	International Monetary Fund (Pengefondet)
KADU:	Kenya African Democratic Union
KANU:	Kenya African National Union
KAU:	Kenya African Union
KCA:	Kikuyu Central Association (Kenya)
KNP:	Kenya National Party
KPU:	Kenya People's Union
LDP:	Liberal Democratic Party (Kenya)
NAC:	National Alliance for Change (Kenya)
NCCR-Mageuzi:	National Convention for Construction and Reform (Tanzania)
NAK:	National Alliance Party of Kenya
NARC:	National Alliance Rainbow Coalition (Kenya)
NDP:	National Democratic Party (Kenya)
ODM:	Orange Democratic Movement (Kenya)
OIC:	Organization of the Islamic Conference (internasjonal organisasjon)
PNU:	Party of National Unity (Kenya)
SDP:	Social Democratic Party (Kenya)
TAA:	Tanganyika African Association
TANU:	Tanganyika African National Union

¹ Se vedlegg V for når de ulike partiene var aktive, og hvem som ledet dem.

² Det finnes i tillegg tre andre FORD-partier: FORD-Asili, FORD-Kenya og FORD-People. FORD ble registrert som politisk parti i desember 1991, men ble splittet i to grunnet interne uenigheter; FORD-Kenya og FORD-Aisili. Interne stridigheter var også bakgrunnen for FORD-People, som ble registrert offisielt i november 1997. NDP slekter på FORD-Kenya, med Odinga i spissen (Hornsby 2012). Jeg fokuserer kun på FORD her.

TLP: Tanzania Labour Party
UCDP: Uppsala Conflict Data Program
UDP: United Democratic Party (Tanzania)
ZNP: Zanzibar Nationalist Party³
ZPPP: Zanzibar and Pemba People's Party

³ Det ble i 1959-1960 etablert en allianse mellom ZNP og ZPPP: ZNP-ZPPP (Burgess 2005).

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	1
1.1 Definerings av sentrale begrep; identitet, etnisitet, konflikt og vold	5
1.1.1 Identitet og etnisitet definert.....	6
1.1.2 Organisert etnisk vold.....	7
2 Teorier på etniske grupper og demokratiske flerpartivalg	11
2.1 Etnisk sammensetning	12
2.1.1 Primordialisme, instrumentalisme og konstruktivism.....	13
2.1.2 Vertikal versus horisontal ulikhet.....	14
2.1.3 Fraksjonalisering og polarisering.....	15
2.1.4 Demografisk og politisk dominans.....	16
2.2 Flerpartivalg	17
2.2.1 Politiske partier.....	19
2.2.2 Valgsystem.....	21
2.2.3 Svekket voldsmonopol og etnisk sikkerhetsdilemma.....	22
3 Metode	27
3.1 Kvantitativ versus kvalitativ metode	27
3.1.1 Generalisering i et komparativt design.....	28
3.2 Casevalg: likheter og begrunnelse	29
3.2.1 Hvordan tidsaspektet kan brukes.....	31
3.2.2 Frihetsgrader.....	32
3.2.3 Reliabilitet.....	32
3.2.4 Validitet.....	32
3.2.5 Transparens og troverdighet.....	34
4 Historisk bakgrunn	35
4.1 Data	36
4.2 Kenya	37
4.2.1 Før selvstendighet.....	37
4.2.2 Tiden etter selvstendighet.....	41
4.2.3 Den etnifiserte politikken.....	42
4.2.4 Valg og vold.....	44
4.2.5 1992-valget.....	46
4.2.6 1997-valget.....	47
4.2.7 2002-valget.....	48
4.2.8 2007-valget.....	49
4.3 Tanzania	54
4.3.1 Historisk blick på Tanganyika.....	55
4.3.2 Zanzibar-historie.....	56
4.3.3 Tiden etter selvstendighet.....	56
4.3.4 Grunnlaget for identitet.....	60
4.3.5 Introduksjonen av flerpartisystem.....	61
4.3.6 Nasjonale valg i Tanzania.....	62
4.4 Demokrati i Kenya og Tanzania	66
5 Diskusjon	71
5.1 Organisert etnisk vold og makt	71
5.2 Instrumentalisme versus etnisk inkluderende politikk	74
5.2.1 Instrumentalisme og flerpartivalg.....	75

5.3 Horisontal ulikhet versus nasjonal identitet	78
5.3.1 Primær identifikasjon i Kenya og Tanzania	79
5.3.2 Horisontal ulikhet	83
5.3.3 Partisystem i lys av horisontal ulikhet og instrumentalisme.....	86
5.3.4 Arven fra Kenyatta, Moi og Nyerere.....	90
5.4 Oppsummering.....	93
5.4.1 Alternative hypoteser	93
6 Konklusjon	95
6.1 Videre forskning	98
7 Referanser.....	99
8 Vedlegg	I
8.1 Borgerkrigsforskningens mest robuste funn:	I
8.2 Øvrige etniske grupper i Tanzania	II
8.3 Øvrige etniske grupper i Kenya	II
8.4 Lovgivning politiske partier i Tanzania.....	III
8.5 Politiske partier	III

1 Innledning

Voldelige interne konflikter har vært den største utfordringen i det internasjonale sikkerhetsbildet i det 21. århundret. Etter andre verdenskrig har tre fjerdedeler av alle krigene som har funnet sted vært innad i stater, heller enn mellom dem (Gleditsch, Wallensteen, Eriksson, Sollenberg og Strand 2002).⁴ Av 709 etniske minoritetsgrupper i verden har minst 100 av dem medlemmer som har deltatt i borgerkrig mot staten mellom 1945 og 1998 (Blattman og Miguel 2010). Hvorfor noen land opplever voldelige konflikter i større grad enn andre land er interessant fordi det tilsier at denne typen konflikter kan reduseres til det minimale hvis en vet hva som forårsaker dem. Nettopp denne problematikken gjør studiet av Kenya og Tanzania svært interessant fordi det er to relativt like land, men med veldig ulike konfliktbilder. Utfordringen ligger ikke i å minske konflikten(e) i seg selv, men å håndtere de(n) på en konstruktiv og fredelig måte (Barron, Smith og Woolcock 2004).

De fleste land i dag har en eller annen dimensjon av multietnisitet. Multietnisitet kan måles på flere måter: etter størrelsen på største og minste gruppe; etnisk dominans; antallet grupper; fraksjonalisering og polarisering. Ikke alle multietniske land opplever voldelig konflikt. Med et ønske om å undersøke hva som forårsaker konfliktene i Kenya, hvorfor de blusser opp i tiden omkring nasjonale valg, og hvilke prosesser som skaper konfliktene, er Tanzania valgt som motvekt for å finne den variabelen som er til stede i Kenya, men er fraværende i Tanzania. Metoden som benyttes for å gjøre dette er John Stuart Mills forskjellsmetode. Volden det handler om er vold der staten ikke er helt fraværende, men heller ikke en egen aktør; klassifisert i UCDP som ikke-statlig og ensidig vold (Eck og Hultman 2007; Sundberg, Eck og Kreutz 2012). Siden 1989 er det registrert 43 ikke-statlige konflikter i Kenya, der elleve er tydelig relatert til valg. De øvrige handler, i følge UCDP, stort sett om kvegraid og tilgang på vann og land. I tillegg er det registrert syv ensidige voldstilfeller, hvorav fire kan settes i direkte sammenheng med valg. I Tanzania er det i samme tidsrom registrert ett tilfelle av ensidig vold, i forbindelse med valget i 2000. Det er ikke registrert noen tilfeller av ikke-statlig vold (Sundberg et al. 2012; Eck og Hultman 2007). Avhengig variabel er altså valgvold; utbruddet av voldelige konflikter i forbindelse med nasjonale valg. Av metodiske årsaker er det valgt én hovedvariabel som uavhengig; etnisitet, i samspill med horisontal ulikhet. Dette fordi volden i Kenya baserer seg på etniske skillelinjer, samt at Tanzania er det landet i Afrika der den etniske identiteten står svakest (Bannon, Miguel og

⁴ For mer oppdatert publikasjon på disse dataene, se Themnér og Wallensteen (2011).

Posner 2004) . Problemstillingen lyder: hvordan kan man forklare den etniske volden før, under og etter nasjonale valg i Kenya? Kan samme forklaringer brukes på at Tanzania ikke opplever det samme? Barkan (1994:7) argumenterer for en sammenlikning av nettopp Kenya og Tanzania:

Comparison between Kenya and Tanzania [is] ... appealing because of their resemblances with respect to a number of variables (...) that could be held constant or nearly constant in an examination of the countries

Likhetene han refererer til gjelder befolkningsstørrelse, geografi, tidligere britiske kolonier, og naboland med borgerkrig. I tillegg skjedde introduseringen av flerpartistyre samme år. Men selv om det er mange likheter mellom de to landene, er ingen samfunn helt like.

Hovedargumentet i denne masteroppgaven er at utgangspunktet er nokså likt i begge land: de er multietniske, ingen av gruppene er store nok til å ha makten alene og de har hatt fire flerpartivalg. Som multietniske, nye demokratier kan gjennomføringen av valg bli utfordrende, og det krever mye av både de som sitter med makten og de som eventuelt får makten å sikre at alle grupper føler seg inkludert i demokratiet, og at fordeling av goder skjer på likt grunnlag for alle. Dette er svært vanskelig å få til, og en eller annen form for ulikhet mellom gruppene vil trolig oppstå. Ulikheten er horisontal⁵: den forekommer mellom grupper snarere enn mellom individer løsrevet fra grupper. Den horisontale ulikheten forstås i denne analysen som ulikhet i sosiale og materielle goder mellom etniske grupper, samt ulikhet i mulighet for politisk innflytelse.⁶ Et alternativt begrep som ofte brukes for å dekke ulikheten i politisk innflytelse blant grupper, er politisk eksklusjon (se for eksempel Cederman og Girardin (2007)).⁷ Eksklusjon blir for sterkt i denne analysen fordi mange av gruppene har en viss form for innflytelse, eller har hatt det tidligere. Relativt sett har en gruppe mer eller mindre politisk innflytelse enn de øvrige gruppene. Horisontal ulikhet er forbundet med psykologiens relative deprivasjon – det handler ikke om hvor ille du har det, hvor ille du tror du har det er mye mer relevant, fordi det gir en følelse av din egen situasjon relativ til andre

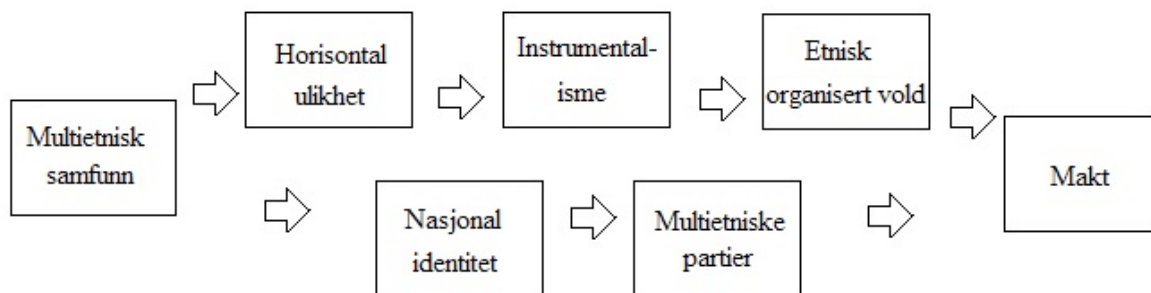
⁵ Horisontal ulikhet er ulikhet i økonomisk, sosial, politisk eller kulturell status mellom definerte grupper (Stewart 2008).

⁶ For en mer tradisjonell diskusjon på horisontal ulikhet som ikke inkluderer ulikhet i politisk innflytelse, men hvordan fordeling av goder kan føre til sosial ulikhet som igjen kan føre til konflikt, se for eksempel Østby (2008).

⁷ Eksklusjon skiller seg ut fra de øvrige begrepene på etnisitet nedenfor (se teoridelen), fordi det sier noe om politisk status *i tillegg til* gruppestørrelse. De øvrige forklarer gruppestørrelse.

etniske grupper. Horisontal ulikhet i seg selv skaper ikke organisert etnisk vold.⁸ Men det gjør det mulig å spille på ulikhetene politisk, som igjen kan gi organisert etnisk vold. Denne volden blir da en måte å konkurrere om makt på, for å få, opprettholde eller øke makten til sin egen etniske gruppe. I Kenya er volden i stor grad et politisk virkemiddel, mens det i Tanzania stort sett brukes fredelige metoder for å oppnå makt. En årsak til denne forskjellen foreslås å være partistrukturen i landene. Kenya anses i denne analysen som et eksempel på etniske partidannelser, mens Tanzania eksemplifiserer multietniske partidannelser. Merk at det er uenighet om partiene i Kenya skal kalles etniske (eller multietniske), ettersom flere av dem er dannet som koalisjoner mellom flere etniske grupper (Havnevik 2008). Allikevel blir de kenyanske partiene referert til som etniske her fordi etniske grupper er utgangspunktet for partidannelsen, noe som ikke er tilfellet i Tanzania. Muligheten for å bruke etnisitet instrumentalt er fundamentalt forskjellig i Kenya og Tanzania. Nyerere la til rette for en nasjonal identitet, som ga en nasjonal dekning i politikken. Sannsynligvis var den nasjonale identiteten mye sterkere i Tanzania enn i Kenya i 1990. Denne analysen søker å belyse hvorfor det i Tanzania var en langt sterkere grad av nasjonal identifikasjon ved innføringen av flerpartivalg enn i Kenya. Se Figur I for en illustrasjon på årsakskjeden analysen bygger på.

Figur I: Alternative veier til politisk makt i multietniske samfunn

For å komme frem til konklusjonene, er argumentet fundert rundt tre hovedargument: nasjonal identitet, instrumentell utnyttelse av etniske skiller og multietniske partier. Den nasjonale identiteten gjør horisontal ulikhet og en instrumentalistisk utnyttelse av etnisitet vanskelig i Tanzania. Her står Kenyattas og Moisis politikk som motpart til Nyereres.⁹

⁸ Organisert etnisk vold dekker voldelige hendelser som er registrert av UCDP som konflikter, med 25 drepte per år. Mer om dette i definisjonsavsnitt 1.1.2.

⁹ Jomo Kenyatta og Julius Nyerere anses som landsfædrene i henholdsvis Kenya og Tanzania. Daniel arap Moi er med fordi han videreutviklet politikken til Kenyatta og var sentral i Kenya på 90-tallet.

Andre forklaringer kan også gi svar på forekomsten av etnisk vold i Kenya. En kan helt enkelt si at fredsepisoder følger fredsepisoder, mens konfliktepisoder følger konflikt-episoder (Collier og Hoeffler 2004). Dette er et interessant argument, men det kan ikke forklare den første bølgen av vold i Kenya i perioden 1991-93. En alternativ forklaring på volden kan være at Kenya var en langt mer utpreget bosetterøkonomi enn Tanzania. I så fall blir dette en primordialistisk forklaring, fordi en forklaring så langt tilbake i tid tyder på at lite har forandret seg mellom de etniske gruppene siden midten på 1900-tallet og frem til i dag. Markedsøkonomiens betydning kunne også blitt inkludert som forklaring på organisert etnisk vold, fordi den ofte ikke klarer å fordele goder likt mellom befolkningen. Ingen av disse forklaringene er inkludert fordi de ikke passer i tidsbegrensningen som er gjort ved flerpartivalg, ei heller vil de kunne forklare hvorfor Kenyatta og Moi har ført den politikken de har gjort.

Forskningen på interne konflikter er konsentrert rundt borgerkrig.¹⁰ De fleste studiene er statistiske tilnærminger. Det er få studier på ikke-statlige konflikter fordi det inntil nylig ikke har vært noen datasett å basere forskningen på. Et viktig bidrag til litteraturen blir å finne ut mer om de samfunnene som opplever konflikt, og inkludere samfunn som ikke opplever dette som kontrast. Slik sett kan en komme frem til mer nyanserte svar på årsakene til voldelige interne konflikter. Store-*N* studier forteller oss at etnisk sammensetning kan forårsake konflikt grunnet dominans, polarisering, fraksjonalisering eller ekskludering (mer om dette i delkapittel 2.1 Etnisk sammensetning). Eksisterende litteratur på borgerkriger og mindre interne konflikter har videre hatt en tendens til å fokusere på makroårsaker til konflikt, bunnset i økonomiske årsaker som fattigdom og muligheten til å finansiere opprør. Årsakene til interne voldelige konflikter kan med andre ord være mange, men det er ingen enighet blant de statistiske analysene om hvilken etnisk sammensetning som har størst sannsynlighet for å gi konflikt. Det er nødvendig å sammenlikne case med og uten vold for å kunne forstå hvilke mekanismer som gir etnisk konflikt i noen tilfeller men ikke i andre. Slik kan man danne seg et mikronivåbilde av årsakene til konflikt. Her er det lite enighet i eksisterende litteratur (Blattman og Miguel 2010), og dybdekunnskap er etterlyst (Sambanis 2004a). Etterlyst er også caseundersøkelser om multietnisitet faktisk påvirker faren for interne voldelige konflikter (Ellingsen 2010).

Denne studien dokumenterer partisammensetning av etniske grupper i politiske partier, og viser hvordan dette kan forsterke både identitet, mulighet og frustrasjon til potensielle

¹⁰ For borgerkrigsforskningens mest robuste funn, se vedlegg I.

voldelige konflikter. I tillegg presenteres her en utvidet forståelse av begrepet horisontal konflikt. Min bruk av begrepet gjelder ikke kun materielle goder slik det ofte blir forstått, men og politisk ulikhet, jamfør fokuset på etnisk sammensetning i politiske partier. Konklusjonene mine er interessante fordi fenomenet med voldelige valg i nye demokratier sannsynligvis gjelder flere land enn Kenya (for eksempel Myanmar og Egypt). Dessuten er konsekvensene av volden enorme, også utover tap av menneskeliv. Te- og blomsterekseporten i Kenya blir påvirket av volden (Ksoll, Macchiavello og Morjaria 2009), turistindustrien merker nedgang, og veier og jernbaner ødelegges (Dercon og Gutiérrez-Romero 2011).¹¹ Det er en mangel på litteratur på voldens rolle i valg og hvordan partisammensetning og oppførsel fra det sittende regimet påvirker dette. Det er forsket en del på enkeltvalg og vold i Kenya, og det er forsket på hvorfor Tanzania relativt sett er et fredelig land i Afrika. I tillegg er det gjort sammenliknende studier av Kenya og Tanzania på andre områder enn vold (jfr. for eksempel Miguel 2004), men så vidt meg bekjent er det ingen som har gått i dybden på hvorfor Kenya er mer voldelig rundt valg enn Tanzania.

1.1 Definerings av sentrale begrep; identitet, etnisitet, konflikt og vold

Studier av voldelige konflikter har pekt på tre betingelser for at grupper skal mobilisere til vold: identitet, mulighet og frustrasjon (Ellingsen 2000). Gurr (1970) setter frustrasjonen inn i et psykologisk perspektiv ved å se på relativ deprivasjon. Han snakker om frustrasjon og mulighet, identiteten ligger implisitt i argumentet som baserer seg på grupper og ulikheter mellom dem. Frustrasjon, horisontal ulikhet og relativ deprivasjon må derfor sees i sammenheng med hverandre. Horisontal ulikhet skiller seg fra vertikal ulikhet, fordi den handler om ulikhet mellom definerte grupper i et samfunn, mens vertikal ulikhet handler om ulikhet mellom individer (Stewart 2008). Identitet, mulighet og frustrasjon defineres derfor nedenfor, sammen med andre sentrale begrep i denne analysen – etnisitet og organisert etnisk vold.

Når det refereres til partier i denne analysen, skilles det mellom etniske og multi-etniske partisammensetninger. Etniske partier forstås som partier eller partiallianser

¹¹ Eksempelvis ble, som følge av valg volden i Kenya på nyåret i 2008, industriproduksjonen redusert med 35% innen januar 2008, og ytterligere 20% innen april i Kenya. Videre estimeres en halvering av Kenyas BNP-vekst på grunn av volden i forbindelse med 2007-valget, fra 6% før valget til 2% etter valget. Dette skyldes tap av jobber, handelsmuligheter og konsekvensen volden hadde på regionsøkonomien. Ettersom mer enn 80% av Ugandas import går gjennom Mombasa, samt omtrent all eksporten fra Rwanda, er det antatt at volden førte med seg et tap på ca. 43 millioner USD grunnet forsinkelser, ødeleggelser av varer og en tregere produksjon bare i Uganda. I tillegg økte drivstoffpriser med 50% på grunn av valg volden (Dercon og Gutiérrez-Romero 2011:16).

dannet på grunnlag av etniske grupper. Det er de etniske gruppene som avgjør hvem som er med i alliansen, og hvilke etniske grupper som blir opposisjon. Multietniske partier er partier med større etnisk bredde, der det er et mål å favne så store deler av befolkningen som mulig med de posisjonene som finnes. Etnisitet blir da ikke utgangspunkt for partidannelsen.

1.1.1 Identitet og etnisitet definert

Identitet er en sosial kategori som grupperer mennesker etter ulike klassifikasjoner. Etnisk identitet er en undergruppe av overordnede identitetstrekk hos et individ (Chandra 2006). Horowitz bruker etnisitet som et samlebegrep innebefattet av språk, hudfarge og religion, samt rase, kaste og nasjonalitet (Horowitz 2000). Det er uenighet om hvorvidt etnisitet skal omhandle region, religion og nasjonalitet fordi enkelte mener dette ikke er etniske kjennetrekke (Chandra 2006). Bannon et al. (2004) mener religion bør inkluderes i begrepet etnisitet, et synspunkt denne analysen støtter seg på.

Region teller kun som etnisk kjennetrekke hvis det er viktig for medlemskapet i gruppen at en har opprinnelse fra gruppens tradisjonelle region (Chandra 2006). Samtidig kan regionalt avgrensede etniske grupper være årsak til krav om nasjonal suverenitet, som igjen kan føre til konflikt (Varshney 2007). Dette gjør et mulig skille mellom etnisitet og nasjonalitet utydelig (Chandra 2006). Det er viktig for den etniske definisjonen at den omhandler en gruppe av befolkningen i et land, heller enn befolkningen som helhet, hvilket gir et klart skille fra nasjonalitet (ibid). Skillet mellom etniske og nasjonale grupper er ikke endelig, og kan skifte fra dag til dag gjennom handlinger som styrker eller svekker den ene til fordel for den andre (Fearon og Laitin 2000b). Problemene med de definisjonene som lister opp en rekke karakteristikk for en etnisk gruppe, er at de ikke dekker alle etniske grupper. For eksempel snakker jøder mange forskjellige språk, de kan være praktiserende eller ikke og de trenger ikke dele samme kultur. Allikevel omtales de som en etnisk gruppe. Motsatt vil en familie dele en myte om felles arv, men en familie er allikevel ikke en etnisk gruppe (ibid).

Når det refereres til etnisitet i denne analysen vil det gjelde grupper i størrelsesorden mindre enn en stats befolkning som helhet. Dette for å få frem forskjellen i identifikasjon mellom Kenya og Tanzania. De etniske gruppene kjennetegnes da som grupperinger av mennesker som har arvelige¹² fellestrekk, som gjerne har et eget språk, og som har territoriell tilknytning til steder i respektive land. De etniske gruppene som det refereres til er i tillegg

¹² Det viktige med arven er at det kan vises til en felles slekt, en myte om felles opphav og en arvelig regel for medlemskap av gruppen (Chandra 2006). Det kan være så enkelt som å se på foreldrene. I tilfeller med foreldre fra ulike etniske grupper er det tilstrekkelig å bruke skjønn, fordi det da vil variere fra sted til sted hvilken gruppe en sier barna tilhører (Fearon og Laitin 2000a).

politisk aktive grupper. Dette med språk er noe komplisert da det er registrert flere språk i begge land enn det er registrerte grupper. Tilknytningen til språk er dermed satt litt til side. Religion inkluderes i definisjonen fordi religion er potensielt relevant i Tanzania der gruppene enten er arabiske (muslimer) eller afrikanske (kristne). Dette gjelder til en viss grad i begge land, men religion har vært en relativt sett viktigere identitetsmarkør i Tanzania enn i Kenya. Det viktigste er uansett tilknytningen til et stammenavn, geografisk tilhørighet, og arv (Chandra 2006; Fearon og Laitin 2000a).

1.1.2 Organisert etnisk vold

Det er ikke etablert et tilstrekkelig skille mellom etnisk konflikt og etnisk vold (Varshney 2001). Ethvert multietnisk samfunn med en viss grad av ytrings- og organisasjonsfrihet vil sannsynligvis oppleve en eller annen form for etnisk konflikt. Disputter mellom grupper over fordelingen av knappe ressurser, og disputter over tilgangen til makt, er uunngåelig og nødvendig (ibid; Varshney 2007). Det er umulig å fordele ressurser slik at alle får sine behov og ønsker oppfylt til enhver tid. Det er nødvendig med konflikt fordi ideen bak menneskelige og sosiale fremskritt er fundamentert på konflikt (Barron et al. 2004). Det er derimot ikke nødvendig og ønskelig at konfliktene blir voldelige (Varshney 2007).

Voldelig konflikt kan være kollektiv vold, individuell vold eller drap, eller borgerkrig. Vold utført av et individ mot en gruppe (terrorhandlinger) og vold utført av en gruppe mot statlige virksomheter (som i borgerkrig) (ibid), er ikke relevant i denne analysen fordi det ikke er registrert tilfeller av dette rundt valg i Kenya og Tanzania. Begrepet borgerkrig benyttes vanligvis når antall døde når 1000 per år,¹³ og defineres som væpnet konflikt¹⁴ mellom staten og en eller flere organiserte grupper som er sterke nok til å gi staten motstand (Collier og Hoeffler 2001, Fearon og Laitin 2003). Denne analysen baserer seg på kollektiv vold – vold utført av en gruppe mot en annen gruppe (noen ganger med involvering fra staten) – og kan klassifiseres enten som ikke-statlig vold eller ensidig vold. Både ensidig vold og ikke-statlig konflikt gjelder konflikter som forårsaker minst 25 døde per år. I ikke-statlig konflikt er ingen av partene staten (Sundberg et al. 2012). Ensidig vold er angrep av statlige aktører eller andre

¹³ Å operere med et absolutt tall som dette kan være problematisk (Sambanis (2004b)). Et skille for andel av befolkningen som er drept kan si mer, fordi 1000 døde er mer i et land med liten befolkning enn det er i for eksempel India.

¹⁴ En væpnet konflikt klassifiseres som borgerkrig hvis: (1) Den finner sted på statens eget territorium; (2) Partene er politisk eller militært organisert; (3) Staten er en åpenbar aktør (4) Organisasjonen bak opprørerne er lokalt representert; (5) Startåret på krigen er det første året med minst 500-1000 døde; (6) Intensiteten på volden opprettholdes gjennom hele krigen; (7) Den svakere part yter motstand gjennom hele krigen; (8) En fredsavtale som gir minst 6 måneder fred markerer slutten på krigen; (9) En overlegen seier til opprørerne medfølgende regimeskifte kan også markere slutten på krigen; (10) Våpenhvile eller en slutt på kampene må vedvare i minst to år for å markere krigens slutt (fritt oversatt etter Sambanis (2004b:829-831)).

organiserte grupper på sivile eller formelt organiserte grupper, der det kun er dødsfall på den ene siden. Staten utgjøres av regimet som sitter med makten, og den ikke-statlige gruppen må være formelt organisert med et navn og må delta i bruken av vold (Eck og Hultman 2007). De voldelige konfliktene i Rift Valley i Kenya mellom 1991 og 1993 er vanskelig å kategorisere etter disse kriteriene, fordi statens nøytralitet er diskutabel, uten at det klassifiseres som borgerkrig. UCDP beskriver noen av konfliktene som ikke-statlige og andre som ensidig vold.

Her undersøkes hovedsakelig ikke-statlige voldelige konflikter. I tillegg inkluderes fire tilfeller av ensidig vold der staten har vært involvert i Kenya, samt det ene tilfellet av voldelig konflikt som har funnet sted i Tanzania. Det skilles mellom to typer vold i Kenya. De voldelige kvegraidene (pastorialistvolden) som finner sted på landsbygda utelukkes (Benjaminsen, Maganga og Abdallah 2009). Dette er vold med nomader versus nomader, eller nomader versus bønder. Konfliktene er ikke helt uavhengige av de nasjonale valgene, men er allikevel ekskludert fra analysen for å fokusere på de konfliktutbruddene som direkte kan sees i sammenheng med nasjonale valg og valgresultat. Her fokuseres det på volden som gjentakende finner sted ved nasjonale valg i Kenya, som har sin opprinnelse i Rift Valley, og andre områder av det vestlige Kenya, samt på kysten (Roessler 2005:214).¹⁵ Organisert etnisk vold, altså vold mellom etniske grupper, er begrepet som benyttes i denne analysen. Begrepsvalget er gjort for å kunne inkludere tilfeller av vold med etnisk element der staten er involvert, men som ikke møter organisasjonskriteriet til borgerkriger eller konflikter med rebell versus stat. Etnisitetens rolle illustreres i tabell I, som viser volden som har funnet sted i Kenya og Tanzania relatert til valg.

¹⁵ For øvrig inkluderes heller ingen analyse av ambassadeangrepene i Nairobi og Dar es Salaam i 1997, da dette klassifiseres som transnasjonale hendelser eller transnasjonal terrorisme

Tabell I: Oversikt over valg og vold

Valg	Valgvinner	Parter i konflikt	Hvor konflikt	Antall døde
1992 Kenya	KANU (Moi, kalenjin)	Kalenjin og maasai vs. kikuyu og luhya	Rift Valley, Western	213
1997 Kenya	KANU (Moi, kalenjin)	Kikuyu, kisii vs. maasai, kalenjin	Rift Valley, Nyanza, Western	184
2002 Kenya	NARC (Kibaki, kikuyu)	-	-	-
2007 Kenya	PNU (Kibaki, kikuyu)	Kikuyu og kisii vs. luo, maasai, luhya og kalenjin	Rift Valley, Central, Nyanza, Nairobislummen, noe også i Mombasa	1100: 40 luo, hundrevis av kikuyu og kisii
2000 Tanzania	CCM	Regimet ¹⁶ i Tanzania mot arabere på Zanzibar		Minst 25

Kilder: Minorities at Risk 2004; Hornsby 2012; Sundberg et al. 2012; Eck og Hultman 2007

Organisert etnisk vold dekker konflikter der etniske grupper tyr til vold mot hverandre, hendelser som er registrert av UCDP som konflikter med 25 drepte per år. Sambanis (2004a) bruker begrepet etnisk krig i sin studie av krigstilfeller der etnisitet står i sentrum. Hans begrunnelse for begrepet kan også benyttes her (ibid:266):

a common-sense definition of ethnic war is a war fought between ethnic groups over issues that relate to ethnicity. It does not matter whether ethnic identity can be manipulated by elites pursuing private goals; the fact that ethnicity lends itself to manipulation and can be used to motivate collective action is in itself significant

I tillegg til den organiserte etniske volden som analyseres har det, spesielt i Tanzania, vært uenigheter mellom etniske grupper som har blitt løst på stedet eller via lokale institusjoner uten bruk av vold. Disse hendelsene sammenfattes under begrepet etnisk spenning. Valgvolden i Kenya kunne ha utviklet seg til borgerkrig, fordi den inkluderer mange av de samme kjennetegnene som studeres i borgerkrigsforskningen. Hvorfor Kenya ikke har hatt borgerkrig er forsket på tidligere (Kahl 1998; Sambanis 2004a; Snyder 2000; Doyle og Sambanis 2003), og er ikke fokus her. De mest åpenbare skillene mellom volden som analyseres her og borgerkrig er at staten ikke er en åpenbar aktør (det vil si at den ikke

¹⁶ Regimet består av CCM, som skal representere hele den tanzanianske befolkning, inkludert både kristne fra fastlandet og muslimer på øyene.

kjemper med egne styrker), at antallet døde ikke nødvendigvis når 1000, at intensiteten ikke er vedvarende gjennom hele konfliktperioden, og at det ikke er en fredsavtale eller annen offisiell slutt på konfliktene som finner sted (Sambanis 2004b (jmf. fotnote 11)). Dette kan også sees på som en konsekvens av lav organiseringsgrad hos partene i de konfliktene som analyseres her, noe som reflekteres i at partene sjelden har uttalte politiske mål på nasjonalt nivå.

For å oppsummere: identitet handler om etnisitet i denne studien, frustrasjon handler om horisontal ulikhet, og mulighet omfatter først og fremst muligheten en gruppe har til å mobilisere til organisert vold. Mulighetsaspektet kan omfatte både økonomi, demografi og geografi (Ellingsen 2000), og opptrer derfor ofte diffust. I denne analysen tillegges demografien mest vekt i den betydning at det må være mulig å mobilisere til vold, hvilket krever en viss størrelse på gruppen samt at etnisk definering må stå forholdsvis sterkt. Viktigheten av den etniske identiteten har derfor betydning for utbrudd av organisert etnisk vold, og kan kanskje forklare volden, eller fraværet av den, i Kenya og Tanzania (Bhavnani og Miodownik 2009). Ellingsen (2000) poengterer at etnisk opprør er et resultat av en blanding av frykt, interesse, underliggende betingelser og statlig politikk som ikke holder de løfter som gis befolkningen. Dette kan for øvrig gjelde alle former for politisk vold. Både Sambanis (2004b) og Østby (2008) sier at etnisitet er blitt avskrevet for tidlig i forklaringen av voldelig konflikt og borgerkrig. Ellingsen (2000) konkluderer at en befolknings etniske sammensetning påvirker landets risiko for organisert etnisk vold.

Denne analysen har fem seksjoner. Den første seksjonen presenterer teorier om etniske grupper og demokratiske flerpartivalg. Seksjon to er et metodekapittel, med analytiske valg og deres implikasjoner. Deretter følger et bakgrunnskapittel, der den mest relevante empirien for Kenya og Tanzania presenteres, inkludert historisk bakgrunn for landene. Seksjon fire er diskusjonen, der empiri analyseres i lys av teorien. Til slutt følger et konkluderende kapittel.

2 Teorier på etniske grupper og demokratiske flerpartivalg

Det er lite generell litteratur på interne konflikter som ikke er stat versus opprørsgruppe. Jeg låner derfor teorier fra borgerkrigslitteraturen og ser om de kan forklare den hyppige valg volden i Kenya og det relativt fredelige Tanzania. Borgerkrigsteorier er interessante, men i seg selv ofte utilstrekkelige fordi mange av dem tilsier at det er like sannsynlig med konflikt i Tanzania som i Kenya. For samfunn som opplever organisert etnisk vold, er sluttresultatet tilnærmet det samme som for samfunn med borgerkrig (dog ikke i tilsvarende omfang): sivile blir tvunget til å flytte på seg, de blir økonomisk svekket eller ruinert, skadet eller drept. Regionsdata kan vise at omfanget for sivile tidvis er større enn i borgerkriger under ikke-statlig konflikt (Sundberg et al. 2012). Med dette i tankene, samt at det er mangel på data på mindre konflikter og et klart flertall av studier på borgerkriger, blir det legitimt å basere seg på borgerkrigslitteratur. Likhetene mellom organisert etnisk vold og borgerkrig ble også nevnt ovenfor (Sambanis 2004b), og forsterker inntrykket av at borgerkrigsteorier kan benyttes.

Utbrudd av organisert etnisk vold i valgperioder er avhengig variabel. Variabelen kan forklares ut fra hvordan man best kan få makt, og hvem man ser for seg denne makten skal komme til gode, jfr. figur I. Ulike teorier på multietnisitet presenteres i dette kapitlet: størrelsen på største og minste gruppe, etnisk dominans, antallet grupper, fraksjonalisering og polarisering. Videre presenteres teorier på håndtering av demokrati og valg i multietniske samfunn, herunder partier, valgstruktur og nødvendigheten av at staten opprettholder voldsmonopol.

Teoriene som skal benyttes i denne analysen er probabilistiske. Hvis jeg med sikkerhet kunne slått fast at utfallet av nasjonale valg er bestemt av tidligere hendelser i prosessen, ville teoriene vært deterministiske. At de er probabilistiske innebærer at Tanzania har mindre sannsynlighet for organisert etnisk vold enn Kenya, grunnet etnisk sammensetning og mindre horisontal ulikhet, noe som reflekteres i at det ikke alltid har vært valg vold i Kenya (2002) og at det er et tilfelle av organisert etnisk vold ved 2000-valget i Tanzania. Videre er teoriene delvis komplementære: etnisk sammensetning, politiske partier og gjennomføringen av valg henger sammen. Denne analysen har både nedenfra-opp og ovenfra-ned perspektiv. Toppen er politiske aktører på nasjonsnivå, bunnen er de etniske gruppene. I ovenfra-ned perspektivet står Miguel (2004) sentralt. Han ser på nasjonsbygging og ulike institusjoner som nasjonale politikere har fokusert på i både Kenya og Tanzania, og presenterer en forskjell på nasjonsnivå mellom aktørene der. Mueller (2008) representerer nedenfra-opp perspektivet. Hun ser på hvilke faktorer som kan forklare hvorfor enkelte grupper valgte å ty til vold under

valget i 2007. Til en viss grad sier hun også noe om ovenfra-ned perspektivet fordi hun analyserer hvordan en sterk presidentmakt har beredt grunnen for straffefrihet for politikere som bruker vold instrumentelt. Slik får hun frem hvordan de to perspektivene henger sammen, da hun setter nasjonal politikk i sammenheng med gruppeopprør fra grasrota. Nedenfra-opp-perspektivet presenterer derfor volden, hva som skjer og hvem som deltar. Ovenfra-ned-perspektivet forsøker å forklare hvorfor det skjer, og gir derfor et mer teoretisk utgangspunkt med nasjonal politikk og statlige aktører.

2.1 Etnisk sammensetning

Noen hevder at etnisitet ikke er sentralt i Afrika, fordi det er andre måter å identifisere seg på som er viktigere, for eksempel klasse (Kamata et al. 2009). Tidligere funn viser at det er stor variasjon mellom land i måter å identifisere seg på. 92% i Botswana identifiserer seg først og fremst etter etnisitet, i Tanzania er tallet 3%. Klasse er mest fremtredende i tidligere sosialiststater, som Tanzania og Zambia (Bannon et al. 2004), hvilket stemmer med oppfatningen av at det er forsøkt å etablere to klasser i Tanzania, arbeidere og bønder (Nyang'oro 2004). Tanken om at etnisitet betyr mer i Afrika enn i andre verdensdeler på grunn av økonomisk og politisk underutvikling ser ikke ut til å stemme i Tanzanias tilfelle (Bannon et al. 2004). Videre har nærhet til nasjonale valg en betydning på identifiseringen til folket, kanskje fordi valg i nye demokratier forsterker skillelinjene som er i befolkningen, der det i mange afrikanske land er etniske skillelinjer som står sterkest. I tråd med dette sier Bannon et al. (ibid) at jo nærmere en er et nasjonalt valg, jo større er sannsynligheten for et en person identifiserer seg først og fremst etnisk. Dette sammenfaller med politiske rettigheter i et land, der etnisk identifikasjon forsterkes jo mer politiske rettigheter innbyggerne har (ibid:1).

Identitet er en forutsetning for organisert etnisk vold fordi det gir en følelse innad i gruppen av å kjempe for en felles sak. Identiteten er i stand til å bli sterkere og svakere etter sosiale hendelser (Fearon og Laitin 2000b), og politikere er blant aktørene som kan påvirke identitetsfølelsen (jfr. Nyerere som muligens svekket etniske skiller vs. Moi som sannsynligvis styrket dem). Måten man identifiserer seg på avhenger av situasjonen (Stewart 2008), og ofte vil flere identifikasjoner fungere på samme tid (Ellingsen 2000). Hvis ens identitet trues på en eller annen måte, vil dette møtes med motstand.

2.1.1 Primordialisme, instrumentalisme og konstruktivisme

Primordialistene mener at kultur er gitte karakteristikk som er statisk etterlatt fra fortiden. Etnisitet vil ha svært trege endringer, eller ikke endre seg i det hele tatt, ut i fra et primordialistisk syn. En brå styrking eller svekking av etnisk identifisering fremstår usannsynlig. Kulturforskjeller og konflikter forekommer naturlig fordi etniske og religiøse forskjeller ekskluderer muligheten for kompromiss og sameksistens. Er det en konflikt mellom etniske eller religiøse grupper med dype, uforanderlige røtter, vil disse problemene vanskelig la seg løse (Ellingsen 2010).

Instrumentalistene mener kulturforskjeller kan og blir brukt som redskap av eliter for å oppnå politiske, økonomiske eller andre fordeler. Etnisitet er verken iboende i den menneskelige natur eller i seg selv verdifullt. Etnisitet kommer til nytte for politisk makt eller for å trekke ressurser fra staten (Varshney 2007). Konflikter oppstår når ledere strategisk manipulerer den etniske identifikasjonens betydning til fordel for politisk makt (ibid).

Konstruktivistene mener at kulturforskjeller ikke nødvendigvis er konfliktfylte, og danner en middelvei mellom de to øvrige standpunktene. Kultur kan både endres og utvikles, men er uansett forankret og kontrollert av samfunnet som helhet. Etnisitet er produktet av oppfattede normer og oppfattet identitet, og har potensial for å kunne forandre seg over tid (Ogude 2002; Berman, Eyoh og Kymlicka 2004).

Instrumentalisme og konstruktivisme sier i motsetning til primordialisme at identitet er nokså foranderlig over tid. Tidsaspektet gir videre den største forskjellen mellom instrumentalisme og konstruktivisme. Konstruktivistene sier at etnisitet er en del av oss, over en lang tidsperiode. Instrumentalistene har et mer kortvarig perspektiv fordi de mener etnisitet kan endres, brukes, svekkes og styrkes av et lands elite (Varshney 2007:288). Instrumentalistene og konstruktivistene er derfor ikke helt enige, men de kan til en viss grad sies å være komplementære da de begge mener etnisk betydning kan endre seg. Selv om Fearon og Laitin (2003) avviser primordialisme, kan ikke retningen slås vekk uten videre (Van Evera 2001). Etniske identiteter kan styrkes, for eksempel gjennom organisert etnisk vold mot andre, eller de kan svekkes, selv om de sjelden kan formes til nye identiteter. Styrkingen eller svekkingen vil ta lang tid, men en total forandring av den etniske identifikasjonen er ikke mulig. I følge Van Evera (ibid) er det mulig at en slik styrking eller svekking av etnisk identifikasjon bidrar til et fredeligere samfunn, samtidig som han mener at andre metoder må benyttes for å unngå organisert etnisk vold enn å endre identiteten til befolkningen (ibid). Van Evera (2001) sier også at konstruktivistenes argumenter om at individer kan ha flere identiteter er svakt. Samtidig finnes det empirisk støtte for at

konstrueringen av etniske identiteter fører til vold. Storskala etnisk vold stimuleres av eliter som søker å opprettholde, få eller øke sin politiske makt (Fearon og Laitin 2000b). Det finnes derimot ingen studier som påviser sammenhengen mellom sosial konstruering av etnisitet og borgerkrig (ibid).

Om ulikhetene økonomisk og politisk mellom de etniske gruppene er resultater av taktikk fra den politiske eliten i de to landene, og om det er dette som fører til valgvolden, er det mest legitimt å basere seg på et instrumentalistisk syn. Dersom de politiske og økonomiske ulikhetene gjør gruppene motivert for konflikt og deltakelse i volden, uavhengig av elitetaktikk, blir utgangspunktet konstruktivistisk. Hvis ulikhetene er resultat av uforanderlig etnisk identitet hos befolkningen, blir utgangspunktet primordialistisk. Hvilken av retningene det er mest legitimt å basere analysen på, blir tatt opp i diskusjonen nedenfor.

2.1.2 Vertikal versus horisontal ulikhet

Vertikal ulikhet handler om den generelle fordelingen av materielle goder mellom individer i et samfunn, mens horisontal ulikhet indikerer at distribusjonen følger gruppeskiller (Østby 2008:146). Studier som vektlegger vertikal ulikhet ser ofte på inntektsforskjeller mellom individer, og overser dermed ofte inntektsforskjell mellom grupper. Når den økonomiske og sosiale ulikheten innad i et land følger etniske skillelinjer øker sannsynligheten for organisert etnisk vold (Østby 2008), fordi ulik ressursfordeling kan gi en følelse av diskriminering for de marginaliserte, eventuelt en frykt blant privilegerte grupper for at man skal miste de godene man har (Tadjoeddin, Suharyo og Mishra 2001).

Horisontal ulikhet på politisk deltakelse kan gjelde både i utøvende og lovgivende makt, byråkratiet og de lokale styresmaktene (Stewart 2008). Horisontal ulikhet kan eksistere uten at den er politisk betent, men det kan føre med seg en politisk betent situasjon. Den horisontale ulikheten har altså en innvirkning på hvordan politikk formes, som igjen kan gi seg utslag i enten politisk støtte eller misnøye. Instrumentalisme har en åpenbar sammenheng med det horisontale ulikhetsargument, fordi ulikheten gir en mulighet for å spille på etnisitet for politiske eliter. Frustrasjonen en gruppe kan føle oppstår oftest som følge av et gap mellom forventet og faktisk utbytte, også omtalt som relativ deprivasjon (Gurr 1970). Frustrasjon skaper ikke i seg selv konflikt, men når den er vedvarende eller sterk nok, og når den etableres som følge av en følelse av at en gruppe fortjener mer enn den får, kan det lede til vold (ibid). Kollektiv bruk av vold forårsakes av psykologiske og sosiale faktorer, der det skilles mellom potensial for kollektiv vold, og potensial for politisk vold (ibid). Førstnevnte handler om omfanget av befolkningens misnøye, sistnevnte dekker hvorvidt graden av

misnøye kan skyldes det politiske system og dets aktører (ibid). Politisk vold krever en allerede eksisterende misnøye for å kunne finne sted; ”the utility and desirability of violence can motivate men to organize and participate in political violence only if they are already in some degree discontented (ibid:319). For å redusere den relative deprivasjonen, har man tre muligheter, i følge Gurr (1970): personlige, sosiale og politiske muligheter.¹⁷ Potensialet for kollektiv vold, her organisert etnisk vold, avhenger av den relative deprivasjonens omfang, samt styrken i disse mulighetene (ibid). Det er ikke noe fasitsvar på hva slags rolle horisontale ulikheter spiller og hvor viktige de faktisk er. Det er vanskelig å si om det er ulikhetene i seg selv, eller konteksten med for eksempel en svak stat, som betyr mest (Blattman og Miguel 2010). En oppsummering av den teoretiske rammen så langt gir da horisontale ulikheter som eliter potensielt kan spilles på for å oppnå makt. Dette kan forårsake organisert etnisk vold i søken etter politisk makt.

2.1.3 Fraksjonalisering og polarisering

Antallet grupper og deres relative størrelse kan påvirke sannsynligheten for at organisert etnisk vold oppstår. En fraksjonalisert demografisk sammensetning er relatert til det teoretiske argumentet om at jo flere grupper det er i et land, jo større er sannsynligheten for konflikt. En slik påstand er det imidlertid ikke enighet om. Collier og Hoeffler (2004) mener for eksempel at mange små grupper gir fred. I land med mange små grupper er det lite sannsynlig at en av dem er store nok til å kunne mobilisere til konflikt (Ellingsen 2000). Det er generelt lite empirisk støtte for at fraksjonalisering fører til organisert vold da det er mindre vold i svært homogene eller svært heterogene land enn det er i land med en stor etnisk minoritet og en etnisk majoritet (Montalvo og Reynal-Querol 2005). Polarisering er det operasjonelle begrepet som dekker sistnevnte demografiske struktur. Teoretisk kan en slik demografisk sammensetning bety at en todelt fordeling av preferanser og ressurser gir større fare for konflikt (Esteban og Ray 1994, 1999). Med andre ord vil et land med to tilnærmet like store etniske grupper som kjemper om for eksempel statsmakten, ha stor risiko for utbrudd av organisert etnisk vold. Montalvo og Reynal-Querol (2005) finner støtte for et slikt argument i forhold til borgerkrig. At to relativt store grupper gir fare for organisert etnisk vold kan forstås som rasjonelle valg, fordi begge parter ser at de kan vinne en konflikt ved at de har mulighet for seier (Ellingsen 2000). I land med høy etnisk fraksjonalisering er ingen av gruppene sterke

¹⁷ Personlige muligheter er muligheten som ligger i kunnskapsforskjeller mellom mennesker gjennom utdanning. Sosiale muligheter er muligheter en får gjennom arbeid og mellommenneskelig interaksjon. Politiske muligheter refererer til politiske handlinger som middel heller enn mål i seg selv. Forhandlingsprosedyrer som kan øke/reducere relativ deprivasjon for de ulike partene er et eksempel på dette.

nok alene til å kunne skaffe seg makt gjennom bruk av vold, det vil si at de mangler muligheten. I motsatt tilfelle vil en stor gruppe i svært lite fraksjonaliserte land ha muligheten til å mobilisere til vold, men vil kanskje ikke se nytten i det. I slike tilfeller vil det ikke være noen grupper som er store nok til å utfordre den dominante gruppen.

At de svært fraksjonaliserte landene har mindre risiko for konflikt enn de mer polariserte landene, er en antakelse denne analysens hypoteser bygger på. Svært fraksjonaliserte land er muligens lettere å samle under en felles identitet nettopp fordi de er vanskelig å samle i etniske koalisjoner. Implisitt i dette ligger muligheten for å skape konflikt, som mye av borgerkrigsforskningen bygger på. Små grupper har ofte verken menneskelig eller økonomisk mulighet til å kunne organisere til etnisk vold. Muligheten hver enkelt etnisk gruppe har til å bli politisk sentral, avhenger av gruppens størrelse relativt til landets politiske arena (Posner 2004a). Utgjør gruppen en stor andel av statens totale befolkning, egner den seg godt til politisk alliansebygging. Er det derimot snakk om relativt små grupper i landet, vil de ikke egne seg til å mobilisere for politisk støtte, ei heller være pådrivere for politisk konkurranse (ibid). Det er i samfunn som ligger mellom ytterpunktene at etnisitet blir fremtredende som identifikasjon, fordi minoritetsgrupper vil forsøke å utfordre den dominante gruppen. Mest sentralt står etnisk identifikasjon i samfunn der to mer eller mindre like store grupper konkurrerer om makten. Satt i sammenheng med denne analysens case kan vi konkludere at veldig mange og små grupper slik som i Tanzania er lettere å samle og vanskeligere å ha konflikter mellom (Kamata, Baha og Barasa 2009), enn færre grupper slik som i Kenya der noen utmerker seg som større og mektigere enn andre.

2.1.4 Demografisk og politisk dominans

Collier og Hoeffler (2004) finner at demografisk dominans (etnisk dominans) har en signifikant påvirkning for utbruddet av borgerkrig. Men hvis den dominante etniske gruppen dekker tilnærmet 100% av en befolkning, vil den lille minoriteten som finnes være for svak til å kunne starte en voldelig konflikt, i tillegg til at den ville være for liten til at det er noe poeng i å skaffe seg statsmakt fordi den sannsynligvis ikke ville klare å holde på den. På den andre siden, hvis den dominante gruppen er for liten vil diskriminering og ekskludering av andre grupper bli vanskelig. En kan derfor anta at det er mest sannsynlig med organisert etnisk vold i land der den dominante gruppen er relativt stor, men ikke for stor (Ellingsen 2000). Dette er litt likt, men ikke overlappende med polariseringsargumentet: samfunn med to store grupper har størst sannsynlighet for utbrudd av organisert etnisk vold (Bannon et al. 2004:10).

Cederman og Girardin (2007) mener det er mer sannsynlig med borgerkrig hvis en politisk dominant etnisk gruppe utgjør en demografisk minoritet. Homogene og veldig fragmenterte land er minst sårbare. Det er ikke etnisk fragmentering *per se* som utgjør en trussel, men politisk diskriminering av grupper. Jo flere store grupper som er ekskludert fra statsmakten, jo mer sannsynlig er det med voldelige forsøk på å endre ubalansen (ibid:176), et funn som ikke er robust for borgerkrig (Fearon, Kasara og Laitin 2007). Selv om Cederman og Girardin (2007) ser på borgerkrig, benyttes deres teori i denne analysen da det etniske argumentet er relevant og interessant, samt at det sannsynligvis er de samme faktorene som fører til den organiserte etniske volden i Kenya, selv om den ikke har ført til fullskala borgerkrig.

Det er sannsynlig at en gruppe må ha en viss størrelse for å kunne organisere etnisk vold. Hvis det er flere relativt store grupper må disse alliere seg slik at de blir store nok til å kunne tjene på en voldelig kamp for makt. Teoretisk peker dette delvis mot et polariseringsargument: få og store grupper øker faren for organisert etnisk vold. Implisitt i dette identifikasjons-resonnementet ligger også tanken om mulighet: det er lettere for en stor gruppe å mobilisere til vold og til å øke sin makt på det. Dette gjelder også selv om man ikke ser på staten som en direkte aktør i konflikten, fordi mobilisering av etniske grupper i konkurranse om å oppnå statsmakt fungerer etter en liknende logikk med eller uten staten som åpenbar aktør. Inspirert av funn fra borgerkrigslitteraturen gir dette følgende hypotese:

Hypotese I: *En stor minoritetsgruppe som utfordrer en annen stor gruppe øker faren for organisert etnisk vold.*

2.2 Flerpartivalg

Andre hoveddel av teoripresentasjonen omhandler nasjonale flerpartivalg, svekket voldsmonopol, etnisk sikkerhetsdilemma og organisert etnisk vold. Som avsnittet vil vise henger noen av disse punktene sammen med frustrasjonen bak volden. Også her vil mulighetsargumentet ligge implisitt. En etnisk gruppe med statlig makt har størst mulighet for å mobilisere til organisert vold. Avsnittet tar for seg politiske partier, valgsystem, svekket voldsmonopol og etnisk sikkerhetsdilemma. Hvilke metoder som kan benyttes for å etablere politiske partier presenteres først, for deretter å se raskt på ulike typer valgsystem generelt. Teori på hvordan regimer svekker sitt eget voldsmonopol presenteres videre som del i problematikken rundt flerpartivalg og hvordan partier burde etableres i nye demokratier.

I en demokratiseringsprosess må politisk reform komme sammen med økonomisk reform (Barkan 1994). Barkan (ibid) ser på reformnødvendigheten i Afrika etter den kalde krigen, med et behov for å tilpasse seg en ny økonomisk verden der liberalismen har seiret og der donorer og handelspartnere stiller krav om å demokratisere. Han mener det er to hovedretninger som må bære de nye reformene: økonomisk reform, og etablering av flerpartivalg og demokrati. Politisk reform vil ikke vinne fram uten økonomisk reform, på samme måte som økonomisk reform ikke vil komme befolkningen til gode uten politisk reform. Her er det en forskjell mellom Kenya og Tanzania, og især den politiske reformen vil diskuteres nedenfor både i empirikapittelet og i diskusjonen.

Stater som er i prosessen fra autokrati til demokrati, har vanskelig for å etablere stabile politiske koalisjoner, med sammenhengende politiske programmer og nok støtte til å bli ved makten. I tillegg er ofte partier svake, og institusjonene som skal sikre offentlig politisk deltakelse har ikke tillit i befolkningen fordi de blir manipulert av elitene som frykter utfallet av slike institusjoner (Mansfield og Snyder 1995). Problemet i mange afrikanske land er ikke at demokratiske krav har minket siden flerpartisystemet ble introdusert, men heller at prosessen ikke har gått noe videre fra det å holde valg (Tripp 2000). Demokratiserende stater opplever stor sannsynlighet for borgerkrig fordi veien til demokrati preges av sosial forandring, institusjonelle svakheter og truede interesser (Mansfield og Snyder 1995).

Det er ikke noen absolutt sammenheng mellom en demokratiseringsprosess og krig. Sammenhengen er probabilistisk – demokrati kan føre til både krig og fred. Utfallet avhenger av insentivene de gamle elitene har i overføringsprosessen og tempo og grundighet i demokratiseringsprosessen (Mansfield og Snyder 1995). Disse funnene gjelder for borgerkrig, men de er svært interessante også for denne analysen fordi Kenya, som hadde første flerpartivalg året etter at partier fikk lov å etablere seg, har vært preget av organisert etnisk vold i tre av fire valgperioder. Dette gjelder ikke i Tanzania, som ventet tre år med å avholde første flerpartivalg etter at partiene fikk etablere seg. De politiske koalisjonene og deres stabilitet, samt hvordan ulike etniske grupper inkluderes i politikken i Tanzania blir interessant å se på for å se om det er noen store forskjeller fra tilstanden i Kenya. Om det finnes en forskjell her, vil det kanskje kunne forklare hva som forårsaker volden i Kenya og avdekke hva som gjør valgene i Tanzania mer fredelige.

Demokratier kan ha motsatt effekt i fattige land kontra i rike. Demokratier blir tryggere når inntekten per innbygger øker, men med lavt inntektsnivå øker demokrati faren for voldelig konflikt, fordi de valgte politikerne ikke klarer å vise ansvarlighet og legitimitet ovenfor den fattige majoriteten (Collier 2009). For at demokrati skal fungere i et multietnisk

land, må lederne bygge en nasjon før de kan bygge en stat (ibid); de må skape en helhet i befolkningen slik at etniske partier blir erstattet med saksbaserte partier. Med fokus på voldelig konflikt, heller enn borgerkrig, kommer Varshney (2007) frem til noe av det samme.¹⁸ Demokratier baseres på ytringsfrihet og deltaking i politikken og åpner for protester. Dette kan være vanskelig for en stat å kontrollere, spesielt hvis det er en relativt ny, og potensielt svak, stat. I autoritære stater har sannsynligvis staten mer kontroll over slike ytringer (ibid). Uttrykk for misnøye kan bli voldelige hvis, slik instrumentalistene ser det, ledere i et land utnytter andre etniske grupper til fordel for egen gruppe, og slik sikrer politisk makt. Forskjellen i et konstruktivistisk syn ligger i at konflikter mellom etniske grupper kan bli voldelige hvis etniske grupper føler seg oversett, eller opplever at de ikke deltar i en rettferdig tildeling av offentlige goder eller liknende (ibid). Multietniske demokratier kan være mer utsatt for voldelig konflikt enn autokratier, fordi tildelingen av offentlige goder kan tjene en gruppe mer enn andre.

For at flerpartivalg skal kunne avholdes må politiske partier etableres, slik at det er noen å velge mellom. Hvordan partier får etablere seg, og hvordan valg holdes kan være bakgrunn for frustrasjon og/eller mulighet til voldsbruk og politisk makt. Først blir derfor teori på politiske partier og valgsystem presentert. Deretter følger teori på statens rolle i valgvolden for å oppnå, opprettholde eller øke makt gjennom å svekke eget voldsmonopol som del av, eventuelt som starten på, et etnisk sikkerhetsdilemma.

2.2.1 Politiske partier

Politiske partier forstås i denne analysen som enten multietniske partier eller etniske partier, jfr. defineringen ovenfor.

Av alle institusjoner i Afrika har politiske partier vært mest sensitive for splittelse og konflikt fordi de har hatt ansvaret for å finne ut av hvordan offentlige og klasserelaterte splittelser kan håndteres (Bienen 1983). Etniske grupper og splitter mellom dem er vanlig i det afrikanske politiske bildet. De politiske partiene utfordres dessuten av en sterk presidentmakt og påfølgende personifisering av politikken. Det er derfor nødvendig at de politiske partiene har mekanismer som kan håndtere disse utfordringene, uten bruk av tvang (ibid).

Horowitz (2000:346-349) mener at etniske partisystemer (systemer der partiene er dannet etter etniske skillelinjer) øker risikoen for etniske konflikter. Han sier at land med

¹⁸ Varshney (2007) fokuserer også på etnisk identitet og etnisk konflikt. Forskjellen mellom hans artikkel og min analyse er mitt fokus på vold i perioden rundt nasjonale valg.

etniske partier er preget av stabile partier, men ustabil politikk. Det er veldig liten grad av velgerflukt mellom partiene, fordi det stemmes etter lojalitet mot egen etnisk gruppe. Partiene er verken saks- eller prestasjonsbaserte siden de er etablert langs etniske skillelinjer (Collier 2009). Samtidig er kravene partiene stiller gjensidig utelukkende i stor grad, og valgene handler derfor fort om etnisk inkludering eller etnisk ekskludering. Blir man ekskludert, kan dette være en permanent tilstand, noe som øker konfliktrisikoen. Overgangen til demokrati kan dermed forklare organisert etnisk vold, fordi det introduserer muligheten for flere partier og øker muligheten for politisk deltakelse. Om den mest effektive måten å skaffe seg politisk oppslutning på er å søke støtte basert på etniske kriterier, kan dette øke faren for organisert etnisk vold hvis vold anses som formålstjenlig i jakten på økt makt.

Etniske partier mobiliserer og skaper en politikk fokusert rundt etnisitet. Multietniske partier er på den annen side representert av flere grupper, og må gjøre flere grupper til lags for å få gjennomslag for sin politikk. Da kan ikke mobiliseringen lenger foregå kun på etniske termer, men må også ha en mer saksorientert tilnærming. Gjennom en demokratiseringsprosess i multietniske samfunn er det lett å kanalisere stemmer gjennom etnisk tilhørighet (Snyder 2000). Samtidig må etniske grupper samarbeide på en eller annen måte for å unngå organisert etnisk vold. Dette kan skje gjennom maktfordeling eller garantert etnisk representasjon i regjeringen (consociational democracy) (Horowitz 1991). Hvilket av disse to alternativene som er best egnet til å unngå organisert etnisk vold er det stor uenighet om (ibid). Miguel (2004) og Cederman, Wimmer og Min (2010) mener maktfordeling er veien til et fredelig multietnisk samfunn. Det er en rekke faktorer som bør være til stede for at maktfordeling skal fungere: fravær av en majoritetsgruppe; liten økonomisk ulikhet mellom gruppene; maktbalanse mellom gruppene; et lite antall grupper; et land med en liten befolkning; en felles ekstern trussel for alle gruppene og en overordnet lojalitet som reduserer etnisk tilknytning (Snyder 2000). Om en virkelig skal følge disse punktene og kreve å oppfylle alle, ville ikke mange land klare å gjennomføre maktfordeling i multietniske samfunn. Horowitz foreslår å garantere at det politiske styret må representere flere etniske grupper – et mellometnisk styre, for eksempel gjennom å endre grunnloven. Valgregler må kreve at det vinnende partiet må vise til at noen av stemmene kommer fra andre etniske grupper (Horowitz 1991). Hans idé passer overens med Reynal-Querol (2002) sin mening om at valgsystemet må legge til rette for etablering av koalisjoner på tvers av eksisterende grupper (Reynal-Querol 2002), i mitt tilfelle etniske grupper. Et slikt system kan være et såkalt konsosiert demokrati – et system som blant annet er basert på proporsjonal representasjon som produserer koalisjonspolitikk, og resulterer i redusert fare for etnisk

borgerkrig (ibid) (mer om valgsystemets betydning i avsnittet nedenfor). Garantert etnisk representasjon er muligens like vanskelig å få til som maktfordeling, men kanskje allikevel et bedre alternativ for en demokratiserende stat fordi den krever grunnlovsendring først og fremst, og har ikke nødvendigvis like mange øvrige krav som maktfordeling.

Et lands politiske eliter vil under gitte forutsetninger benytte de mulighetene de har til å manipulere velgermassen og oppnå makt. Bruk av vold kan være middel for å manipulere. Hvem som manipuleres er derimot ikke gitt. Å manipulere velgermassen kan gjøres på to måter. Enten kan det gjøres ved å sikre stemmer fra egen gruppe ved å favorisere denne, eller det kan gjøres ved å favorisere andre grupper som er tilregnelige til å alliere seg, og slik sett sikre et bredere velgergrunnlag. Logikken bak siste tilnærming er at medlemmer fra samme gruppe som presidentkandidaten er antatt å stemme på ham uansett (Mueller 2008). Selv om manipulering av velgermassen foregår i demokratier som fremdeles er i overgangsfasen, er det derfor ikke gitt hvilke grupper som manipuleres.

2.2.2 Valgsystem

Valgsystem kan være avgjørende i multietniske demokratier fordi valgresultatet kan gi frustrasjon og styrke identiteten til innbyggerne i landet og dermed øke sannsynligheten for organisert etnisk vold. Et av de viktigste aspektene ved potensiell maktfordeling er om valgsystemet er basert på proporsjonal representasjon (Lijphart 2004), slik at alle føler at sin stemme teller i et ellers splittet samfunn, eller om det er basert på flertallsvalg. Proporsjonal representasjon, eller forholdstallsvalg, kan bare gjennomføres i flertallskretser og innebærer at mandatene blir fordelt på de partiene som fikk flest stemmer. Mandatfordelingen blir dermed et speilbilde av stemmefordelingen. Flertallsvalg foregår som oftest i enmannskretser og innebærer at valgets vinner tar det ene mandatet i kretsen. Dette karakteriseres ofte som et "the winner takes all"-system, og resulterer ofte i fullstendig eller tilnærmet topartisystem, fordi små partier får problemer med å vinne mandater. Flertallsvalg i delte samfunn (herunder også etnisk delte samfunn) kan være en konfliktskapende måte å organisere valg på, fordi noen grupper føler seg ekskludert fra makten. En slik følelse er konfliktskapende (ibid). Presidentsystemer er basert på et flertallssystem, og den nasjonale makten legges i hendene på en person (ibid; Brancati og Snyder 2011). I et semipresidensielt system (kombinasjon av presidentelt og parlamentarisk system) kan ulike parter dele makten mellom en president og en statsminister. Parlamentarisme kan derimot basere seg på proporsjonal representasjon, da det ikke er nødvendig med presidentvalg som må basere seg på flertallsvalg (ibid; Lijphart 2004). Det fremgår som sannsynlig ut i fra dette at et flertallssystem skaper mer frustrasjon

enn et proporsjonalt system. Frustrasjonen er relevant for organiseringen til etnisk vold. Valgsystem gir derfor nødvendig informasjon for hvordan befolkningen i både Kenya og Tanzania oppfatter valgene, da begge land er basert på flertallssystem.

2.2.3 Svekket voldsmonopol og etnisk sikkerhetsdilemma

Både politiske partier og en valgordning må på plass i nye demokratier, og det må gjøres rettferdig slik at alle grupperinger i samfunnet skal føle seg inkludert og føle at demokrati er den beste styreform. Det er samtidig en risikofylt styreform for eliten, sammenliknet med et autokrati fordi politisk makt blir konkurranseutsatt. En av metodene som er blitt benyttet for å manipulere valg og beholde makten, er at staten gir slipp på eget voldsmonopol ved å sponse militser som utsetter konkurrerende etniske grupper for vold. Dette er ikke normalen, men kan være en konsekvens av introduseringen av flerpartivalg. Som Fearon og Laitin (1996) sier er det vanlig med etniske spenninger i multietniske samfunn, men ikke etnisk konflikt. Mellometnisk samarbeid kan opprettholde mellometnisk fred, men det mellometniske samarbeidet avbrytes innimellom av voldelige hendelser. Andre ganger blir spenningene løst før voldelige konflikter finner sted (Fearon og Laitin 1996).¹⁹ Hva gjør at den mellometniske freden bryter sammen og gir organisert etnisk vold i stedet?

Mueller (2008) har en spesifikk teori på valg og demokrati i et multietnisk samfunn. Hun analyserer årsakene og strukturen til volden som utspilte seg i det kenyanske valget i 2007, og sier at tre faktorer var med å påvirke konfliktutbruddet i 2007: (i) svekkelsen av institusjoner utenfor den utøvende makt til fordel for en personifisert presidentmakt; (ii) mangel på programbaserte politiske partier og (iii) den gradvise svekkelsen i statens voldsmonopol, med spredning av vold som konsekvens (ibid).

Et av de viktigste elementene i et demokrati er at de ulike statsmaktene (utøvende, lovgivende og dømmende makt) kan kontrollere hverandre, slik at ingen har for mye makt (ibid). I forholdsvis nye demokratier, som kanskje fremdeles er i en overgangsprosess fra et annet system, fungerer ofte ikke dette kontrollsystemet i tilstrekkelig grad, og et av organene sitter med mye makt i forhold til de øvrige. Om utøvende makt, altså presidenten i tilfellene Kenya og Tanzania, sitter med mest makt er valgresultat av svært stor betydning.

¹⁹ Kort oppsummert kan det mellometniske samarbeidet til Fearon og Laitin (1996) fungere på to måter; spiralbalanse og intern justis. Førstnevnte går på at uenigheter mellom individer forventes å ha en hurtig spiraleffekt utover de to partene, og frykten for dette fremkaller samarbeid på like forutsetninger. Sistnevnte handler om en politisk likevekt innad i gruppen, der individer ignorerer overtredelser fra medlemmer av andre grupper fordi de forventer at forbryteren identifiseres og straffes av egen etniske gruppe (ibid). Identifikasjon av enkeltindivider på denne måten er vanskeligere mellom grupper enn innad i egen gruppe, og dette gir en skjevhet i sanksjonssystemet. For mer informasjon om disse formene for mellometnisk samarbeid, se Fearon og Laitin (ibid).

Mangelen på programbaserte politiske partier gjør at politikken anses som et etnisk spill, der vinneren av valget får makt over Kenya og den nasjonale økonomien. Politikere har i Kenya gjort seg avhengige av å bruke vold for å øke valginnflytelse. Mueller (2008) mener det er statens mangel på voldsmonopol som er utslagsgivende for volden i Kenya, fordi det fører til en form for anarki som regimet selv delvis står bak i tiden omkring valg. Mangelen på programbaserte partier øker betydningen av å vinne og gir grobunn for vold. Årsakskjeden for dette argumentet er at et statlig svekket voldsmonopol fører til svake institusjoner (som ofte blir overkjørt av en personifisert og sentralisert presidentmakt) som igjen kan ødelegge en overgang til demokrati (ibid).

Max Weber sa i sin tid at en stat er et samfunn av mennesker som med suksess kan kreve monopol på legitim bruk av fysisk styrke innen et gitt territorium (Weber 1946). Staten og statlige aktører er de eneste som ideelt sett skal ha rett til å bruke vold. Noen stater er villige til å sponse voldelige uregelmessigheter for å gjennomføre undertrykkende aktiviteter - et fenomen Roessler (2005:207) kaller privatisert statlig vold. Staten gir altså bort deler av sitt monopol ved å etablere militser og fremprovosere etnisk vold, hvilket kan virke paradoksalt i afrikanske land, der statene ofte har mislyktes med å etablere et fullstendig voldsmonopol og sikre sin autoritet i utgangspunktet. En av flere årsaker for å gjøre dette er at trusselen fra opposisjonen må minimeres. For å minimere denne trusselen, sponser staten vold og setter sitt voldsmonopol på spill, noe som oftest forekommer i multietniske land (ibid). Statens manglende voldsmonopol i Kenya skyldes dels etableringen av militser rundt 1992-valget (Mueller 2008), som ble et vedvarende trekk ved kenyansk politikk, og er som nevnt en metode for eliten å beholde makten på.

Mangel på statlig voldsmonopol henger sammen med et etnisk sikkerhetsdilemma (Posen 1993). Etniske grupper er selv ansvarlige for sin egen sikkerhet, en situasjon de andre gruppene også befinner seg i (ibid). Hvor stor trussel utgjør nabogruppene? Gjensidig frykt og sårbarhet mellom etniske grupper fører til konkurranse over nasjonal politisk kontroll. Ønsket om sikkerhet motiverer grupper til å søke kontroll over staten, fordi en ikke kan stole på at andre etniske grupper sørger for sikkerhet for andre enn seg selv hvis de har nasjonal makt. Med statlig mangel på voldsmonopol blir slike situasjoner potensielt farlige, fordi ødeleggende midler kan være lett tilgjengelig i situasjoner der etniske grupper søker å sikre egen sikkerhet. Hvis det da ikke blir slått ned på bruk av vold, eller staten selv er en aktør som støtter en eller flere av gruppene, kan dette føre til organisert etnisk vold.

Etnisk vold er ofte konsentrert lokalt eller regionalt, og sprer seg sjelden til alle områder i et land. Lokale nettverk og interaksjon mellom etniske grupper er nødvendig for å

reduere faren for organisert etnisk vold (Varshney 2001). I følge Miguel (2004) har Tanzania lyktes med dette i større grad enn Kenya. Nasjonsbyggingen i Tanzania har ført til at multietniske lokalsamfunn i landet har lyktes i å samle penger til felles lokale goder, hvilket liknende kenyanske samfunn har mislyktes med. Miguel (ibid) har to teorier som han mener kan forklare hvorfor det rurale multietniske Kenya har dårligere skoleforhold og større vanskeligheter med pengeinnsamling enn Tanzania. Den ene går på at ulike etniske grupper ønsker ulike offentlige goder, og evner ikke å forklare det ulike voldsutfallet i Kenya og Tanzania fordi det er mange ulike etniske grupper i begge land. Men teorien sier at det er vanskelig å skape en enighet i fordelingen av offentlige goder, som kan skape problemer for økonomiske bidrag fra lokalt nivå. Dette er et argument som minner om horisontal ulikhet, som kan forklare hvorfor horisontale ulikheter oppstår og/eller forsterkes. Den andre teorien til Miguel (ibid) handler om hvordan sosiale sanksjoner kan fungere mellom gruppene. Sanksjoner er vanskelig i områder der det er lite samhandling mellom de ulike etniske gruppene. I samsvar med Varshney ovenfor, sier Miguel (ibid) at offentlig politikk som fremmer samhandling og informasjonsdeling mellom grupper er viktige pådrivere for å redusere ineffektiviteten som ofte finnes for sosiale sanksjoner mellom grupper, der gruppene er mange og samhandler lite.

Hva slags politikk som fremmer denne samhandlingen best er det derimot ingen enighet om (Miguel 2004). Maktfordeling blir nevnt som et middel for å oppnå mindre etniske forskjeller. Et annet middel er politikktutvikling mellom grupper, der dialog og samhandling er viktig. Miguel (ibid:328) sier at politikken som Kenya og Tanzanias regjeringer har drevet siden de ble selvstendige, er av avgjørende betydning for dagens relasjoner mellom de etniske gruppene. Han foreslår at den kenyanske politikken kan ha forsterket de etniske forskjellene, med det formål å skape sterkere etnisk identifikasjon av personlige politiske grunner fra politikernes side, hvilket er et instrumentalistisk argument. Motsatt har Tanzania lyktes i å etablere en felles identitet uten å fjerne de originale skillene mellom befolkningsgrupper. De ulike etniske gruppene i Tanzania eksisterer, men som brikker i en større nasjonal sammenheng fordi de i større grad enn i Kenya er samlet under en nasjonal identitet.

Om statens voldsmonopol er svekket, og et etnisk sikkerhetsdilemma eksisterer, må dette håndteres på en eller annen måte for å opprettholde et fredelig samfunn. Det er flere forslag til hvordan dette kan gjøres, deriblant maktfordeling og garantert multietnisk representasjon i regjeringen. Skal regjeringen være multietnisk må også partiet som stemmes frem være multietnisk. Ved multietniske partier er det vanskeligere å diskriminere etter

etniske skillelinjer, som kan redusere faren for horisontal ulikhet. Dette fordi de etniske gruppeskillene blir svakere og effekten av forskjeller mindre hvis en ikke kan bruke forskjellene politisk. Eventuelt kan multietniske partier redusere viktigheten av horisontal ulikhet ved at gruppeaspektet blir vanskeligere å manipulere for politisk gevinst, som gir en mer direkte link mellom multietniske partier og vold. Gjennom de presenterte teoriene kommer vi frem til følgende hypotese:

Hypotese II: *Multietniske partier kan redusere risikoen for horisontal ulikhet, og dermed også redusere risikoen for organisert etnisk vold.*

Hypotese I og II utfyller hverandre til en viss grad. Etnisk sammensetning i et land er av betydning for sannsynligheten for organisert etnisk vold. Samtidig har sammensetningen til politiske partier betydning fordi det potensielt sett kan skape frustrasjon for voldsutbrudd. Den ene hypotesen utelukker med andre ord ikke den andre, men for å komme frem til en variabel som kan forklare forskjellen i vold mellom Kenya og Tanzania er hypotesene konkurrerende. Begge skal forsøke å forklare hvorfor Kenya erfarer vold Tanzania ikke erfarer. Hypotese II er viktigere enn hypotese I i så måte, fordi den forklarer mer og fanger flere aspekter. Der hypotese I kun ser på gruppestørrelse, inkluderer hypotese II både partisammensetning, horisontal ulikhet og organisert etnisk vold. I og med at analysen tar for seg valgvold er det trolig viktig å se på hvordan partiene etableres, og slik kan vi foreløpig konkludere med at hypotese II er viktigere enn hypotese I.

For at hypotese I skal styrkes, må det være to relativt like store og betydningsfulle grupper som står mot hverandre i tilfeller med valgvold, mens det i fredstilfeller ikke bør være to relativt like store grupper som står mot hverandre. For å styrke hypotese II kreves en klar forskjell mellom Kenya og Tanzania i det politiske bildet for hvert valg, der Tanzania bør ha en bred etnisk representasjon der både partier og regjering er multietnisk. Kenya bør vise et motsatt bilde, med få etniske grupper representert i de nasjonale maktbildene for de fire valgene som analyseres.

3 Metode

Tilnærmingen i denne analysen bygger på en induktiv-deduktiv logikk²⁰ (Moses og Knutsen 2007:22, 45-47). Primært er det ikke teoritestning som vil foregå, men en form for teoritilpasning ved å se hvor godt allerede eksisterende teorier kan forklare de ulike konflikttrendene i Kenya og Tanzania. Det kan være smart med tanke på generalisering å gjøre induksjon til utgangspunkt, fordi de allerede eksisterende teoriene tar sikte på å generalisere. Derfor er induksjon satt først, men for å teste kausale sammenhenger, må både deduktive og induktive metoder benyttes (ibid:111).

3.1 Kvantitativ versus kvalitativ metode

Kvalitative og kvantitative studier kan dekke ulike aspekter ved samme fenomen (Tjora 2009). Den kvalitative tilnærmingen vil være en fordyping i et gitt tema, en kvantitativ analyse har som mål å få oversikt og generalisere. Målet med kvantitative analyser er å generalisere forhold mellom variabler på grunnlag av et stort antall case (Ragin 1987:17). Målet med kvalitative undersøkelser er å forstå spesielle utfall i et mindre antall case. Ved store *N*-studier åpnes altså muligheten for statistisk generalisering, en har bedre muligheter for å kontrollere for spuriøse sammenhenger (King, Keohane og Verba 1994:185),²¹ samt at en har et positivt antall frihetsgrader. Disse elementene skaper ofte problemer i studier med få *N*, og blir utdypet i avsnitt 3.2.2 Frihetsgrader nedenfor.

I en kvalitativ komparativ studie er det vanskeligere enn i en kvantitativ studie å foreta en mistolkning eller ignorering av relevante faktorer, fordi en har mer informasjon om hver case og de ulike variablene, og kan dermed klarere se årsakskjedene. Ved å vektlegge variabelbruk og hypoteser i analysen blir skillet mindre, med én hovedforskjell: antall case. En fordel ved enkeltstudier (studier med ett case) er at en kan analysere ett case relativt intenst, selv med få midler for hånden (Lijphart 1971). Når det er sagt så er enkeltcase en ambisiøs metode å gjøre vitenskap på. Det gir ingen muligheter for generalisering (ibid). Enkeltstudier henger derimot tett sammen med både komparative studier og statistiske studier, som begge gjør generalisering mulig, dog med restriksjoner i det komparative tilfellet. Oversiktsbildet som en kvantitativ tilnærming gir, kan på samme tid være en begrensning

²⁰ Til grunn for denne tilnærmingen ligger en forståelse av induksjon om at fakta benyttes for å etablere lover eller teorier. Deduksjon benytter lover og teorier til å etablere hypoteser for å teste hvorvidt lovene eller teoriene stemmer (Moses og Knutsen 2007).

²¹ Spuriøs sammenheng er en statistisk korrelasjon uten årsakssammenheng (Moses og Knutsen 2007). Det innebærer at korrelasjonen mellom to variabler skyldes en ikke-inkludert tredjevariabel som forårsaker variasjonen i begge variablene som tilsynelatende er korrelert.

fordi særegenheter ikke kommer tydelig frem. Komparative analyser kan benyttes både kvantitativt og kvalitativt, men brukes primært om en kvalitativ strategi. En kvalitativ komparativ tilnærming benyttes her slik Lijphart (1971:683) benyttet den, nemlig som en metode for å finne empiriske sammenhenger mellom variabler, ikke en målemetode.

I studier av en enkeltcase kan man ikke si at den uavhengige variabelen bestemmer utfallet i den avhengige variabelen, da verken den avhengige eller uavhengige variabelen varierer. Dette henger sammen med antall frihetsgrader, som blir grundigere gjennomgått i avsnitt 3.2.2 Frihetsgrader nedenfor. Man trenger altså mer enn ett case for å si noe om den variabelen man ønsker å forklare. I komparative studier er det mulig å si noe om den avhengige variabelen hvis en velger case med variasjon på X og Y, slik som etnisitet og valgvold i Kenya og Tanzania. Problemet med innflytelse fra underliggende variabler, nå kalt tredjevariabler, finnes også her. Dette gjelder så vel i kvantitative analyser som i kvalitative, og det er flere metoder en kan benytte seg av for å redusere problemet (King et al. 1994:187). Når en øker antall case, og dermed muliggjør komparativ kontroll for tredjevariabler, er det viktig å foreta systematiske sammenlikninger og analysere samme variabler på hver case (ibid:45, Tjora 2010). I så måte blir det mulig å skille de tilfellene der en tredjevariabel påvirker utfallet, fra der det er tydeligere at X fører til Y. I kvalitative studier kan også solid teori redusere problemet knyttet til tredjevariabler (Moses & Knutsen 2007:90).

3.1.1 Generalisering²² i et komparativt design

I et komparativt design er hypotesetestingen noe annerledes fra store-*N* design. Det vil kun være mulig å styrke eller svekke allerede eksisterende teorier, ikke teste i statistisk forstand. Fordi det er få case som analyseres, og fordi mulighetene for å kontrollere casene mot eventuelle tredjevariabler er liten, minsker også muligheten for å generalisere. Begrensede generaliseringer for liknende typer case er derimot mulig. Eksempelvis kan denne studien si noe om årsakene til organisert etnisk vold, som kanskje kan benyttes på andre stater som har hatt vedvarende politisk vold, uten at det har eskalert til borgerkrig (for eksempel Brasil, Bolivia og Madagaskar (Sundberg et al. 2012; Eck og Hultman 2007). Å forsøke og benytte tilnærmingen på andre case, vil gi en mulighet for å inkludere svarene i en potensiell teori. Det er imidlertid utenfor rekkevidden til denne analysen. Som Ragin (1987:54) sier: "in the case-oriented strategies, it is clear that the goal of appreciating complexity is given precedence over the goal of achieving generality".

²² Aksel Tjora (2009:129-130) presenterer fire typer generalisering: "ingen generalisering", "naturalistisk generalisering", "moderat generalisering" og "konseptuell generalisering". En naturalistisk eller moderat generalisering vil være mulig i denne studien.

3.2 Casevalg: likheter og begrunnelse

En case forstås som analyseenheten i form av land, i denne analysen Kenya og Tanzania. Hvert av disse har variabler forbundet med seg som vil bli analysert, i håp om å komme frem til hva som skaper, eventuelt ikke skaper, organisert etnisk vold. Casevalget bygger på antakelsen til Miguel (2004: 327-328):

Despite their largely shared geography, history, and colonial institutional legacy, governments in Kenya and Tanzania have followed radically different ethnic policies along a range of dimensions—most notably in national language policy, the educational curriculum, and local institutional reform—with Tanzania consistently pursuing the more serious nation-building policies during the postcolonial period.

John Stuart Mill mente eksperimentet og den komparative metode bygger på samme logikk, og identifiserte ut i fra disse to metodene fire komparative design.²³ Da Kenya og Tanzania utgjør to relativt like case, er Method of Difference (heretter forskjellsmetoden) legitim å basere seg på (selv om Mill mente at to slike tilfeller var absurd å tenke seg utenfor naturvitenskapen). Med Mills (2002:256 [1891]) egne ord;

If an instance in which the phenomenon under investigation occurs, and an instance in which it does not occur, have every circumstance in common save one, that one occurring only in the former; the circumstance in which alone the two instances differ is the effect, or the cause, or an indispensable part of the cause, of the phenomenon

Det er i hovedsak to analysestrategier i casestudiet å velge mellom. Det gjelder om man vil sammenlikne to ulike case (most dissimilar systems)²⁴ eller om man vil benytte to like case (most similar systems).²⁵ Sistnevnte søker å etterape et naturlig eksperiment. Landene som skal analyseres må ha ulikt utfall på avhengig variabel (Y), men ellers være så like som mulige (Ringdal 2001). Om en velger to caser som har motsigende verdier på den avhengige variabelen vil analysen få en større tyngde, fordi den vil være forholdsvis balansert - det vil si at den har variasjon både på X og Y (Geddes 2003:107).

Likhetene mellom Kenya og Tanzania oppsummeres i tabell II, der de mest sentrale faktorene i flere studier på borgerkrig blir oppsummert (se også vedlegg I). Som diskutert

²³ Disse fire er Method of Difference, Method of Agreement, Indirect Method of Difference og Method of Concomitant Variation (Moses og Knutsen 2007:97). Fokuset her er førstnevnte.

²⁴ Veldig lik Mills Method of Agreement.

²⁵ I stor grad lik Mills Method of Difference.

overfor vil de samme faktorene kunne være aktuelle også for organisert etnisk vold. Tabellen viser variabler som på generell basis kan forklare variasjon i vold mellom samfunn men som i liten grad varierer mellom Kenya og Tanzania, og derfor sannsynligvis ikke kan forklare variasjonen av vold mellom de to landene. I tillegg presenterer tabellen nøkkelvariabelen i analysen. Å holde variabler konstant innebærer at de ikke vil være en del av analysen, fordi de er såpass like for begge casene at det er lite sannsynlig at de utgjør forskjellen som gir ulikt utfall på Y. Som Lijphart (1971:690) sier:

focus the comparative analysis on the 'key' variables. (...) Comparative analysts must avoid the danger of being overwhelmed by large numbers of variables and, as a result, losing the possibility of discovering controlled relationships, and it must therefore judiciously restrict itself to the really key variables, omitting those of only marginal importance

Tabell II: Mills forskjellsmetode (Mill 2002 [1891])

Case	Navn	Utfall (Y) ²⁶	Potensielt konfliktskapende faktorer (Xer)				
			Etnisk org. vold 1989-2012	Fattigdom 2012	Krig i naboland 1989-2012	Multi-etniske anno 2012	Regime-type ²⁷ 2012
1	Kenya	50 (UCDP)	143.plass HDI-indeksen	4 av 5	Ca. 40 grupper (Kahl 1998)	Demokrati	Maks fire grupper
2	Tanzania	1 (UCDP)	152.plass HDI-indeksen	5 av 8	Ca. 120 grupper (Chege 1994)	Semi-dem.	Ti av ti ulike grupper i posisjonene

Som forskjellsmetoden tilsier, skal en ta for seg viktige faktorer som er like, og slå fast at disse ikke kan forklare den uavhengige variabelen. Deretter må en finne den variabelen som kan forklare Y (Moses og Knutsen 2007). Altså må den ene casen ha en verdi på både X og Y, og den andre casen må mangle denne verdien. Slik blir forskjellsmetoden en bedre metode for å etablere kausale sammenhenger enn likhetsmetoden (Skocpol 1979).

²⁶ Dette er sammenlagt av alle konfliktene UCDP har registrert, uavhengig av klassifisering.

²⁷ Begge har historisk sett hatt autoritære regimer som har sittet lenge med makten. Kenya klassifiseres som demokrati i dag, Tanzania er fremdeles et tvilstilfelle (Marshall og Jagers 2006). Merk at dette er Polity IV data. Freedom House (2012) er, som vi skal se nedenfor, uenig.

²⁸ Se vedlegg V for kenyanske politiske allianser. Tabell V nedenfor viser regjeringssammensetningen i Tanzania anno 1995 og 2000, tabell IV viser politisk innflytelse per gruppe i Kenya.

Begge land har stor fattigdom. 41 stater ligger i nedre kvartil på Human Development Index (HDI), inkludert Kenya og Tanzania. HDI-verdien til Kenya på fattigdom (målt som ulikhetstilpasset HDI) er 0,338, mens Tanzania sin er 0,332 (Human Development Index 2012). Dette sier ikke veldig mye, annet enn at Tanzania scorer dårligere enn Kenya, og har i følge HDI større ulikhet og mer fattigdom. Uansett tilhører begge land den fattigste gruppen på HDI, og derfor anses fattigdom som en av likhetene mellom de to landene. Befolkningsstørrelsen til landene er også nokså lik. Kenya har 41 millioner innbyggere, Tanzania har 46 millioner (Human Development Index 2012). En tredje likhet mellom landene er naboland med borgerkrig. Kenya grenser til 5 land, der 4 har borgerkrig. For Tanzania er det 5 av 8 naboland som har hatt borgerkrig. Alle disse faktorene øker faren for borgerkrig statistisk (Ward og Gleditsch 2002, Hegre og Sambanis 2006).

Denne studien er altså en komparativ casestudie basert på to mest mulig like case. Nøkkelvareblen i analysen er etnisitet. Både Tanzania og Kenya er multietniske samfunn. Tanzania har ca. 120 etniske grupper,²⁹ Kenya ca. 40 (Kahl 1998; Chege 1994; Posner 2004b), og Tanzania er derfor det mest fraksjonaliserte blant de to landene i denne analysen.

3.2.1 Hvordan tidsaspektet kan brukes

Komparative casestudier der en følger et begrenset antall case over tid kan sees på som ikke-kvantitative tidsserier. For eksempel ved å analysere et land over tid for å forklare utfall ved ulike tidspunkt i tidsrekken, der observasjoner på flere analysenivå og observasjoner av flere case på samme analysenivå anvendes sammen med generelle observasjoner over tid (Geddes 2003:117). For å få frem kontraster mellom de to statene inkluderes historiske hendelser, også kalt "komparativ historie" (Skocpol 1979:36). I denne analysen gjøres dette ved å observere hvert land ved fire valg. Nærhet i tid gjør at årsakskjeden bedre tillater oss å kontrollere andre årsaker og dermed oppnå en mer sannferdig veing av faktorer (Nye 2009:54). Her har de fire observasjonene i hvert land (de nasjonale valgene) relativ nærhet i tid, fra 1992 til 2010, og en viss kontroll over årsakene til den organiserte etniske volden bør derfor kunne regnes med. Dette fordi det er relativt få observasjoner, og de har alle nærhet i tid.

²⁹ Den etniske situasjonen på Zanzibar er ganske annerledes enn den på fastlandet (Nyang'oro 2004). På Zanzibar er de afrikanske av klar majoritet, med en arabisk minoritet. Allikevel har de arabiske historisk sett hatt makten på Zanzibar, en hovedårsak til revolusjonen i 1964. Som Nyang'oro (2004), lar jeg den etniske situasjonen på fastlandet bety mer enn den på Zanzibar, fordi det er en overveldende fragmentert etnisk struktur på fastlandet, som er verdt å analysere dypere, der Kenya gir en tydelig motvekt.

3.2.2 Frihetsgrader

I studier med få N er negative frihetsgrader et problem. Frihetsgrader handler om at en informasjonsenhet ikke kan gi uavhengig informasjon om mer enn én variabel. Lar man informasjonsenheten forklare mer enn dette, tillater man overdeterminering. Formelen er: antall case minus antall forklaringsvariabler, minus én (Moses og Knutsen 2007). Legitime kausale tolkninger kan ikke basere seg på negative frihetsgrader, hvilket gjør det nødvendig å analysere flere case. Da faller valget mellom å øke antallet case eller bruke kontrafaktiske case. I studier med få N er det lettere å benytte seg av kontrafaktiske case, hvis det skulle være nødvendig. Det innebærer at en benytter resonnement om tilfeller som ikke har inntruffet, for å øke antallet frihetsgrader og kunne etablere kausale forklaringer (Fearon 1991). Så lenge en ikke har flere uavhengige variabler enn case (minus en) (ibid:186), er det ikke nødvendig med kontrafaktiske case. Men selv om utgangspunktet er at kontrafaktiske case ikke vil bli inkludert eksplisitt, så kan det bli benyttet implisitt i sammenliknende resonnementer. I studier der $N > 1$ i komparativ politikk, er ofte faktiske case primært benyttet for å komme frem til kausale sammenhenger, og resonnement der kontrafaktiske case ligger implisitt kan gi en fullstendig begrunnelse for slutningen en tar (ibid:181).

3.2.3 Reliabilitet

Reliabilitet, eller pålitelighet, handler om hvorvidt studien er nøytral eller reflekterer forskerens eget syn (Tjora 2009). I kvalitativ forskning er det viktig at forskeren reflekterer over hvordan datainnsamlingen har foregått, og dermed å bli bevisst mulige feilkilder (Ringdal 2001:221). Et vidt spekter av datainnsamling er nødvendig for å gjennomføre analysen, og det bør bringe argumenter og påstander fra ulike synspunkt inn i diskusjonen og dermed gjøre studien reliabel. Reliabiliteten er søkt ivaretatt i denne analysen ved å benytte ulike typer data og tidligere forskning (jmfør Afrobarometer, Ethnologue, Freedom House og Polity IV).

3.2.4 Validitet

Det er en forutsetning med høy reliabilitet for å ha høy validitet (Ringdal 2001). ”Validitet betyr gyldighet” (Tjora 2009:128), og innebærer hvorvidt analysen svarer på spørsmålene som stilles, og hvorvidt analysen bidrar til noen endring eller forbedring av det som allerede finnes på forskningsfeltet (ibid). Sagt på en annen måte så går validitet ut på om en faktisk måler det en vil måle. For å finne ut dette må spørsmålet om validitet alltid referere til den teoretiske sammenhengen begreper brukes i (Ringdal 2001).

For å operasjonalisere³⁰ nasjonalfølelse, vil jeg se på identifikasjonsdata, samt noe språkdata (Afrobarometer og Ethnologue). Antallet kenyanere og tanzanianere som identifiserer seg som nettopp det, vil gi en indikator på nasjonalfølelsen de har. Det er registrert ca 40 etniske grupper i Kenya, men ca. 74 levende språk. I Tanzania er det registrert ca. 120 etniske grupper, og ca. 129 levende språk (Lewis 2009). At disse tallene ikke korresponderer kan i Tanzania forklares med at antallet etniske grupper er et cirkatall, da det er 45 år siden siste etniske folketelling (Nyang'oro 2004). I Kenya har mange av de etniske gruppene undergrupper, der noen har sitt eget språk. Operasjonalisering av organisert etnisk vold skjer i tråd med UCDP, og gjelder vold som relateres til valg, der resultatet er mer enn 25 døde.

Når det gjelder etnisitet blir det analysert etter den enkelte gruppes størrelse, identifikasjonens styrke og politisk relevans, alle teoretisk relevante aspekt. Politisk relevans operasjonaliseres som gruppens størrelse, satt i sammenheng med politisk delaktighet i tiden etter selvstendighet. Det gir kanskje ingen direkte svar å fokusere på rent demografiske data for å måle etnisitet, og dataene fra Afrobarometer inkluderes derfor som supplement. Dette fordi gruppestørrelse alene ikke sier noe om for eksempel gruppeidentifikasjonens styrke. Merk at mål på etnisk identifikasjon gjennom Afrobarometer i 2008 er ment å dekke hele perioden 1992-2008. Dataene er samlet inn etter at mye av volden i Kenya har funnet sted, som kan føre til revers kausalitet. Dette kan være et potensielt problem, men det finnes ikke alternative data. For øvrig drøftes validiteten for enkeltvariable når de presenteres.

Det utvidete målet som benyttes på begrepet horisontal ulikhet åpner opp for flere aspekter som kan gi frustrasjon. I tillegg anses det å måle horisontal ulikhet gjennom surveydata som Afrobarometer som mer valid enn konvensjonelle mål på faktisk velstand. Dette fordi vi her får frem den subjektive oppfattelsen av egen velstand, som kan gi frustrasjon og slik skape organisert etnisk vold.

Valgvolden måles etter antall døde for å kunne skille den fra mindre episoder som ikke analyseres her. Intensitet som sådan er ikke relevant for å finne svar på hypotesene. Etnisk involvering og geografisk plassering av volden inkluderes også, fordi alle disse tre aspektene er viktige variabler for å finne svar på hypotesene. Det er forholdsvis vanskelig å finne data på etnisk partisammensetning i Tanzania, og dette er delvis erstattet med data på etnisk fordeling i regjeringen og regionalt styre. Det er ett parti som har vunnet alle flerpartivalg i

³⁰ Operasjonalisering handler om å opprette en måleangivelse på variablene; de må gjøres målbare for at en skal kunne si noe om resultatene i analysen. Der teorien former hypotesene, legger disse føringer for hvilke variable som skal analyseres og hvordan dette best gjøres. Her kommer operasjonaliseringen inn.

Tanzania, og den etniske sammensetningen i regjeringen vil derfor si like mye om etnisk politikk som partisammensetningen i seg selv. Dette kan slås fast fordi partiet er multietnisk og ikke har ekskludert bestemte etniske grupper ved hvert valg (Nyang'oro 2004). I Kenya er de ulike partialliansene avdekket ut i fra etnisk sammensetning. I tillegg tar analysen sikte på å knytte hypoteser og empiriske spørsmål opp mot teorier, som også er med og forsterker analysens validitet.

I datainnsamlingen har det vært et ønske å finne så nyanserte data som mulig. For å gi leseren konkrete tall å forholde seg til, er data fra Afrobarometer inkludert i analysen, der primær identifikasjon og kenyanere og tanzanianeres syn på siste valg (blant annet) blir analysert. De ulike dataene er inkludert for å utfylle hverandre, og gi bakgrunn for diskusjon der de ikke er samstemte. For eksempel gjelder dette Freedom House og Polity IV, som måler henholdsvis hvor fritt et land er og grad av demokrati. Dette kan sies å være noe av det samme, samtidig som frihet og demokrati ikke er å oppfatte som synonyme. På Freedom House sin ranking kommer Tanzania best ut, mens Kenya kommer best ut på Polity IV sin ranking, og de to databasene gir dermed et utgangspunkt for en diskusjon om hvorvidt valgene kan klassifiseres som frie og demokratiske eller ikke.

3.2.5 Transparens og troverdighet

Det å vise hvordan analysen har foregått er viktig av flere årsaker. Å gjennomføre en transparent analyse innebærer at alle valg, problemer, bakgrunn for teorivalg og liknende blir gjort rede for, slik at "lesere skal få et så godt innblikk i forskningen at de kan ta stilling til forskningens troverdighet" (Tjora 2010:188). Dette henger med andre ord klart sammen med reliabilitet og validitet, og bør medføre at analysen lar seg besvares eller forskes videre på. Å muliggjøre for replikasjon gjør at en kan gjenskape analysen og se om tidligere funn kan bekreftes. Om det er mulig, vil validiteten til analysen styrkes (Ringdal 2001). I denne analysen er åpenhet etterstrebet i de avgjørelsene som er gjort. I tillegg er Afrobarometer benyttet, data som er tilgjengelig for alle. Den beskrivende statistikken i analysen kan derfor gjøres om igjen, og det kan gjøres videre statistiske analyser med de samme data, hvis det skulle være ønskelig.

4 Historisk bakgrunn³¹

Dette kapitlet har to hovedbolker: en for Kenya og en for Tanzania, med tre seksjoner i hver. Den første seksjonen gir en introduksjon til landenes historie, før og under selvstendighetskampen. Dette er relevant for å forstå hvilke prosesser som kan ha forsterket eller svekket den etniske identifikasjonen i landene, samt for å avdekke hvilke likheter som finnes mellom landene i deres historie. For Tanzania er denne seksjonen delt i to: en for Tanganyika og en for Zanzibar. Seksjon to omhandler tiden etter selvstendighet, da Zanzibar var blitt en del av Tanganyika og Tanzania var etablert. Seksjon tre tar for seg den etniske valgvolden landene har erfart. Avslutningsvis følger et avsnitt for demokratiklassifisering i de to landene, som sammen med mulige forklaringer på volden gir nødvendig bakgrunnsinformasjon før diskusjonen. For å få oversikt over de etniske gruppene i påfølgende avsnitt, presenteres først en tabell over de største gruppene i landene, samt data som benyttes i diskusjonen.

Tabell III: Etniske grupper i Kenya og Tanzania

Land	Etnisk gruppe	Befolknings% anno 1998	Provins ³²	% i provinsen	% av gruppe
Kenya	Kikuyu	21	Nairobi ³³	47	
			Rift Valley	15	
	Luhya	14	Nairobi	16	
			Western	88	80
	Luo	12	Nairobi	15	
			Nyanza	63	87
	Kalenjin	12	Rift Valley	51	95
	Kamba	11	Nairobi	15	
			Eastern	55	87
		Kisii	6	Nyanza	
	Meru	5	Eastern		97
	Maasai	2	Rift Valley	7	97
Tanzania ³⁴	Sukuma	13	Mount Kilimanjaro: Arusha-Moshi		
	Chagga	<5			
	Hehe	<5	Iringa		
	Nyamwezi	<5			
	Haya	<5	West Lake (Kagera)		
	Nyakyusa	<5	Southern Highlands		
	Makonde	<5			

Kilder: Elischer 2008; Bratton og Kimenyi 2008; Kamata et al. 2009; Nyang'oro 2004; Odgaard 2010

³¹ De viktigste hendelsene i dette kapitlet oppsummeres i en tidslinje på slutten av hvert lands gjennomgang.

³² 95% av Kenyas kystsamfunn bor i Coast-provinsen, som er sammensatt av mange mindre etniske kystgrupper (Elischer 2008).

³³ Nairobi (Central) er Kenyas mest etnisk ulike provins (Elischer 2008)

³⁴ Merk at dette kun er de syv største gruppene. Vedlegg II viser de øvrige gruppene i Tanzania.

4.1 Data

For å undersøke den etniske identifikasjonen og synspunkter til personer fra de ulike gruppene, blir data fra Runde 4 i Afrobarometer benyttet (Afrobarometer 2012). Afrobarometer er et prosjekt som foretar spørreundersøkelser i Afrika, der antallet deltakende land varierer noe mellom rundene. Runde 4 ble foretatt mellom mars 2008 og juni 2009, og gjennomført i totalt 20 land. I Tanzania og Kenya ble undersøkelsene gjort i løpet av 2008. Utvalget av respondenter i Afrobarometer er designet som et representativt tverrsnitt av befolkningen over myndighetsalder, i et gitt land.³⁵ Kolonnen til høyre i hver afrobarometer-tabell (gjelder tabell VII-XI) er gjennomsnittstall for hver etniske gruppe. En del av tabellene introduseres først i analysedelen for å unngå repetisjon.

Runde 4 av barometeret er benyttet fordi det er den siste gjennomførte undersøkelsen der både Kenya og Tanzania deltok. Det ville vært interessant å gjennomføre samme type analyser for hvert år landene har hatt flerpartistyre for å se om identifikasjonen endrer seg i valgår, og hvilke styrende etniske grupper som trigger mest urettferdighet. Dette er ikke mulig med de data som i dag er tilgjengelig, fordi det kun er gjennomført fire runder i Afrobarometer, og disse korresponderer ikke med valgår. Merk uansett at nærhet til valg kan gjøre resultatene for Kenya og Tanzania ulike. 2008 er ca. to år unna neste valg i Tanzania, og ca. ett år etter siste valg i Kenya, tidsforskjellen er ikke stor, men kan allikevel slå ut i resultatene.

Utgangspunktet for alle tabellene nedenfor og i diskusjonen er spørsmålet om gruppetilhørighet, der det spørres etter hvilken gruppe respondenten tilhører. Formålet med tabellene er å få frem forskjeller i oppfatningen av nasjonalt politisk styre mellom de etniske gruppene innad i hvert land, i tillegg til å avdekke forskjeller mellom Kenya og Tanzania. Noen begrensninger ved tabellene må nevnes. For det første, det er kun univariate analyser. Det interessante er hvordan de ulike etniske gruppene forholder seg til nasjonale spørsmål, og der gir tabellene en god pekepinn. For det andre, viktigheten av den etniske identifiseringen er relativ, i forhold til nasjonal identifikasjon. Slik det fremgår av tabell IX i diskusjonen nedenfor, er det ikke slik at respondentene anser seg selv utelukkende etnisk. Å sette dette i sammenheng med etablering av politiske partier og gjennomføringen av nasjonale valg vil kunne hjelpe oss å si noe om årsakene til den organiserte etniske volden i tiden før, under og etter valgene.

³⁵ For mer informasjon om prosjektet Afrobarometer, utvalgsmetoder og prosedyrer for spørreundersøkelsene, se deres hjemmeside www.afrobarometer.org

Gruppene i tabellene er valgt ut i fra størrelse, der de største gruppene anses som de med størst sannsynlighet for å oppnå politisk makt. Størrelsen på de ulike gruppene vil bli inkludert i analysen, for å vise hvor stor innflytelse de ulike gruppene skulle/burde hatt, kontra hva de faktisk har. I Kenya er det de største gruppene som har vært mest delaktig i de politiske alliansene, samt i valgvalden (i tillegg til maasai som er en relativt liten gruppe). I Tanzania er også gruppene valgt etter størrelse, samt etter hvilke grupper som oftest refereres til i litteraturen. Eifert, Miguel og Posner (2010) finner ingen støtte for at størrelsen på egen etniske gruppe øker eller minsker sannsynligheten for å identifisere seg etnisk. Det gjelder både for store grupper som har en sannsynlighet for å oppnå politisk makt, og for mindre grupper som øker etnisk identifikasjon i fare for å bli styrt av andre etniske grupper, eller som heller identifiserer seg etter andre termer. De finner kun en effekt på etnisk identifikasjon i samsvar med valg og valgperioder; den øker når valg nærmer seg.

4.2 Kenya³⁶

Kenya er et multietnisk samfunn. En blanding av bønder i jordbruksområdene i Central Province og Nyanza, pastoralister i de tørre områdene og urbane arbeidere i Nairobi og Mombasa.

4.2.1 Før selvstendighet

Sammenliknet med de fleste av sine naboer (Somalia, Etiopia, Sudan og Uganda), har Kenya en svært fredelig historie, med unntak av Mau Mau-opprøret 1952-1956 (Markussen og Mbuvi 2011). Den kenyanske økonomien utviklet seg fra tiden etter andre verdenskrig og frem til selvstendighet ved at jordbruksproduksjonen vokste fort (Okello 2002:208). Allerede i 1948 var halvparten av Kenyas lønnede arbeid i andre sektorer enn jordbruket (Bennett og Smith 1976). Utviklingen omfattet store deler av befolkningen.

Det var tydeligere tegn på forandring i politikken i Kenya enn i resten av Øst-Afrika etter andre verdenskrig. Bare Kenya hadde hatt, selv før andre verdenskrig, afrikansk politisk aktivitet rettet mot maktens sentrum. Allerede i 1929 ønsket Kikuyu Central Association

³⁶ Kart hentet fra CIA World Factbook (2012)

(KCA)³⁷ afrikansk majoritet i nasjonalforsamlingen (Bennett og Smith 1976), dog partiet var ikke en samlet stemme for kikuyuene. I 1944 ble første afrikaner nominert som medlem av nasjonalforsamlingen, kikuyuen Eliud Mathu. Kenya African Union (KAU), etterfølgeren til KCA, ble etablert for å støtte ham. KAU representerte først og fremst stemmer fra Central Province, men også fra Nyanza. Partiet var sammensatt i hovedsak av kikuyuer, og praksis ble dermed at KAU var opptatt av de sakene som hadde mest å si for kikuyuene, for eksempel land. Men også her møtte man etniske problemer. Selv om KAU var den første nasjonale bevegelsen for afrikanere (Odhiambo, Ouso og Williams 1994), var den ikke en forent stemme for kenyansk nasjonalisme (Bennett og Smith 1976; Throup 1988). Nasjonal bevissthet utviklet seg sakte i Kenya. Det manglet gjennomgående en enhetsfølelse, både innad i de ulike gruppene, men særlig mellom dem. I følge Maloba (1989), var dannelsen av KAU i 1944 det første forsøket på territoriell nasjonalisme, det vil si en nasjonalisme som innebefattet hele Kenya.

Historien til kikuyuene må introduseres nøye, fordi den gir et eksempel på landproblematikken i Kenya som har vært grobunn for mye av frustrasjonen i landet, samt er en av midlene eliten bruker i sin instrumentalistiske etniske politikk. De var opprinnelig et lite folk bosatt i åsene opp mot Mt.Kenya. Etter hvert som gruppen ekspanderte, ble det nødvendig å flytte på seg for å finne nok dyrkbar jord. De flyttet seg først til foten av fjellet, men tok etter hvert tilholdssted i områder i Rift Valley, der de fant land de måtte konkurrere om. Pastoralister hadde lenge benyttet dette området: masaaiene i nord og sør, kalenjin i vest. Vanligvis hadde det vært slik at pastoralistene flyttet på seg etter klimaet. I normale år holdt de til i bunnen av dalen. Under tørke dro de til andre deler av dalen og oppsøkte gjerne høyere områder. I følge Bates (2008) ankom kikuyuene området da pastoralistene ikke var til stede. Da pastoralistene kom tilbake til dalen, følte kikuyuene seg invadert. For pastoralistene ble dette oppfattet som en drastisk reduksjon i mulighetene de hadde til å forholde seg til klimautfordringene. Det kan dermed slås fast at uenighetene i Rift Valley har bakgrunn i landproblematikk (ibid). Et annet element i landproblematikken kan ha vært rollen britene spilte. For eksempel forsøkte de etter Mau-Mau å skaffe land i Rift Valley som de kunne gi til kikuyuene, slik at de roet seg, og det britiske kolonistyret kunne vedvare. Det å gi land til kikuyuene fra Rift Valley støtet derimot både kalenjin og masaaiene fordi svært få hadde råd til å kjøpe landet de allerede dyrket der (Bates 2008).

³⁷ KCA ble etablert som politisk parti i 1924 (Bennett og Smith 1976).

Johnstone Kamau Ngegi, bedre kjent som Jomo Kenyatta (Okello 2002), kom tilbake til den kenyanske politiske arena i 1946, etter 15 år i frivillig eksil i Europa.³⁸ I 1947 ble han president i KAU og valgt inn i nasjonalforsamlingen med ansvar for bosetting og landpolitikk (Ochieng' 1985). Dette gjorde han til en sentral aktør i landbrukspolitikken, som igjen gjorde at han ble en hovedkilde for misnøye i befolkningen. Misnøyen handlet om uenigheter om landpolitikk og et økende antall landløse, samt en ny holdning ovenfor pastoralistene (maasai og kalenjin) som ble jaget vekk fra land tilhørende europeere (Hornsby 2012). Kenyatta trakk seg fra stillingen i nasjonalforsamlingen i 1949 og fokuserte på KAU (Okello 2002).

Mau Mau³⁹ (1952-1956) endret Kenya, fordi opprøret tvang britene til å revurdere sitt kolonistyre. Opprøret omfattet først og fremst kikuyuer, den største gruppen i landet. Årsaken til kikuyuenes involvering var at de var bosatt i det rike høylandet av Central Province og nær Nairobi, områder der de hvite bosetterne holdt til (Anderson 2005). Opprinnelig, altså før britene kom, var det hvite høylandet bebodd av kikuyuer, maasaier og kalenjin. Mellom 1945 og 1952 ble mer enn 100 000 kikuyuer tvangsflyttet fra de hvite bosetterområdene til andre områder (Hornsby 2012). En radikal del av medlemmene til KAU etablerte Kenya Land and Freedom Army i 1948, og prøvde militært å tvinge hvite bosettere vekk fra landet (Okello 2002). Kenyatta ble, sammen med det øvrige afrikanske politiske lederskapet i landet, fengslet i oktober 1952 (feilaktig) anklaget for å stå bak opprøret (Branch 2011). Med det afrikanske lederskapet i fengsel, var det plass til en ny form for lederskap. Luoen Tom Mboya ble medlem av KAU i 1952, og konkurransen/splitten mellom kikuyu og luo, som også har vist seg i senere valg og som tilsynelatende alltid fører med seg voldelige sammenstøt, var i gang (Hornsby 2012). Unntakstilstand ble erklært 14. oktober 1952 (Throup 1988).⁴⁰ Britene vedtok samme år å sende tropper inn i landet, som ble der frem til 1960. KAU ble forbudt i 1953 (Ochieng' 1985). Skjevheten i antallet drepte vitner om et Storbritannia som var svært dedikert til å vinne opprøret, med 32 europeere døde og 1800 afrikanere.

Etter opprøret økte farten på politisk og konstitusjonell utvikling betraktelig (Okello 2002). Valget i 1957 var et vendepunkt, fordi afrikanske velgere fikk delta for første gang. Kenya African National Union (KANU) og Kenya African Democratic Union (KADU) ble dannet etter etniske skillelinjer. KANU hadde tilhengere blant kikuyu, kamba, kisii, luo og

³⁸ I løpet av årene i Europa hadde Kenyatta besøkt Sovjetunionen, studert sosialantropologi på London School of Economics, og skrevet boken *Facing Mount Kenya* (Ochieng' 1985).

³⁹ Et problem med defineringen og klassifiseringen av konfliktene i Kenya, er Mau Mau. Det var en konflikt mellom kenyanere og koloniherrer, men kan de etniske dimensjonene utelates? For meg er ikke denne konflikten verken kolonial- eller borgerkrig, men det blodigste av opprørene i Kenya, rettet mot de hvite kolonistene.

⁴⁰ Da hadde allerede guvernøren (Philip Mitchell) forlatt kolonien, etter syv år i stillingen. Han hadde promotert flerkulturalisme og afrikans deltakelse, men ingen afrikanere fikk nøkkelposisjoner i politikken under hans styre (Throup 1988).

taita (og de nært slektede embu og meru). I frykt for kikuyu-luo dominans i politikken (de to største gruppene), og potensiell favorisering av disse gruppene på bekostning av øvrige etniske grupper, formet de mindre etniske gruppene KADU, basert på grupper som luhya, kalenjin, maasai og ulike kystgrupper (Kahl 2006). KANU var en bevegelse med et radikalt nasjonalistisk standpunkt, og var under lederskap av Tom Mboya (luo) og Jaramogi Oginga Odinga (luo). Det var KANUs lederskap Kenyatta (kikuyu) godtok da han ble sluppet fri fra fengsel i 1961 (ibid; Ochieng' 1985). Kalenjinen Daniel arap Moi (som senere skulle bli president, 1978-2002) ledet KADU (Kahl 2006). KADU var mer konservativ enn KANU, og imot KANUs ønske om en sentralisert statsmakt - de ønsket heller *majimbo*, regionalisme.

Majimboisme var en politikk som skulle sikre de mindre etniske gruppene fra dominanse fra de større etniske gruppene. Politikken ble støttet spesielt av kalenjin i Rift Valley, i tillegg til maasaiene, somalier og kystgruppene som mijikenda. Majimboisme illustrerte et spenningsforhold som var sentralt i store deler av det nye, uavhengige Afrika, der nasjonen og nasjonalfølelsen kom i konkurranse med etnisk identifikasjon (Smith 2009:882). En enkel forklaring på det ulike synet på regionalisme kan være at kikuyuene var i flertall nasjonalt, men ikke regionalt i Rift Valley der kalenjin og maasai er i flertall. En desentralisert statsmakt ville derfor ødelegge deres flertall, da det er flere regioner som har andre etniske grupper i flertall i tillegg til Rift Valley. De ulike synspunktene på majimboisme var den største forskjellen mellom KANU og KADU. Begge ønsket en demokratisk og kapitalistisk stat. Denne grunnleggende enigheten gjorde det mulig at KADUs ledere med tiden ble absorbert inn i KANU i 1964, og de to partiene ble til ett parti (Ochieng' 1989). Majimboisme hadde som formål å gi minoritetene en trygghet ved å fokusere på politikk som ikke nødvendigvis gagnet kikuyuene. Ved sammenslåingen av de to partiene stilnet debatten om majimboisme, og kom ikke tilbake til politikken på nesten 30 år (Smith 2009:883). Etter introduseringen av flerpartisystem (i 1991-1992) ble majimboisme igjen tema, men nå mer som et verktøy for etniske skiller, karakteristisk for et KANU med ønske om å bli ved makten. Politikken ble lagt til side, fordi den angivelig gjorde etniske spenninger større (ibid).

Kikuyuene ville sannsynligvis vært sentrale i det kenyanske politiske bildet uansett, også uten mau-mau-opprøret, fordi de er den etniske gruppen med høyest utdanning og de dominerer demografisk i sentrale områder (i området rundt Nairobi og langs jernbanen). Kenyatta brukte sin makt blant annet til å flytte kikuyer til det hvite høylandet, og andre steder der de hvite bodde. Dette var strategiske steder i forhold til infrastruktur, og gode landområder i forhold til vekstvilkår (Barkan 1994). Dette er med og danner grunnlaget for den horisontale ulikheten. Landpolitikken i Tanzania er ikke fundamentalt forskjellig fra

praksisen i Kenya eller andre land i Øst-Afrika. Forskjellen mellom Kenya og Tanzania er at Kenya var mer utpreget en bosetterøkonomi, hvilket resulterte i at det beste landet ble gitt til bosetterne, mens Tanzania aldri opplevde dette (Kamata et al. 2009).

4.2.2 Tiden etter selvstendighet

I 1960 og 1962 ble det avholdt grunnlovskonferanser i London vedrørende frigjøringen av kolonien (Okello 2002; Odhiambo et. al 1994). 12. desember 1963 ble Kenya selvstendig. KANU vant valget i 1963, KADU mistet stadig styrke (Bennett og Smith 1976:153) og ett år etter uavhengighet fusjonerte partiet med KANU. Kenya var dermed en faktisk ettpartistat.⁴¹ Det kan diskuteres hvorvidt denne sammenslåingen kan ha vært en årsak til senere konflikter, fordi de hadde ulike syn på regional status (Okello 2002). Kenyatta ble valgt til leder for den kommende uavhengige staten i mai 1963 av et overveldende flertall av befolkningen. Hans administrasjon var en av de mest kvalifiserte blant de tidligere britiske koloniene. Kenyatta oppfordret til harambee,⁴² en politikk som handlet om å dedikere seg til hardt arbeid og samhold. Selvstendighet (uhuru) var oppnådd, og veien videre måtte være harambee (Ochieng' 1989). Men veien videre var ikke så enkel som Kenyatta fikk det til å høres ut (Bennett og Smith 1976:154). Kenya hadde akutte jordbruksproblemer ved uavhengighet, og måtte finne en løsning på landpolitikken som hadde skapt politiske diskusjoner i lang tid allerede. I første omgang ble de store landområdene som hvite bosettere etterlot seg delt opp i mindre områder slik at afrikanere kunne ha råd til å kjøpe de. Britene lånte Kenya penger for å få dette til å gå opp. Både landbruks- og industrisektoren ble bygd ut i stor skala, og medførte at Kenya ble selvforsynt med langt flere varer, og dermed mindre avhengig av import (Ochieng' 1989). Med fravær av ideologiske diskusjoner ble mektige personligheter utgangspunktet for den nasjonale politikken på 1960-tallet (Maloba 1989).

Et skille oppsto mellom kikuyu og luo under Kenyattas tid, da Tom Mboya, en av de mest fremstående luo-lederne, som ble sett på som etterfølgeren til Kenyatta, ble drept under mystiske omstendigheter i juli 1969. I tillegg ble Oginga Odinga (luo) satt i varetekt etter at han brøt ut fra KANU til fordel for Kenya People's Union (KPU). Sammen førte disse to

⁴¹ Gjennomgangen dekker de viktigste partiene i Kenya. De som ikke inkluderes er blant annet KNP (Kenya National Party), som etableres av en asiat og er den første nasjonale organisasjonen i Kenya. En mer radikal gruppe ville legitimere organiseringen av nasjonale afrikanske partier, de ville ha en dato for frigjøring og de ville at Kenyatta skulle frigjøres. Deres bevegelse het Kenya Independence Movement (KIM), som kom på plass samme år som KNP, i 1959.

⁴² Harambee-bevegelsen omfattet store politiske prosjekter som skoler, helseprosjekter, veier, klinikker, vannprosjekter og små bedrifter. For å få til dette oppfordret Kenyatta til hardt arbeid for alle kenyanere. Harambee-bevegelsen kom i gang i 1963, og er årsak til mye av utviklingen det selvstendige Kenya opplevde. Utdanningsprosjektene var den desidert største utgiften, med økning på 500 000 studenter på ti år (Ochieng' 1985).

hendelsene til en oppfatning av svik blant luoen. De var blant de største gruppene i landet, med sine 12% av befolkningen, og ønsket politisk innflytelse (Elischer 2008). Da Kenyatta forbød KPU markerte han sin hegemoniske form for politisk organisering (Odhiambo 2004:178), og innen 1969 hadde Kenyattas etniske gruppe (kikuyuene) ”vunnet”. Luoene var plutselig utenfor politikken, en politikk der Kenyatta mobiliserte kikuyueliten til lokale og internasjonale kapitalistiske allierte. I tillegg allierte kikuyu og kalenjin seg ved at Kenyatta inngikk samarbeid med Daniel Toroitich arap Moi i 1964. Luoen Oginga Odinga gikk derimot for en populistisk form for politikk der han forsøkte å organisere de svakere leddene i samfunnet, for eksempel de tidligere krigerne fra Mau-Mau-opprøret (ibid:177). Dette var primært kikuyuer, hvilket betyr at politikken ikke fulgte etniske skillelinjer slavisk. Vedlegg V viser også at det er skiftende allianser mellom etniske grupper som danner det politiske bildet.

Daniel arap Moi tok over presidentskapet da Kenyatta døde i 1978. Han hadde vært visepresident siden 1967. Under Moi ble Kenya stadig mer autoritært. Odinga ledet opposisjonen og ble mer og mer misfornøyd med måten lederskapet drev politikk på. Den økonomiske veksten var treg, det var økt arbeidsledighet og økende handelsunderskudd (Branch 2011). KANU hadde klare etniske tendenser. For å eliminere dette problemet forbød Moi i 1980 partier basert på folkegrupper, slik som Gikuyu, Embu and Meru Association (GEMA), Luo Union, New Akamba Union og Abagusii Union. Han forbød derimot ikke øvrige partier med mer generelle/inkluderende navn, men som også åpenbart var dannet på grunnlag av etniske grupper og etniske allianser. Da Odinga ønsket å etablere et opposisjonsparti i mai 1982, sa Moi nei. Han svarte med å endre grunnloven (ibid). Fra 1963 til 1982 hadde Kenya vært en *de facto* ettpartistat. I juni 1982 la Moi til en paragraf i grunnloven, 2(a), for å forhindre at andre partier skulle utfordre hans presidentskap og i frykt for at et flerpartisystem ville trigge etniske forskjeller (Ochieng’ 1989; Branch 2011). Kenya ble dermed en *de jure* ettpartistat. Dette var ikke populært hos befolkningen, og i august samme år var det et kuppforsøk mot Moi, som mislyktes (ibid). Moi endret også den etniske skjevheten til å tjene kalenjin og deres allierte blant mindre grupper, og vekk fra kikuyuene (Kahl 2006:119; Berman et al. 2004). Splitten mellom de store og de små etniske gruppene generelt, og mellom kikuyu og kalenjin spesielt, ble stadig større.

4.2.3 Den etnifiserte politikken

I begynnelsen av Kenyas selvstendighet var det politiske bildet utfordrende. Majoritetskoalisjonen KANU ble utfordret av minoritetskoalisjonen KADU. Ingen av partiene

var konvensjonelle, i den betydning at ingen av dem var ideologiske eller tilbød programbaserte alternativer til den kenyanske velgermasse. De var heller koalisjoner basert på mange politiske organisasjoner fra distrikt-nivå, som utelukkende hentet medlemmer basert på etnisk tilhørighet (Barkan 1994:10). Fem av de ca 40 etniske gruppene i Kenya utgjør 70% av befolkningen (ibid). Det er med andre ord ikke mange grupper å velge mellom, når det gjelder hvilke grupper det lønner seg å være alliert med. Kenyatta, som landsfader, var med å danne grunnlaget for identitet i Kenya, lik Nyerere gjorde i Tanzania. Siden Kenyatta døde forholdsvis tidlig i uavhengighetsperioden, delte han denne rollen med Daniel arap Moi. KANU og KADU skapte åpenbare skiller mellom de største etniske gruppene i landet. For å knytte viktige allierte etniske grupper til seg, samt å beholde stemmer fra "sine egne" benyttet Kenyatta ulike metoder; han lovet bort fremtredende stillinger til KADU-ledere som var villige til å gå over til KANU, kikuyuer fikk sentrale stillinger i politikken, og de fikk mer tilgang til utdanning enn andre grupper (ibid). Denne trenden fortsatte da Moi kom til makten. Som kalenjini ble favoriseringen endret til å tjene dem mest. Innen 1980 hadde han skiftet ut alle regionslederne fra Kenyatta sitt styre, inkludert alle fire kikuyulederne (ibid:24). Under Kenyatta følte andre etnisk grupper at kikuyuene fikk flest goder, mest dyrkbar jord og flere jobbmuligheter i staten. Da Moi tok over, endret han kikuyufordelene til kalenjinfordeler (Barkan og Chege 1989), i tillegg til at Moi svekket den datil relativt sterke økonomiske stillingen kikuyuene (Mueller 2008; Barkan og Chege 1989). Dette førte til at andre grupper ble marginalisert, kanskje særlig luhya, luo og kikuyu som ble vanlig å finne i opposisjonen (Mueller 2008). I større grad enn Kenyatta brukte Moi partiet instrumentelt for å kunne øke personlig kontroll, derav også endringen i grunnloven i 1982 (Barkan 1994). Selv om det aller første valget i Kenya var et flerpartivalg (i 1963 mellom KANU og KADU), stoppet Moi muligheten for flere partier i 1982, men måtte åpne for det igjen i 1991 etter press fra interne kritikere og økonomiske sanksjoner fra internasjonale giverland. Moie tanker om flerpartisystem var på denne tiden godt kjent – han likte ikke ideen og ønsket å bli ved makten. Metodene han aktet å bruke var å benytte gjenger for å erstatte og drepe og drive ut de som ikke var hans tilhengere i viktige valgområder (Mueller 2008). Det var KANU-politikere som rekrutterte til gjengene, og resultatet ble en sterk økning i privatiseringen av vold og bruk av vold (ibid). Fearon og Laitin (2000b) mener at politikernes motivasjon for å "spille det etniske kortet" kommer fra politisk kamp innad i lederens etniske gruppe mellom etniske ekstremister og moderate.

Bratton og Kimenyi (2008) sier at kenyanere identifiserer seg på andre måter enn etnisk, blant annet ved nasjonal identitet. Samtidig sier de at kenyanere ser på andre ut fra

etniske termer, som kan bety at etnisitet er viktig i Kenya tross i hvordan kenyanere identifiserer seg selv (mer om dette i kapittel 5.3.1 Primær identifikasjon i Kenya og Tanzania i diskusjonen). Kahl (1998) diskuterer også hvordan kenyanere identifiserer seg selv, med utgangspunkt om å forklare hvorfor landet ikke har hatt borgerkrig. Han kommer frem til at det har ikke vært noen borgerkrig i Kenya fordi den etniske identifikasjonen er langt sterkere på landsbygda enn i byene. Urban befolkning definerer seg selv heller som medlem av en klasse, og store deler av befolkningen er blitt utelatt fra de etniske disputtene. Mueller (2008) argumenterer mot Kahl (1998) ved å si at etnisitet er viktig også i byene i Kenya, som følge av Moisi forsøk på etnisk rensning i enkelte områder. Denne analysen gir lite tyngde til argumentet til Kahl (1998) fordi mye av volden som finner sted rundt nasjonale valg foregår i og omkring de største byene i landet. Det er altså samsvar mellom denne analysens utgangspunkt for den etniske identifikasjonens betydning og Mueller (2008) sitt argument. Etnisitet er viktig i både byer og på landsbygda i Kenya da den organiserte etniske volden foregår begge steder.

Det har forekommet en redefinering av gruppene som følge av introduksjonen av flerpartivalg (Posner 2007). Før 1992 var det mer lokalbasert etnisitet som var mest gjeldende politisk i form av undergrupper til de store gruppene (for eksempel embu og meru i kikuyugruppen, nandi og kipsigi i kalenjin). Etter 1992 ble paraplyetnisitetene (som kikuyu og kalenjin) viktigst, for å samle gruppene slik at størrelsen ble stor nok for politisk relevans (ibid). Dette er i seg selv et argument for at primordialistene kommer til kort i en analyse av Kenyas etniske grupper. Det er altså grupper post 1992 som refereres til i denne analysen, fordi det er de regionale paraplygruppene som anses som politisk relevante i Kenya.

4.2.4 Valg og vold

Kenyas valgsystem er flertallsvalg i enmannsskretser (Mueller 2008). Vinneren i en valgkrets er den kandidaten som får mer enn 25% av stemmene. Presidenten er både statsoverhode og regjeringssjef, og har følgelig enormt med makt (ibid). Øvrige politiske institusjoner er svake, inkludert dømmende og lovgivende makt som ikke har noe kontrollsystem ovenfor utøvende makt. Dessuten er det presidenten som velger høyesterettsdommere. Det er dermed ingen som kan kontrollere at makten til presidenten ikke blir for stor (ibid). Å gjennomføre institusjonell reform kan medføre svekket makt til politikerne, og er derfor ikke ønskelig fra presidentens side. Institusjonene utenfor presidentmakten er derfor, og fortsetter å være, svake, og kan gjøre lite når valg oppfattes urettferdig. Det er denne urettferdigheten som skaper frustrasjon og relativ deprivasjon, og som følgelig gir organisert etnisk vold i etterkant av nasjonale valg i

Kenya. Det har ikke vært noen videre politisk reform i Kenya etter introdueringen av flerpartivalg, dog det har vært økonomisk reform. Når disse typene reformer ikke sammenfaller, stopper den økonomiske reformen, eller den kommer bare eliten til gode. Slik kan økonomisk reform skape frustrasjon og relativ deprivasjon hvis den ikke sammenfaller med politisk reform slik at godene fra den økonomiske reformen kommer alle til gode (Barkan 1994).

Lonsdale (2004) sier at det er en grunnleggende spenning i Kenyas politiske kultur fordi den er etablert på etniske skillelinjer. Spenningen mener han er iboende i politikken hele tiden. Som denne analysen skal vise, blusser spenningen opp til organisert etnisk vold i tider rundt nasjonale valg. Sammenstøtene som analyseres fant sted fra mellom 1991 og 1993, og igjen mellom 1997 og 1998, og 2007 og 2008. I tillegg til den ikke-statlige volden, har det også vært tilfeller av ensidig vold i Kenya. Regimet har forsøkt å slå ned på demonstrasjoner med vold, og ved flere tilfeller har det vært nok å tilhøre "feil" etniske gruppe for å bli et mål for enten militæret eller politiet. Politikere oppnår makt og beholder makten ved å bruke etnisitet som mobiliseringsfaktor, uansett om dette uttales offentlig eller ikke. Kenyas ledere har byttet partitilhørighet og allianser svært ofte som følge av mangel på programforskjeller utover etnisitet. Når de nasjonale valgene skal avholdes er etnisitet den viktigste politiske brikken for stemmemobilisering, og kenyansk politikk må derfor omtales som etnisk bundet (Mueller 2008). Etnisitetens betydning, sammen med den personifiserte presidentmakten i landet, gjør at det er svært viktig for en etnisk gruppe å vinne presidentvalg, for de fem neste årenes velvære. Metodene de benytter for å få til dette er derfor ekstreme, og vold har vært en sentral del i tre av fire flerpartivalg i landet (ibid).

I følge Elischer (2008) dannes partialliansene i Kenya etter bekvemmelighet, med andre ord er det allianser dannet etter hvilke grupper det er mest praktisk å samarbeide med. Det praktiske avgjøres i sin tur etter hvor mange grupper en trenger for å vinne nasjonale valg (ibid:8). Det er valgdagen som er nøkkelen bak det å forene etniske grupper under partiallianser, der målet utelukkende er å alliere nok grupper til å sikre valgseier. En slik fremgangsmåte er veldig sårbar og kortvarig fordi det ikke er noen overordnet idé eller noen gjennomtenkt politikk bak. Det gjelder bare å vinne, og å skaffe nasjonal makt til egen etniske gruppe. Denne typen partier skiller seg fra permanente koalisjoner av etniske partier, det denne analysen refererer til som multietniske partier, som forsøker å sikre en langvarige politikk ved å knytte etniske grupper sammen og ved å etablere partiet i god tid før valgdagen (ibid:9). Dette passer bedre med logikken til partidannelsene i Tanzania, som vi skal se nedenfor.

Moi satt fra 1978 til 2002, og hans karriere overlevde overgangen til flerpartisystem i 1992⁴³ etter press fra egen befolkning og det internasjonale samfunnet (Roessler 2005). Presset kom til uttrykk gjennom demonstrasjoner og krav om reform, samt forsøkene til Oginga Odinga med å registrere National Democratic Party (NDP). Moi hadde ikke selv troen på denne formen for styresett, og advarte mot at det ville føre til etniske sammenstøt (Odhiambo 2004:172). Noe det også gjorde, men grunnen til at profetien slo til var at den var veldig selvpoppfyllende: mye skyld må nok Moi og KANU bære (Kahl 2006:198-203). I desember 1991 ble paragraf 2(a) i grunnloven fjernet og første flerpartivalg kunne avholdes i 1992. Samme år lyktes Odinga med å registrere et parti – det populistiske Forum for the Restoration of Democracy (FORD) – der han selv ble leder. I 1992 var det først og fremst kalenjin og maasai som utgjorde KANU. Kikuyuene utgjorde størsteparten av opposisjonen (FORD). Under kampanjen for å sanke stemmer i Rift Valley var opposisjonen opptatt av kikuyuenes sak, mens maktinnehaverne samarbeidet med de etniske gruppene som mente de hadde kikuyuenes land først, nemlig kalenjin og maasai. Majimboisme sto dermed helt sentralt. Hvis majimboisme skulle bli innført, ville det ført til at pastoralistene, som var i flertall i regionen, skaffet seg kontroll over provinsstyrene og kikuyuenes landrettigheter ville dermed nærmest bli tilintetgjort i Rift Valley (Bates 2008).

4.2.5 1992-valget

Daniel arap Moi vant valget i 1992. Han fryktet et mulig tap i valget, og sikret seg ved å ty til metoder som sponing av militser, favorisering av egen etniske gruppe og allierte ved å gi de nøkkelposisjoner i politikken samt dyrkbar jord (Mueller 2008). Fra Minorities at Risk Project (2004:5) heter det i rapporten om kalenjin anno september 1992 at:

according to a parliamentary committee report, senior government officials had been involved in training and arming kalenjin warriors to attack villages and drive away non-Kalenjin ethnic groups from the Rift Valley, Western, and Nyanza Provinces

Volden foregikk først og fremst i Rift Valley mellom kalenjin-tilhørere og opposisjonelle. Rift Valley består i stor grad av den etniske gruppen kalenjin,⁴⁴ samtidig som kikuyuene har vært mer inkludert i konfliktene i Rift Valley enn i Western Province. I Western Province var det flere også sammenstøt mellom kalenjin-tilhørere og opposisjonelle. Regionen består av

⁴³ For analyse av de ulike valgene, se Kasara (2010). For analyse av valget i 1992 og 1997, se Kahl (1998;2006). Mueller (2008) analyserer valget i 2007.

⁴⁴ Turkana tilhører også Rift Valley, men denne gruppen har vært relativt ekskludert fra den politiske volden som har funnet sted.

flere ulike etniske grupper, der luhya er i flertall. Luhya var i 1992 en del av opposisjonen, som en kikuyualliert med lang historie. I Rift Valley⁴⁵ var situasjonen mye av det samme.

Det var kamper med kikuyu, luo og luhya på den ene siden, mot kalenjin- og maasaimilitser sponset av staten på den andre (Snyder 2000). Volden startet allerede høsten 1991, hvilket medførte at før valget hadde mange kikuyuer og luhyaer flyktet, flere var drept. En konsekvens var at mange ikke fikk stemt, siden de hadde måttet flykte fra sitt valgområde før valget ble avholdt. KANU-politikere som besøkte Rift Valley før valget skal ha truet FORD-tilhengere verbalt, og bidratt til fremprovosering av volden (Minorities at Risk 2004). Volden fortsatte også etter valget, mest av kalenjin-krigere. Kikuyuene var mest utsatt for angrep, særlig i Rift Valley og i Western Province. Kikuyuene utgjorde en klar trussel for kalenjin, Mois etniske gruppe, med en nasjonal dekning på 12% mot kikuyuenes 21%. Volden fortsatte gjennom 1993, uten at regimet gjorde mye for å stoppe den (ibid). Resultatet ble 1500 døde, og mellom 45000 og 300 000 internt fordrevne (Snyder 2000), samt at Moi vant valget tross innføringen av flerpartisystem.

4.2.6 1997-valget

Hvorfor brøt volden ut på ny i 1997? I 1991-1993 var det i hovedsak konflikter i Rift Valley, og til dels i Western Province. I 1997 var det i langt større grad konflikter i og rundt Nairobi og Central Province, samt i Coast Province og Nyanza. Kikuyu er i flertall i Central. Coast er blandet av flere etniske grupper, og er vanskelig å analysere, da dette er konflikter som har falt utenfor i UCDP- dataene. I følge Kahl (2006) var denne volden mindre i omfang enn volden i Rift Valley, men også denne politisk relevant, der medlemmer av mijikenda angrep kikuyuer, kamba, luhya og luuer fordi de anså disse gruppene som innflyttere. Landproblematikk er med andre ord svært sentralt også i Coast, og en av årsakene til volden der. Da volden startet allerede i august, og hadde sitt høydepunkt i november (ibid), anses den som mindre viktig for valg volden som sådan.

KANU vant valget også i 1997. Flere av angrepene i 1997-1998 fant sted i områder der Democratic Party of Kenya (DP) (1992s FORD) vant stemmer. KANU-politikere som besøkte området skal ha truet DP-tilhengere verbalt, og slik fremprovosert de voldelige sammenstøtene, slik tilfellet også var under valget i 1992 (Minorities at Risk 2004). Volden startet allerede i november 1997, og varte frem til juli 1998 (Minorities at Risk 2004). Før valget var det voldelige sammenstøt mellom maasai og kisii i Nyanza, men det var også

⁴⁵ At det er flere grupper som bor sammen i Rift Valley; kikuyu, sammen med kisii, luo og luhya, er ikke alene en oppskrift på voldelig konflikt. Det er først når statens handlinger utløser spenningen som finnes der at organisert etnisk vold oppstår (Lafargue 2009).

uroligheter i Eldoret i Rift Valley. I februar 1998 ble femten kalenjin drept i Rift Valley. Voldelige sammenstøt mellom kikuyu og kalenjin forstatte frem til april samme år i provinsen. Minst 127 personer ble drept de to første månedene av 1998 i Rift Valley. Volden i dette tidsrommet fulgte det samme mønsteret som volden etter valget i 1992.

4.2.7 2002-valget

I august 2001 gikk KANU sammen med National Democratic Party (NDP), og i mars 2002 ble New KANU formelt dannet. Partiet var sammensatt av kalenjin, kamba, luhya, kikuyu, minoritetsgruppene i Coast Province, og luo. Uenighetene i partiet gjorde at enkelte brøt ut av alliansen rett før valget i 2002, og dannet en opposisjonell undergruppe ved navn Liberal Democratic Party (LDP). De luoene som var inkludert i KANU brøt nå ut. Deres tid i KANU ble dermed veldig kortvarig. Dette hadde sannsynligvis en stor påvirkning på valgutfallet i 2002, som KANU tapte ganske klart. Ved sammenslåingen av KANU og NDP fulgte opposisjonen etter og dannet allianse selv. National Alliance for Change (NAC) ble etablert i januar 2002. August samme år endret partiet navn til National Alliance Party of Kenya (NAK). Da LDP ble til, endret opposisjonen seg enda en gang, og denne gangen under navnet National Alliance Rainbow Coalition (NARC). For første gang fantes en opposisjon som kunne utfordre KANU med bred etnisk dekning, representert av kikuyu, kamba, luhya og luo (Elischer 2008). KANU var i dette valget representert av kalenjin, kamba, luhya og kikuyu (se vedlegg V). NARC ble ledet av tidligere visepresident Kibaki (kikuyu).

NARC (representert av kikuyuen Kibaki) vant valget over KANU ved å benytte samme metode som Moi hadde gjort i årevis, ved å samle etnisk viktige grupper i håp om å fremme egen makt. Antall betydelige partier var redusert til tre; (New) KANU, NARC og FORD-P (en av fraksjonene i FORD), der de to førstnevnte var av størst betydning for valget. For første gang var både regjeringsparti og opposisjon samlet i politiske allianser, basert på mange av de samme gruppene. NARC fikk flest stemmer i provinsene Nairobi, Coast, Eastern, Central, Western og Nyanza, altså seks av åtte provinser. KANU fikk flest stemmer kun i North Eastern og Rift Valley. NARC vant med 50% av stemmene over 28% til KANU, og fikk 125 seter i nasjonalforsamlingen, mot KANUs 64 (Elischer 2008).

Valget i 2002 er det eneste tilnærmet fredelige valget Kenya har hatt. Hva var annerledes i 2002? Mye av suksessen av valget i 2002 tilegnes ideen om koalisjonspolitikk, til forskjell fra de tidligere valgene der partiene var rettet mot spesifikke etniske grupper (Dercon og Gutiérrez-Romero 2011). Valget var basert på et nytt partisystem. KANU kollapset, mye fordi luoen Raila Odinga ble med i opposisjonen bare uker før valget. Dette medførte at

opposisjonen vant valget med god margin. Kikuyu Uhuru Kenyatta, som var KANUs presidentkandidat, var rask med å erkjenne tapet (Lafargue 2009), sannsynligvis fordi valget ble sett på som rettferdig, samt at begge valgkandidater hadde sterke koalisjoner i ryggen. Valget var dermed mer etnisk representativt enn tidligere valg og organisert vold kan ha blitt sett på som vanskeligere å gjennomføre.⁴⁶ Dette fordi de etniske skillene ikke sto så klart som tidligere, samt at valget splittet enkelte store etniske grupper innad, som for eksempel kikuyuene ved at både Kenyatta og valgets vinner var kikuyuer.

KANU hadde hatt regjeringmakten i Kenya siden landet ble uavhengig, men tapte i 2002 mot NARC. Moi stilte ikke til valg, for første gang på over 20 år; det var Raila Odinga som tapte valget mot NARC. Regjeringsskiftet representerte en maktendring mellom etniske grupper. I 2002 tapte kalenjin presidenten til kikuyu, representert av Kibaki, og luhya fikk visepresidenten, representert av Michael Kijana Wamalwa (Bannon et al. 2004:16). Valget er det eneste i kenyansk historie som anses som et suksessfullt demokratisk, fredelig valg (Elischer 2008).

4.2.8 2007-valget

Etter valget i 2002 ble det liknende problemer i NARC som KANU hadde erfart før valget. Medlemmer annonserte at de ville bryte ut av alliansen, og alliansen kollapset etter folkeavstemmingen i 2005. ODM ble etablert som erstatter for koalisjonen. Vanskelighetene til NARC, og det faktum at partiet ikke klarte å beholde makten mer enn én valgperiode, viser at tilgangen til statlige ressurser ikke er en god nok betingelse for å kunne endre de etniske kreftene partier er sammensatt av (Elischer 2008).

Land- og maktfordeling skapte strid mellom partene som skulle gå til valg i 2007 (Smith 2009). I dette valget var det tre presidentkandidater. Partiene og koalisjonene hadde igjen skiftet navn siden siste valg. Kikuyu Kibaki representerte PNU, og luoya Raila Odinga representerte opposisjonspartiet Orange Democratic Movement (ODM) (Ksoll et al. 2009). Etnisk var PNU sammensatt av luoya, kalenjin og kisii i tillegg til kikuyu. Regionalt var støtten størst i Central Province (provinsen med stor andel kikuyuer), deler av Eastern og deler av Nairobi (ibid). ODM hadde representanter fra luoya, kalenjin, kamba og noen

⁴⁶ Stemmegivningen etter etnisk gruppe så i 2002 slik ut: svært få i hver gruppe stemte på Nyachae. Blant kikuyuene var det 68% som stemte på Kibaki, 77% av luoya gjorde det samme, det gjorde også 93% av luoyene. 78% av kamba stemte Kibaki, 68% av meru og 65% av mijikenda, samt 50% av masaaiene stemte også Kibaki. Kenyatta fikk ca 30% av stemmene til kikuyuene, ca 20% av luoya stemte Kenyatta, 67% av kalenjin stemte Kenyatta, ca 20% av både meru og mijikenda gjorde det samme, samt 64% av somali. Kisii var den eneste gruppen der flertallet stemte på Nyachae (Hornsby 2012:691).

kystgrupper, i tillegg til luo (Elischer 2008),⁴⁷ og regional oppslutning i deres hjemprovinser Nyanza, samt Western, Nairobi, North-Eastern, Coast og Rift Valley (Ksoll et al. 2009). Det kan se ut som de største uenighetene innad i gruppene var i luhya og kalenjin, med medlemmer som støttet forskjellige partier.

I slutten av 2007 brøt det ut vold som varte i seks uker, mellom 30. desember og 29. februar. Det ble rapportert om 41 døde før valgdagen i 2007, derav 25 som skal ha mistet livet under valgkampanjen. Mesteparten av volden fant sted i Molo-distriktet, et område i Rift Valley. Valggjennomføringen ble ansett som fri og rettferdig fordi den volden som fant sted i forkant var såpass konstantretret geografisk. På valgdagen, 28. desember 2007, ledet Odinga på målingene. Dagen etter erklærte ODM seg som vinnere av valget. Da valgresultatene ble talt opp, og endelig resultat offentliggjort på ettermiddagen 30. desember, ble Kibaki utnevnt som valgets vinner. Selv om Odinga ledet meningsmålingene før valget, og hadde en klar ledelse etter at de første stemmene ble talt opp, ble Kibaki utnevnt som president av Election Commission of Kenya den 30. desember 2007, for hans andre periode. Allikevel viser studier at det mest sannsynlig var størst støtte til Odinga, både før og etter valget (Dercon og Gutiérrez-Romero 2011). Odinga beskyldte valggjennomføringen for juks, og bare minutter etter at Kibaki var blitt utnevnt som landets nye president brøt det ut etnisk vold i provinser med ODM tilhengere, med andre ord Nyanza, Mombasa, Nairobi og deler av Rift Valley (de områdene bosatt av luoer).⁴⁸ At det var snakk om minutter før en reaksjon kom gir et inntrykk av at det må ha vært planlagt i forveien. Heller ikke i dette valget er de etniske gruppene enige om hvilken presidentkandidat de skal stemme på, selv om noen av gruppene har en overveldende majoritet som stemmer på en gitt kandidat. Dette gjelder først og fremst de gruppene som er mest involvert i volden. Se fotnote 46 for stemmefordelingen mellom de etniske gruppene.

Volden i etterkant av valget var av større geografisk omfang enn volden i forkant av valget, men påvirket ikke valgresultatet (ibid). Mellom Nakuru og Eldoret tok volden form som bondeopprør der kalenjin og maasaier rettet seg mot kikuyu- og kisii-minoriteter i området. Bare i Eldoret mistet 30 mennesker livet under én kamp (Calas 2009). Den andre bølgen med vold, mellom 25. og 30. januar 2008, ble ansett som et svarangrep fra kikuyuer i

⁴⁷ De fleste av kalenjinlederne i ODM har bygd opp sin politiske karriere i KANU under Moi.

⁴⁸ De interne splittene i gruppene i 2007 er størst i somali, kisii, maasai, mijikenda og luhya. I 2007 stemte 50% av somali på hver sin kandidat; Kibaki og Odinga. 53% av kisii stemte på Kibaki, 46% stemte på Odinga. 65% av masaaiene stemte på Odinga, 63% av luhya og mijikenda gjorde det samme. De øvrige gruppene var mer samstemte: 93% av kikuyuene stemte på Kibaki, 85% av kalenjin stemte Odinga, 99% av luoene stemte Odinga, 96% av meru stemte Kibaki. Kamba var den eneste gruppen der flertallet stemte for den tredje kandidaten: Musyoka. Hovedskillene i alliansene gjentar seg: kikuyu, meru, noe kisii og noe luhya, versus øvrig kisii og luhya, kalenjin, luo og maasai (Hornsby 2012:762).

PNU mot ODM-tilhengere (luo, kalenjin og luhya), startet av kikuyuer i Naivasha, Nakuru og Limuru (Calas 2009). Det var flere episoder med voldelige sammenstøt frem til en avtale ble gjort om maktdeling, 29. februar 2008. Volden spredte seg hovedsaklig til fem av åtte regioner i Kenya i 2007, men noen tilfeller fantes i samtlige regioner: Nairobi (13% av de voldelige hendelsene), Nyanza (22%), Rift Valley (32%), Western 12%), Coast (12%) og Central (4%), Eastern (4%) og North Eastern (1%) (Dercon og Gutiérrez-Romero 2011:6). Gjennom hele perioden var det sammenstøt mellom bønder i området mellom Nakuru, Eldoret og Kericho. Volden som utbredte seg her var i stor grad fremprovosert av kalenjin (Calas 2009). I urbane områder var mye av volden rettet mot kjøpmenn, spesielt kikuyu, mens i rurale områder var volden rettet mot små ”outsider”⁴⁹ landeiere. I Rift Valley var det kalenjin som fremprovoserte volden (ibid). 1127 mennesker ble drept mellom 27. desember og 29. februar. Totalt 1169 døde mellom 1. desember 2007 og 23. mars 2008. Av de døde var to tidligere valgte medlemmer av nasjonalforsamlingen fra ODM. Enkelte rapporter sier at 1000 av de døde er direkte koblet til det kenyanske politiet alene. Disse rapportene kan være overestimert, men tallet er oppsiktsvekkende uansett (Dercon og Gutiérrez-Romero 2011). En av tre av alle kenyanere skal ha vært påvirket av volden etter valget i 2007, uansett etnisitet eller velstandsnivå. Sjansene for å være påvirket var størst i områder med konflikter over land og hvor gjenger med politiske kontakter opererte (ibid). I tillegg var staten delvis innblandet i volden. Politiet forårsaket hundre døde i Kisumu i første del av valg volden i 2007, noe som var typiske hendelser under Moi, men ikke så vanlig lenger i 2007 (Calas 2009).

Etter valget i Kenya i 2007 var det mest vold og mer intens vold i polariserte områder – områder der kikuyuene lever sammen med andre etniske grupper (Markussen og Mbuvi 2011). Raila Odinga skrev i sitt politiske manifest i 2007 at etnisitet er en nasjonal sykdom som ikke kjenner regionale grenser. Den styrer nasjonal politikk og deler landet unødvendig. Kibakis styre nevnes som en faktor: det har komplisert etnisk identifikasjon og gjort skillene dypere ved å ansette folk til offentlig sektor fra sin egen gruppe (Dercon og Gutiérrez-Romero 2011). Mueller (2008:199) oppsummerer volden fra 2007:

When irregularities concerning results raised questions that were not resolved, some local opposition politicians and elders apparently organized ethnically driven violence in Eldoret and other parts of the Rift Valley among their supporters to protest the results and attack the Kikuyu, who supported Kibaki. Spontaneous violence also erupted in Nairobi, Kisumu, and elsewhere. Government responded with a shoot-to-kill policy in both Kisumu and Nairobi.

⁴⁹ Beboere som hadde vært der siden 1960-tallet. Målet var å redusere muligheten for en offisiell overdragelse av landet til disse, og et forsøk på å hindre dem i å returnere, ved å plyndre landet deres (Calas 2009).

Violence continued to escalate and the counter-violence, organized as ethnic retribution by supporters of government in Nakuru and Naivasha, also matured until Kenya was engulfed in death and destruction in many parts of the country

2007-valget, sammen med de øvrige valgene, blir diskutert nedenfor. For å oppsummere den politiske innflytelsen de ulike gruppene har hatt etter hvert valg i Kenya presenteres en tabell med prosentoversikt over innflytelsen de skal ha hatt. Dette gir og et ganske bra bilde på alliansene og hvordan de har endret seg. Liknende data presenteres for Tanzania i empirikapittelet nedenfor.

Tabell IV: Gruppestørrelse og nasjonal politisk innflytelse i Kenya

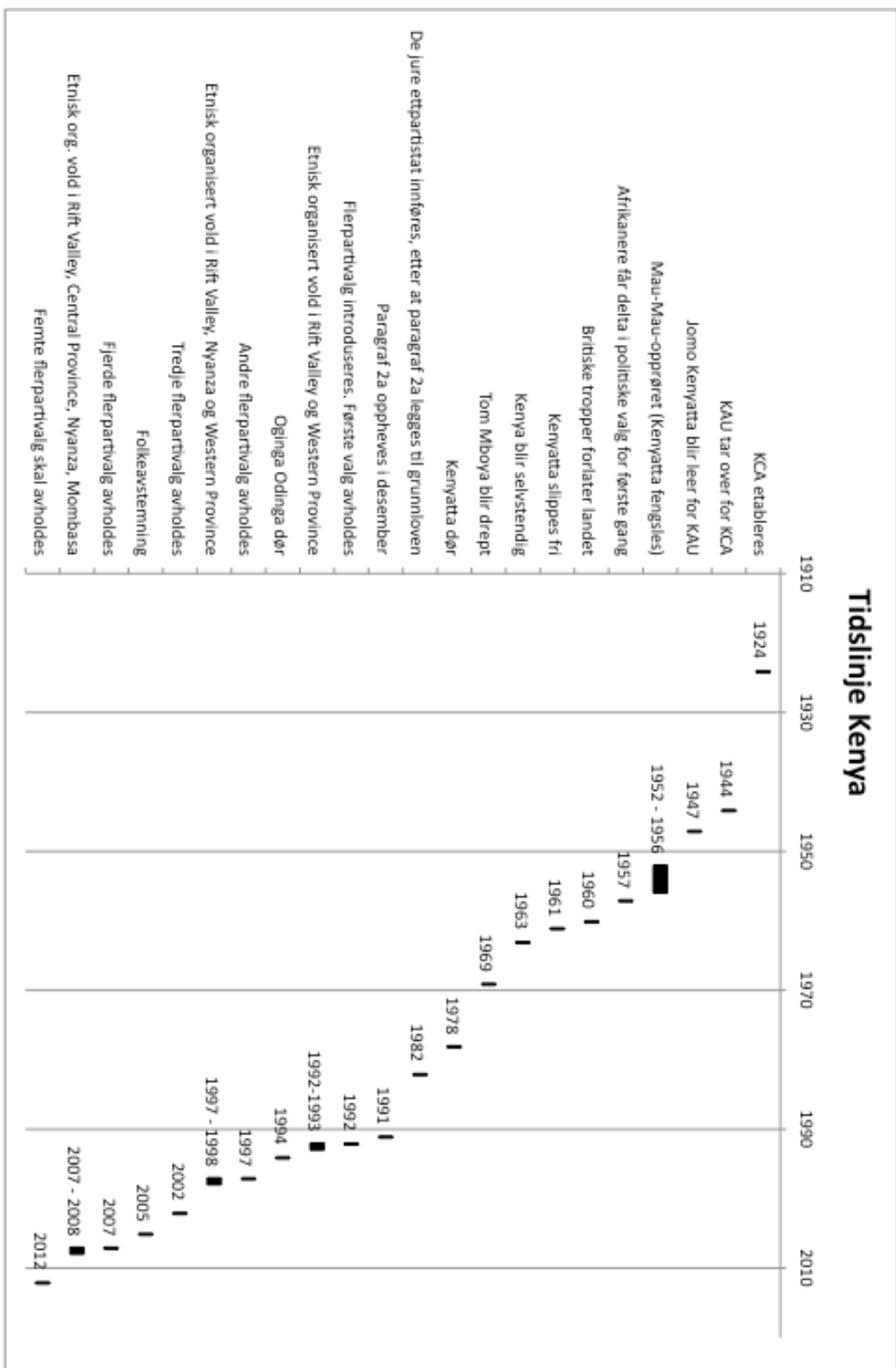
Land	Gruppe	Befolknings % anno 1998	Valg og nasjonal innflytelse i %			
			1992	1997	2002	2007
Kenya	Kikuyu	21	8	5	23	19
	Luo	12	4	-	18	10
	Luhya	14	15	20	20	19
	Kamba	11	15	11	5	5
	Meru	5				
	Kisii	6	8	6	-	4
	Kalenjin	12	20	25	5	13
	Maasai	2				

Kilder: Hornsby 2012:699; Elischer 2008

Det er en sammenheng mellom gruppestørrelse og hvor mye politisk innflytelse en etnisk gruppe burde hatt, og landenes valgsystemer. Et proporsjonalt system ville kanskje klart å dekke etniske forskjeller bedre enn flertallsvalg i enmannskretser. Tabell IV viser faktisk innflytelse de ulike gruppene har og har hatt gjennom de fire valgene som har vært i Kenya. Tabellen viser dessuten en sterk kalenjindominans både i 1992 og i 1997, som illustrerer at Moi brukte etnisitet instrumentalistisk for å bli med makten, og dominerte det politiske bildet under sitt styre.

En oppsummering av dette kapittelet blir illustrert i Figur II nedenfor.

Figur II: Tidslinje over viktigste hendelser i Kenya⁵⁰

⁵⁰ Laget av forfatter i Microsoft Excel

4.3 Tanzania⁵¹

”Our country is one of those in Africa that is highly praised for its unity. We have no tribalism, no religions quearrelling, no colour discrimination, and we oppose discrimination and oppression on grounds of tribe, religion, or colour, wherever it exists”

(Nyerere 1973:74, funnet i Nyang’oro 2004:2)

Selv om dette sitatet mangler nyanser, er standardargumentet på identifikasjon og samfunnsutvikling i Tanzania at det politiske systemet har klart å tone ned betydningen av etnisitet, og dermed minimere muligheten for organisert etnisk vold. Mål og middel har vært å skape en nasjonal identitet. Å sammenlikne Tanzania med Kenya vil derfor få frem de ulike måtene etnisitet kan virke på (Nyang’oro 2004:39-40). Bannon et al. (2004) konkluderer med at i Tanzania er etnisk identifisering i ”beste fall” en annenhånds identifikasjon, i motsetning til de fleste andre afrikanske land. Samtidig kan det være at folket er beskjedne med å oppnevne etnisitet i undersøkelser i et land der regjeringen har fokusert på å underbygge betydningen av subnasjonal identifikasjon (Nyang’oro 2004). Heller har det vært fokus på at det kun finnes to klasser i Tanzania: arbeidere og bønder, som del av nasjonaliseringsprosjektet til Nyerere for å forene de rundt 120 etniske gruppene (Kamata et al. 2009). De mange små gruppene kan ha gjort oppgaven med å etablere en nasjonal identitet lettere, i motsetning til land der etnisk dominante grupper muliggjør politisk eksklusjon eller politisk horisontal ulikhet i langt større grad enn i Tanzania (som for eksempel Sudan og Rwanda) (Nyang’oro 2004). Dessuten er de største gruppene i Tanzania sammensatt av mange mindre klaner, og medlemmene vil ofte identifisere seg som medlem av klanen heller enn den etniske gruppen (Kamata et al. 2009). Den største av de 120 gruppene er sukuma med 12% av befolkningen. De største andre gruppene er relativt små: nyamwezi, chagga, haya, hehe, nyakyusa og makonde, som hver representerer mindre enn 5% av befolkningen. Tallene er meget usikre fordi Tanzania sluttet å føre statistikk på dette i 1967, og normen er å ikke spørre

⁵¹ Kart hentet fra CIA World Factbook (2012)

om etnisitet (Nyang'oro 2004). Hvordan demografiske, sosiale, økonomiske og politiske endringer har påvirket de ulike etniske gruppene siden den tid er derfor svært uklart (ibid). Utover de etniske gruppene har Tanzania en demografi som potensielt kunne skapt organisert etnisk vold, med omtrent like mange kristne som muslimer (Heilman og Kaiser 2002) noe som gjør religion til kanskje det potensielt mest truende identifikasjonstrekket i Tanzania.

4.3.1 Historisk blick på Tanganyika

Tanzania hadde en mindre voldelig frigjøringskamp enn Kenya. Der Kenya hadde økonomisk vekst i tiden etter andre verdenskrig og frem mot selvstendighet, var situasjonen en annen i Tanganyika, som ikke utviklet seg like fort som Kenya (Bates 1976). I perioden fra selvstendighet til midten av 80-tallet fikk Tanzania også problemer med internasjonal bistand, grunnet sitt sosialistiske politiske satsningsområde (Barkan 1994).⁵²

Politikken under britisk mandatstyre i Tanganyika var svært lokalbasert, med fokus på at afrikanere deltok i administrasjonen, og det var mindre tegn til ønske om forandring i politikken og frigjøring fra britene her enn i Kenya. Den eneste organisasjonen som fantes på statsnivå var Tanganyika African Association (TAA), som først etter andre verdenskrig beveget seg inn på den politiske arena. Selv om det var en statsbasert organisasjon, hadde TAA mest innflytelse på lokalt nivå, der organisasjonen jobbet for å gjennomføre politisk endring og afrikansk deltakelse, og gjorde det blant annet mulig å etablere swahili som lingua franca (Bates 1976). 7. juli 1954 markerer et veiskille. Da ble TAA til Tanganyika African National Union (TANU). Politisk var dette mest en formalitet, men det markerte to ting: det ble oppfattet som en offentlig kunngjøring om at afrikanerne planla å kvitte seg helt med de britiske autoritetene, og det markerte begynnelsen på karrieren til Mwalimu Julius Nyerere som landsdekkende leder (Okello 2002; Bates 1976).⁵³ TANU la vekt på å forene landet bak en nasjonalistisk bevegelse. 7. juli er i dag Tanzanias nasjonaldag (Odhiambo et al. 1994).

⁵² Tanzania og Kenya var begge kolonier av det britiske imperiet, men ble ikke klassifisert likt. Tanganyika ble klassifisert som en beskyttet stat, hvilket innebærer at Storbritannia administrerte området under tilsynssystemet til FN.⁵² Denne klassifiseringen skiller seg fra Kenya og Zanzibar, som begge var protektorater. Protektorater ble gjort av land som ikke hadde noe ordentlig fungerende statsapparat, der britene gikk inn og kontrollerte både utenriks- og innenrikspolitikken, samt forsvarspolitikken; veldig lik involvering som i land klassifisert som kolonier (Spear 2005; Dubell 1994). Tanganyika som beskyttet stat styrte mer selv, og hadde kun tilsyn i form av FN-mandat uten at disse hadde myndighet til å utrette politikk i slik grad det ble gjort både i Kenya og på Zanzibar.

⁵³ Nyerere var Zanaki fra Musoma-distriktet, og sønnen til en landsbyhøvding. Han hadde utdanning fra Tanzania og Edinburgh, og var en av de første afrikanere som ble sendt til Europa for høyere utdanning. Han fikk jobb som lærer på St. Francis School i Tanzania da han returnerte. Dette falt ikke godt sammen med hans politiske aktiviteter i Tanganyika African Association i Dar es Salaam, hvilket medførte at han ble en fulltids politisk aktivist. Da han ble president i TANU, ble han også hovedtalsmann for uavhengighetsbevegelsen (Bates 1976).

TANU's politikk på etnisitet handlet om at fremtidens Tanganyika skulle være heterogent med ulike folkegrupper, men nasjonalt homogent, der alle innbyggere skulle ha like rettigheter. Nyerere var opptatt av å fremme en pan-tanganyansk politikk mot koloniherrne, og selv om det var dette han fokuserte på i stor grad, henvendte han seg også tidvis til stammer og ulike etniske grupper. Det handlet om å mobilisere etniske grupper mot kolonistyre, der den kanskje mest kjente mobiliseringen foregikk i Arusha (Nyang'oro 2004). 1. mai 1961 ble Tanganyika selvstyrende, og 9. desember samme år ble landet selvstendig. Formelt ble beslutningen tatt på en konferanse i Dar-es-Salaam, etterfulgt av at Hertugen av Edinburgh overga makten til Julius Nyerere (Okello 2002:225). Landet var dermed det første av de britiske østafrikanske territoriene som oppnådde selvstendighet.

4.3.2 Zanzibar-historie

På Zanzibar var det arabiske sultanatet det mest sentrale elementet av politisk utvikling under kolonitiden (Smith 1976). Araberne var bundet til britene via traktater, som ga dem autoritet over hele Zanzibar-protektoratet inkludert Pemba (ibid). Før unionen mellom Tanganyika og Zanzibar var Zanzibar under ledelse av Afro-Shiraz Party (ASP). ASP ble etablert i 1957, etter sammenslåingen av African Association og Shiraz Association (Nyang'oro 2004).⁵⁴ Religiøst var protektoratet preget av både hinduer, shia- og sunnimuslimer, og etnisk sammensatt av forskjellige arabiske klaner, asiater og europeere. 10. desember 1963 ble Zanzibar selvstendig. En måned senere var det arabiske sultanatet borte gjennom revolusjon (Smith 1976; Maddox og Giblin 2005).⁵⁵ Revolusjonen var etnisk ladet. Sultanen med arabisk opphav ble sett på som et symbol for etnisk undertrykkelse av de svarte afrikanerne, som i årrekker hadde vært en spredt majoritet på Zanzibar. Etnisitet ble dermed viktig i politikken på øyene, både før og etter uavhengigheten fra britene (Nyang'oro 2004:15). At etnisitet var viktig i 1964 ser i dag ut til å være en trend Tanzania har klart å snu.

4.3.3 Tiden etter selvstendighet

Landet Tanzania ble til 26. april 1964, etter sammenslåingen av Tanganyika og Zanzibar. I tiden etter uavhengighet var det viktigst å afrikanisere politikken fordi inntil da hadde ikke afrikanere hatt posisjoner i det nasjonale styret. Dette krevde en enorm opplæringsprosess av

⁵⁴ African Association representerte arbeiderklassen både urbant og ruralt som stort sett stammet fra Tanganyika og ble ansett som afrikansk urbefolkning. Shiraz Association representerte de med blandet arabisk og afrikansk opphav (Nyang'oro 2004).

⁵⁵ Revolusjonen på Zanzibar hadde en advarende effekt på det britiske styret i Kenya, som ble selvstendig senere samme år (1963) (Branch 2011). Utløsende faktor for revolusjonen var at valget i juli 1963 ikke korresponderte med folkeopinionen. For mer informasjon om revolusjonen, se Maddox og Giblin (2005).

afrikanere til å fylle stillingene, som ble gjort gjennom en nasjonaliseringsprosess. De tiltak og institusjoner som eksisterer og har funnet sted i Tanzania, men som Kenya mangler, gjelder blant annet offisiell etablering av swahili som lingua franca, et pensum i den offentlige skolen som fokuserer på en felles tanzaniansk historie, felles kultur og verdier. Mer enn i noe annet land på kontinentet er mellommetriske bryllup normen i Tanzania, særlig i urbane områder og blant eliten (Nyang'oro 2004). Barn av mellommetriske ekteskap snakker stort sett swahili og engelsk. Det er med andre ord minst én generasjon av urbane innbyggere som knapt forstår det etniske språket til foreldrene. Dette gjelder også til en viss grad urbane barn med foreldre fra samme etniske gruppe (ibid). Videre er sterke lokale institusjoner etablert med fokus på både landsbyråd og distriktråd – lokalt og regionalt. Kenya har ingen lokale myndigheter med sammenliknbar autoritet som de valgte landsbyrådene i Tanzania. I tillegg har den nasjonale fordelingen av offentlige goder i Tanzania foregått relativt rettferdig, uten noen klar favorisering av enkelte grupper over andre, slik kikuyuene ble i Kenya spesielt i tiden rett etter selvstendighet (Miguel 2004).

Nyerere ble president i unionen, Abeid Amani Karume (minister fra Zanzibar) ble første visepresident, en stilling han holdt til han ble drept i 1972 (Nyang'oro 2004).⁵⁶ Etter selvstendighet tok Tanzania en sosialistisk retning, og kollektiviserte jordbruket gjennom en prosess kalt "landsbyisering" (villagization).⁵⁷ Landsbyiseringen ble vanskelig å gjennomføre fordi befolkningen ikke lot flytte på seg like lett som politikken tok for gitt. I 1967 tok derfor regjeringen en mer radikal retning, og introduserte politikken "Socialism and Self-Reliance" gjennom Arusha-erklæringen (Nyang'oro 2004). Arusha-erklæringen nevner ikke etnisitet i det hele tatt (ibid). Det viktigste sosialistiske målet var at Tanzania skulle klare seg selv, på egne midler, der hver innbygger kunne bidra til utvikling. Deretter var det helt sentralt å nasjonalisere alle produksjonsmidler, i form av at privat eierskap skulle forsvinne og den dyrkbare jorden nasjonaliseres. I utgangspunktet hadde regjeringen tenkt at prosjektet var så åpenbart logisk, og en vinn-vinn situasjon for alle parter, at de regnet med de fleste ville flytte på seg mer eller mindre umiddelbart. Når det ikke skjedde, ble operasjon Ujamaa satt i gang i 1973, der bønder ble tvangsflyttet fra sine tradisjonelle landområder til landsbyer planlagt av regjeringen. Innen 1976 hadde så godt som hele befolkningen blitt flyttet. Effekten var økonomisk ødeleggende. Landbruksproduksjonen falt dramatisk, av flere årsaker. For det

⁵⁶ Årsak til drapet er ikke kjent, men antakelser er gjort for at det var politiske uoverenstemmelser på Zanzibar som førte til det, der skaperen av Umma Party har fått skylden. Med andre ord kan ikke drapet sies å være etnisk ladet.

⁵⁷ Landsbyisering var et prosjekt mellom 1962 og 1967 som handlet om å flytte folk fra sitt opprinnelige territorium til små landsbyer, for å gjøre infrastruktur og skolebygging lettere ved å samle mennesker til å motta statlig hjelp på mindre områder (Nyang'oro 2004).

første, siden tvangsflyttingen ble gjort under regntiden, en tid der bøndene burde plante områdene sine. For det andre, ble mangelen på planlegging tydelig, og ideen om at fremmede umiddelbart skulle samarbeide om å drive jordbruk var noe utopisk. Den sosiale integreringen ble langt vanskeligere enn antatt. Dessuten ble det klart at de tradisjonelle jordområdene til bøndene var bebodd med god grunn, nemlig at de egnede seg til jordbruk. De nye landsbyene var ofte lagt til steder som egnede seg mindre godt til å drive jordbruk (ibid). I de første årene etter Arusha-erklæringen ble det gjort noen fremskritt, for eksempel ved at tilnærmet nasjonal grunnskoledekning ble nådd på få år. Men denne fremgangen stoppet i løpet av 70-tallet, blant annet grunnet økonomisk krise.

TANU og ASP slo seg sammen i februar 1977, og dannet Chama Cha Mapinduzi (CCM) under ledelse av Nyerere, og landet ble dermed en faktisk ettpartistat. Nyerere var preget av problemene landet hadde med sosialismen, og ærlig om det han hadde oppnådd og der han hadde feilet. Han hadde undervurdert hindringene, tiden og enigheten de politiske omveltningene krevde. Samtidig poengterte han under denne sammenslåingen at frem til 1977 fantes fremdeles ingen fullstendig sosialistiske stater i verden, selv om mange hadde begynt prosessen lenge før Tanzania gjorde det (ibid). Da vestlige land så at Tanzania nærmet seg den sosialistiske leiren med stormskritt ble bistandsmidler fryst. Innen 1985 var IMF tydelig det eneste gjenværende alternativet for Tanzanias økonomi (ibid). I 1979 inntraff den største økonomiske krisen i Tanzanias historie. Sammen med fremveksten av HIV/AIDS, førte dette til at Tanzanias utvikling innen utdanning og helse stagnerte (ibid:36). Organisasjoner ble under Nyerere enten forbudt, eller inkludert i partiet eller staten, helt på linje med den sosialistiske tankegangen (Heilman og Kaiser 2002), og fremdeles i dag jobbes det med å oppnå grunnleggende friheter for ulike grupper. Det har dessuten helt siden Nyereres tid og frem til i dag vært en gryende oppfatning blant befolkningen om at flere av de politisk viktigste aktørene er korrupte (Tripp 2000; Barkan 1994).

Det var under disse omstendighetene Nyerere ga seg som president. Ali Hassan Mwinyi, en politiker fra Zanzibar, tok over presidentskapet i 1985. Han hadde vært visepresident under Nyerere siden 1982, og ble sittende som president for CCM frem til 1992, da Tanzania fikk flerpartisystem (Nyang'oro 2004). Det første Mwinyi fokuserte på, var å godta betingelsene til IMF, og med det sette en stopper for den sosialistiske retningen til Tanzania. Etter at Tanzania skiftet fra Ujamaa (sosialisme) til en liberal økonomi i 1985 har den dyrkbare jorden blitt delt mellom staten, den voksende private sektoren, og internasjonale investorer. Sistnevnte fikk mesteparten av landet. Under det liberale systemet har private interesser tatt kontrollen, med lite ressurser igjen til de fattige. Denne problematikken har blitt

vanskeligere med delvis kollaps av velferdstilbud som helse, utdanning og bolig fra 1985 til i dag (Kamata et al 2009:8). Faktisk vekst i økonomien ble i Tanzania først registrert fra 1995. Inntekt per person økte på med 1.4% i 1995, 0.5% i 1996, 2.1% i 1997 og 2.5% i 1998 (Nyang'oro 2004:30). Tanzanias villighet til å reformere økonomien har igjen gjort landet interessant for internasjonale investorer og bistand (ibid). På den annen side, var det tegn allerede i 1998 om at reformene bidro til økt ulikhet. Privatiseringen, som har vært del av reformene, har gjort 80000 arbeidsledige i følge Chaligha, Bratton og Davids (2002).

Tanzania introduserte landlover⁵⁸ i 1995. Allikevel er tilgangen på dyrkbar jord et tema som fortsetter å skape spenning blant ulike grupper i befolkningen. Dette kan skyldes landlovene i seg selv. Selv om de fleste samfunnsgrupper involveres i forhandlingsprosessene i fordelingen av land, blir ikke alle inkludert på like forutsetninger (Odgaard 2010). Det er pastoralistene og kvinnene som kommer dårligst ut når land skal fordeles. Pastoralistene har flyttet sørover i Tanzania fordi nordområdene der de tidligere holdt til er blitt brukt til plantasjer og nasjonalparker og annen statlig virksomhet, med den konsekvens at de blir nederst på rangstigen i tildelingen av den knappe jorden i sør, og får et usikkert livsgrunnlag. Odgaards (2010:83) hovedpoeng er at det økende fokuset på privatisering av landområder er mer ekskluderende enn inkluderende for majoriteten av den rurale befolkningen, mye fordi den er sterkt påvirket av internasjonale investorer, og den rurale befolkningen har landrettigheter etter tradisjonelle og lokale normer og regler. Disse reglene overkjøres ofte av moderne vestlig privat eiendomsrett. Spenningen omkring tilgangen på dyrkbar jord er det som trekkes frem som den største trusselen for freden i Tanzania i dag, fordi tildelingen av landområder potensielt kan øke forskjellen mellom grupper. Uansett har ikke disse spenningene mellom samfunnsgrupper utartet seg til voldelige sammenstøt omkring valgperioder. Det er heller ikke spenning som først og fremst er etnisk bundet, da de som kommer dårligst ut i landproblematikken er kvinner og bønder. Landfordelingens relevans for

⁵⁸ I et gitt område er det ulike regler for landrettighetene til befolkningen avhengig av om vedkommende er "innfødt" (mwenyeji) eller "gjest" (mgeni). De innfødte har to måter de kan tildeles land på; rettighetene til de innfødte, eller rettigheter i overensstemmelse med sosialistisk landpolitikk, reflektert i New Village Land Act fra 1999. Gjestene derimot, har rettigheter for landtildeling i sine respektive hjemområder, eller i det området de har flyttet til, i samsvar med eksisterende politikk hvis de er akseptert som medlemmer av landsbysamfunnet (Odgaard 2010). Generelt kommer befolkningens landrettigheter an på sosiale relasjoner, for eksempel innad i etniske grupper, ekteskap, eller relasjoner mellom familie eller klan. Involvingen av lokale myndigheter i tildelingen av land er ikke et nytt fenomen, men måten det gjøres på i dag er sterkt påvirket av politikken introdusert under sosialiststyret i Tanzania. Ved New Village Land Act fra 1999 tildeles landsbyautoritetene fremdeles en stor rolle i landfordeling. Både menn og kvinner er i prinsippet tillatt å kjøpe land, men det er få kvinner som har hatt muligheten til å gjøre dette (Odgaard 2010). I praksis er det vanskelig å skille de ulike typene landeierskap fra hverandre, og samme bonde er ofte involvert i flere typer eierskap.

denne analysen er derfor begrenset, selv om det er et spenningsområde verdt å merke seg fordi landproblematikk står sentralt i konfliktene Kenya erfarer.

Det er fire regioner i Tanzania som utmerker seg som mer voldelige enn de øvrige. Kilosa er en fruktbar region ikke langt fra Dar es Salaam sammensatt av flere etniske grupper. Her har storskalaplantasjer blitt satt opp av kommersielle årsaker, i tillegg til jordbruket som drives i regionen. Zanzibar er regionen der de seneste tilfellene av urettmessige landovertagelser har funnet sted. Også her er det spenning mellom ulike etniske grupper som er problemet, samt at det er sterk politisk konkurranse på øya. Under valgene i 2000 og 2005 oppsto voldelige tvangsflyttinger. Tarime nord i Tanzania har blitt et komplekst konfliktfylt område, med to klaner som er uenige om ressursfordeling, kontroll over handel og statens interesser. Konflikten har fra tid til annen vært voldelig, som har ført til tilnavnet Tanzanias Darfur. Den fjerde regionen med konfliktproblemer i Tanzania er Dar es Salaam. Denne handler først og fremst om statens turismefokus, som de lokale føler går på bekostning av dem, med for eksempel store hoteller som tar mange av de beste områdene langs kysten (Kamata et al. 2009). Det har vært få voldelige hendelser i Tanzania, men det kan allikevel være oversiktlig å oppsummere de som har funnet sted, som har for få drepte til å bli registrert av UCDP: I 1993 var det en konfrontasjon mellom kristne og muslimer over nedleggelse av svineslaktere i Dar es Salaam. I 1994 var det uenigheter om Zanzibar skulle tilhøre Organization of the Islamic Conference (OIC) eller ikke. I 1998 var det et voldelig opprør i Dar es Salaam etter at politiet skulle gjøre arrestasjoner i en moské, som resulterte i to døde. I 2001 var det voldelig opprør etter at en muslimsk forkynner skal ha fornærmet kristendommen. Til slutt, i 2002 var det voldelig opprør mellom aktivister og politi i en moské i Dar es Salaam, som også resulterte i to døde (Heilman og Kaiser 2002). Volden etter valget i 2000 behandles separat.

4.3.4 Grunnlaget for identitet

Nasjonaliseringsprosjektet til Nyerere handlet om å fokusere på ting som befolkningen hadde felles, for slik å etablere et politisk system som kunne gagne tanzanianere og ikke favorisere noen grupper av befolkningen. Han var oppmerksom på de mange etniske gruppene, hvilket var bakgrunnen for nasjonaliseringsprosjektet. Det han gjorde var å fokusere på swahili, et språk de fleste hadde noe kjennskap til og som alle skulle lære seg for å kunne kommunisere bedre (Miguel 2004). Videre, eller i samsvar med dette, fokuserte han på å endre skolepensumet slik at det fokuserte på felles historie og felles kultur, som også skapte en følelse av fellesskap i befolkningen (ibid). Enda et aspekt ved dette prosjektet, som kanskje er

mest relevant for denne analysen, er at Nyerere la til rette for en nasjonal dekning i politikken, som ble presentert via endret lovgivning i begynnelsen av 90-tallet.⁵⁹ Alle partier som skulle etablere seg etter at flerpartisystem ble innført måtte bevise en bred dekning i de ulike etniske gruppene (Nyang'oro 2004). Denne politikken skiller seg radikalt fra politikken til både Kenyatta og Moi i Kenya. Nyerere var drevet av pan-afrikanisme. Selv om Tanzania hadde et kulturelt mangfold, var det politisk homogent – i følge Barkan (1994) nøy TANU tilnærmet full støtte fra befolkningen. Etniske og religiøse faktorer var med andre ord ikke tema i den nasjonale politikken, og potensialet for organisert etnisk vold i Tanzania ble stilnet. Dette har bidratt til å utvikle en felles nasjonal politisk kultur, som ikke finnes i for eksempel Kenya. Selv om swahili også er utbredt i Kenya, er det måten språket ble innført på, samt den politiske betydningen av det, som skiller språkets betydning i Tanzania fra Kenya (ibid).

4.3.5 Introduseringen av flerpartisystem

Siden 1992 har Tanzania vært en flerpartistat. I likhet med Kenya er Tanzanias valgsystem basert på flertallsvalg i enmannskretser. Presidenten har videre like mye makt som i Kenya, som statssjef, regjeringssjef og øverstkommanderende for forsvaret. Han utnevner medlemmer til regjeringen, medlemmene til høyesterett, samt øvrige embetsmenn til statlig og regionalt styre (Nyang'oro 2004). Ministrene er også medlemmer av nasjonalforsamlingen, hvilket kan gi uklarhet i representasjon og tilregnelighet. Zanzibar er delvis selvstyrende, hvor "The Revolutionary Government of Zanzibar" styrer saker som ikke angår unionen, og unionen tar seg av utenrikspolitikk, forsvarspolitikk og den generelle administreringen av fastlandet (ibid). Det at valgsystemet og presidentens sterke stilling er så lik i Kenya og Tanzania betyr at det må være et samspill med en andre variable som gir en forskjell mellom landene når det gjelder organisert etnisk vold rundt valgene. Dette kan for eksempel være måten flerpartisystemet ble introdusert på, og det kan være måten valgene gjennomføres på med tanke på etnisitet.

Det var Nyerere selv, gjennom CCM, som fremmet forslaget om å introdusere flerpartivalg. Dette gjorde han i sin avskjedstale som formann i CCM i 1990, fordi han mente tiden var inne for det. Hvis man begynte prosessen tidlig ville en kunne følge prosessen nøye og gjennomgå en gradvis introduksjon av flerpartisystem, mente han. Å vente lenger kunne bety kaos og politisk konflikt (ibid). Paradoksalt nok var et overveldende flertall av tanzanianere derimot for å fortsette med ettpartistyre (77% mot 21% for flerpartisystem), kanskje fordi ettpartistyret hadde utgangspunkt i at befolkningen skulle være en helhet.

⁵⁹ For den formelle formuleringen av lovgivningen, se vedlegg IV.

Allikevel ble flerpartivalg introdusert (ibid:42). CCM fulgte altså Nyereres råd, og i mai 1992 ble flerpartisystem innført i Tanzania (Barkan 1994:32). Innen slutten på 1992 var det tolv registrerte partier i landet. 29. oktober 1995 fant første flerpartivalg sted. At første valg ble holdt først tre år etter at partier fikk etablere seg kan virke som et smart trekk, fordi det ga bedre tid til å fremme politikk og politiske forskjeller mellom partiene i større grad enn Kenya som heller lente seg på etniske forskjeller. Av de registrerte partiene i Tanzania var det allikevel bare en håndfull som hadde sjanse til å kunne konkurrere nasjonalt. Tanzania gir et positivt eksempel på ideen til Horowitz om at flere etniske grupper må implementeres i statlig styre, og dette må grunnlovsfestes (Horowitz 1991), på grunn av lovgivningen som ble nevnt ovenfor (se vedlegg IV).

4.3.6 Nasjonale valg i Tanzania

I motsetning til i Kenya har det i Tanzania foregått både økonomisk og politisk reform, i den forstand at økonomien har utviklet seg og det har vært utvikling på hvordan politikk skal utformes og hvordan partier skal få etablere seg. Det stilles krav til politiske partier i Tanzania i større grad enn i Kenya (jfr. vedlegg IV). Det er ikke store forskjeller på de fire nasjonale valgene Tanzania har hatt. De regionene som har markert seg som mer voldelige, har ikke direkte sammenheng med valgene, med unntak av ett tilfelle i 2000-2001. Opposisjonen mente valggjennomføringen i oktober 2000 var urettferdig og ikke riktig gjennomført. Internasjonale observatører meldte om valgsvindel på Zanzibar (Eck og Hultman 2007). CUF organiserte derfor protester i januar 2001. Regjeringen i Tanzania forsøkte å stoppe protestene, hvilket resulterte i at sammenstøtet idag er det eneste i Tanzanias historie som klassifiseres som ensidig vold (ibid). Resultatet var at minst 25 mistet livet, etter angrep fra regjeringspartiet CCM på øyene Zanzibar og Pemba, der opposisjonspartiet CUF står sterkt (Heilman og Kaiser 2002; Eck og Hultman 2007). En kan si at denne volden fulgte etniske skillelinjer, i den grad CUF har mest støtte på Zanzibar blant muslimer, mens CCM har mest støtte på fastlandet blant kristne. CUF versus CCM gir derfor et fokus på etniske skillelinjer også i Tanzania, og gjør dette til en hendelse som må diskuteres grundigere (mer om dette i kapittel 5.3.3 Partisystem i lys av horisontal ulikhet og instrumentalisme).

Tanzania har hatt fire nasjonale valg med flerpartisystem; 1995, 2000, 2005 og 2010. CCM har vunnet alle fire valgene. De to første gangene ble Benjamin Mkapa valgt til president, de to siste har Jakaya Kikwete blitt valgt. I 1995 vant CCM overlegent, med en samlet opposisjon som kun oppnådde 22% av stemmene (Nyang'oro 2004). Flertallet var derimot ikke så tydelig på Zanzibar, der CCM fikk 49,6 % av stemmene og CUF fikk 50,4%.

Grunnlovsmanipulering gjorde at CCM kunne beholde makten, og sikre seg 26 seter, mot CUF sine 24. I 2000 hadde bare fire av partiene presidentkandidater; CCM, National Convention for Construction and Reform (NCCR-Mageuzi), United Democratic Party (UDP) og Civic United Front (CUF). De viktigste opposisjonspartiene på fastlandet i de to første valgene var, i tillegg til de nevnte, Tanzania Labour Party (TLP) og Chama Cha Demokrasia na Maendeleo (CHADEMA). At CCM har sittet ved makten i hele flerpartiperioden i Tanzania, har gitt en samlet sak for opposisjonspartiene: å utfordre makten til CCM og dermed få muligheten til å kunne være med å styre selv (ibid). CCM representerer i størst grad afrikanske stemmer. CUF har stor støtte på Zanzibar og utgjør den største opposisjonen her. Forklaringen for støtten ligger i at de representerer en stemme for den arabiske andelen av befolkningen. Politikken på Zanzibar har tidvis hatt skiller langs etniske linjer; arabisk/shiraz (CUF), mot svart/afrikansk (CCM) (ibid). På fastlandet er saken en annen. Der må nasjonale partier bevise at de har nasjonal dekning og ikke fokuserer etnisk før de får etablere seg offisielt og delta i valg (ibid).

I Tanzania representerer ulike grupper ulike posisjoner, og noen prosentvis fremstilling tilsvarende den fra Kenya finnes derfor ikke. Alle presidentene i Tanzania har kommet fra små etniske grupper. Julius Nyerere var zanaki, Ali Hassan Mwinyi var fra Zanzibar, og Benjamin Mkapa kommer fra en liten etnisk gruppe i sør-Tanzania. I tillegg er ulike etniske grupper representert i regjeringen. Statsministeren kan komme fra en minoritetsgruppe, og ha personer fra ulike etniske grupper i alle stillinger. Også regionalt og lokalt er politisk representasjon preget av flere ulike etniske grupper. Ingen etnisk gruppe hadde innflytelse i mer enn én region i 2000 (ibid). Tabell V demonstrerer inkluderingen og mangelen på dominans i det nasjonale politiske styret i Tanzania illustrerer etnisitetes ståsted i den nasjonale politikken i landet. I 1995 og 2000 var presidenten fra en minoritetsgruppe fra South, og resten av regjeringen var valgt fra over 20 andre grupper. For de to første flerpartivalgene så fordelingen slik ut i regjeringen:

Tabell V: Minsitre i Tanzania etter etnisitet (Nyang'oro 2004:11)

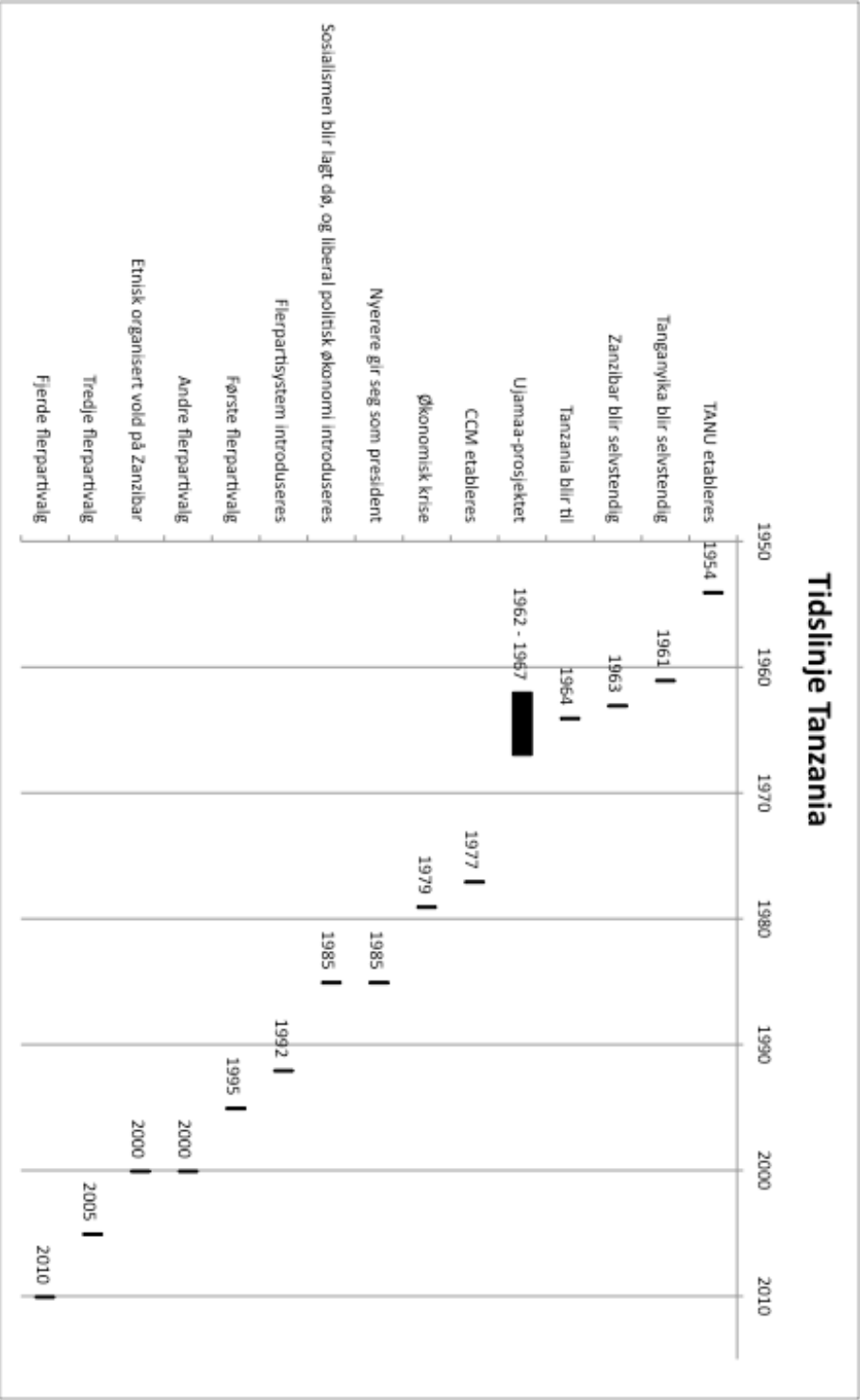
Departement og posisjon	Etnisitet 1995	Etnisitet 2000
Statsminister	Fyome	Fyome
Statsadministrasjonen	Bena	Barbaig
Industri og handel	Swahili	
Informasjon	Sukuma	Nyakyusa
Planlegging	Yao	Zigua
Samfunnsutvikling	Barbaig	
Arbeid-og ungdomsutvikling	Fipa	Nyamwezi
Finans	Pare	Chagga
Jordbruk og mat	Gogo	Chagga
Utenrikspolitikk	Kwere	Kwere

Etniske og religiøse aspekter er ikke del av beslutningsprosessen for de politiske posisjonene i Tanzania (Nyang'oro 2004). Tabell V og VI viser en politisk representasjon der det er tilnærmet ingen som kommer fra samme etniske gruppe, verken på nasjonalt eller regionalt politisk nivå. Tabell VI viser at alle regioner har to etniske grupper representert. Under tabellen presenteres en tidslinje som oppsummerer de viktigste hendelsene i Tanzanias historie

Tabell VI: Regional embetsrepresentasjon etter etnisitet anno 2000 (Nyang'oro 2004:14)

Region	Etniske grupper
Arusha	Haya og Kagera
Dar es Salaam	Sambaa og Tanga
Dodoma	Nyiramba og Singida
Iringa	Hehe og Iringa
Kilimanjaro	Nyakyusa og Mbeya
Lindi	Pare og Kilimanjaro
Mara	Jita og Mara
Mbeya	Barbaig og Arusha
Morogoro	Sukuma og Mwanza
Mwanza	Maasai og Arusha
Pwani/Coast	Zaramo og Coast
Rukwa	Ndengereko og Coast
Tabora	Gogo og Dodoma

Figur III: Tidslinje over viktigste hendelser i Tanzania⁶⁰

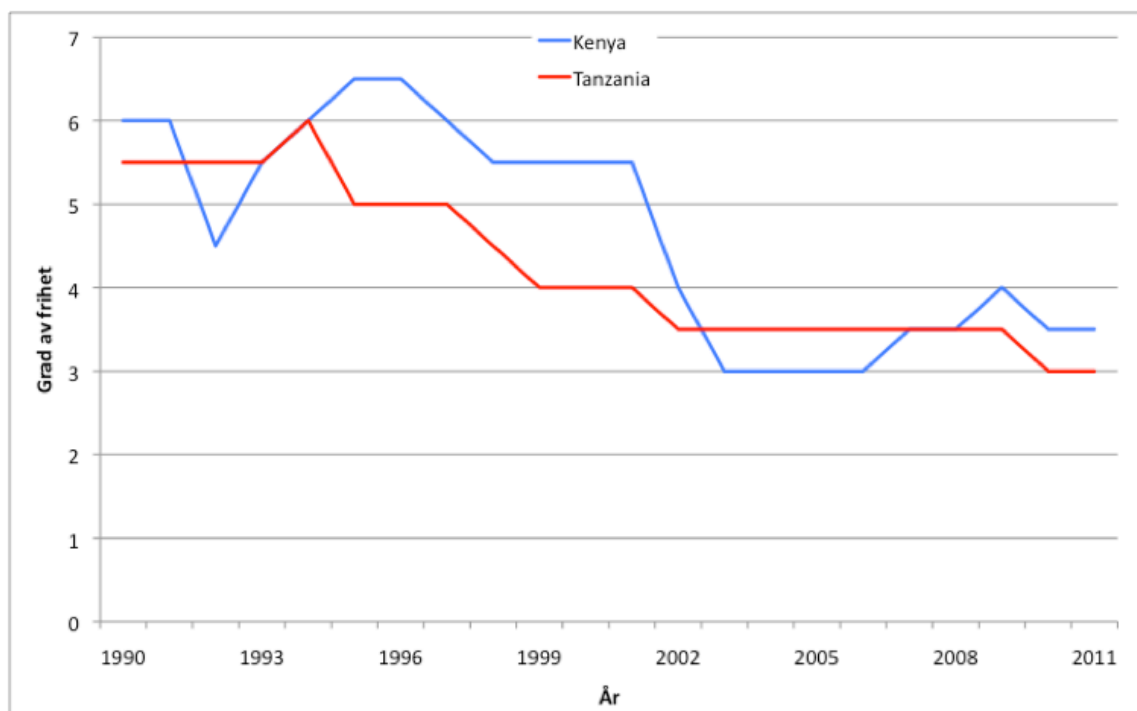
⁶⁰ Laget av forfatter i Microsoft Excel

4.4 Demokrati i Kenya og Tanzania

Demokrati som sådan er ikke en del av hypotesene som skal avdekkes i denne analysen. Men demokratiklassifiseringer av Kenya og Tanzania er interessant allikevel, av to årsaker. Den første er at det er flerpartivalg som analyseres, som anses som demokratiske trekk i et land. Den andre årsaken er at de ulike klassifiseringskildene er uenige om hvor godt demokratiet i Kenya og Tanzania er, hvilket er interessant fordi det er svært voldelige valg i Kenya sammenliknet med Tanzania.

Freedom House har registrert frihetsvurderinger på 204 land fra 1972 til 2012. Kenya (anno 2011) sin totale frihetsscore var 3.5 av 7, der 7 tilsier ingen frihet. Tanzania (anno 2011) scorete 3, og var rangert som noe mer fritt enn Kenya. Videre var score på politiske rettigheter 4 i Kenya og 3 i Tanzania, og sivile rettigheter 3 i begge land. Med disse forskjellene til grunn kan begge land klassifiseres som delvis frie land. En nærmere titt på endringene over tid gjør denne analysen interessant: Innføringen av flerpartivalg gjorde begge land friere; Kenya var politisk mer fritt enn Tanzania i 1992, sannsynligvis fordi valg faktisk ble holdt. Tanzania ble klassifisert som delvis fritt ved å åpne for flere politiske partier i 1992, men ble klassifisert som ufritt igjen når det drøydte med gjennomføringen av valg. Det betyr at både i 1993 og i 1994 var Tanzania ufritt. Men helt fra første flerpartivalg ble avholdt i 1995 og til i dag har Tanzania vært et delvis fritt land. Kenya ble klassifisert som delvis fritt i 1992, men tross introduseringen av flerpartivalg ble Kenya ansett som ufritt igjen fra 1993 til 2002. Moi vant valget i 1992, og landet gikk tilbake til nokså autoritært styre. Han ble sittende til 2002, det valget som anses som Kenyas eneste virkelig demokratiske valg. Siden da har Kenya vært delvis fritt (Freedom House 2012). Figur IV viser snittscore landene har hatt fra 1991-2011. Snittet er regnet ved å legge sammen de to rettighetene Freedom House måler, politiske rettigheter og sosiale rettigheter. Moi sin periode i Kenya etter at flerpartisystem ble innført (1992-2002) kommer, slik grafen viser, svært dårlig ut. Men landene er relativt like både i nivå og utviklingen over tid.

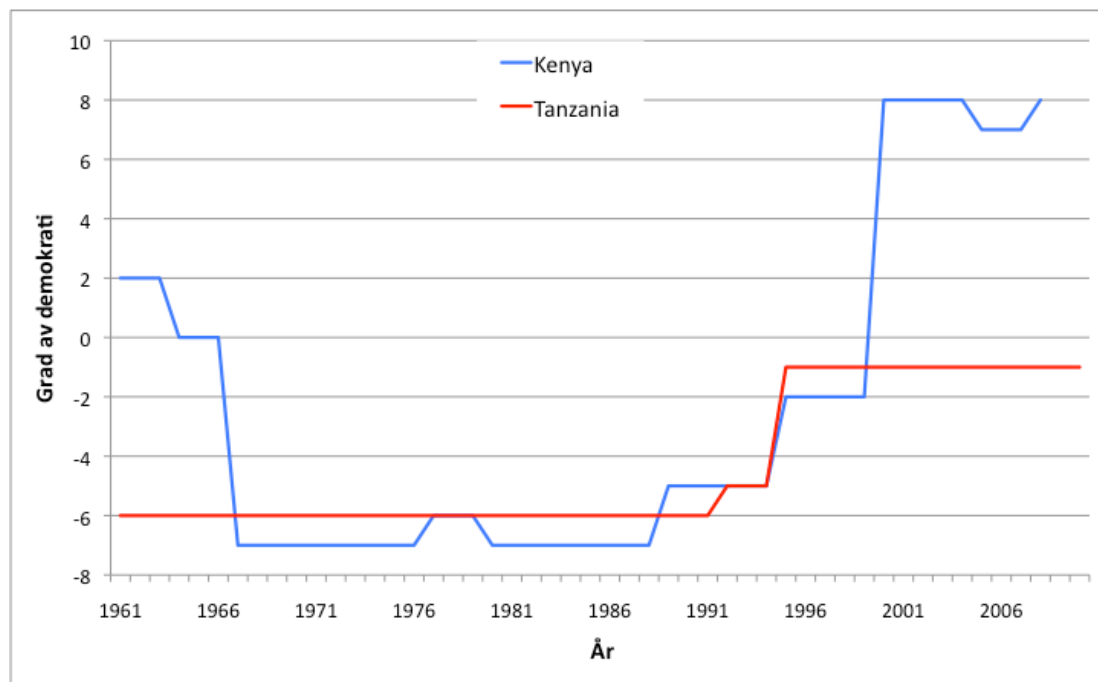
Figur IV - Score på Freedom House sin frihetsgradering

Høyere score reflekterer lavere frihet. Laget av forfatter etter data fra Freedom House (2012).

Motsatt er det i følge Polity IV-dataene bedre demokrati i Kenya enn i Tanzania (se Figur IV). Årsaken er korrupsjonsproblemet samt at det er registrert tilfeller av juks med stemmer og overkjøring i nasjonalforsamlingen slik at CCM beholder makten og dominansen i politikken (Marshall og Jagers 2006). Kenya på sin side er ganske demokratisk, om en følger disse dataene, selv etter beskyldningene om valgfusk i 2007. Tanzania scorer ikke bra, noe som kan skyldes CCMs dominans i det politiske bildet. Allikevel gir dette et noe uventet bilde med tanke på den organiserte etniske volden i Kenya omkring nasjonale valg. Kenya scorer 8 av 10 på demokrati i Polity IV dataene og Tanzania scorer -1, på en skala med spennvidde fra -10 til +10 (Marshall og Jagers 2006). Her er det en forholdsvis stor forskjell mellom landene, som også fremgår av tabell II for forskjellsmetoden ovenfor, og en uoverenstemmelse med Freedom House. Men, det er ikke snakk om noen ekstremverdier sammenliknet med andre land, for eksempel scorer Eritrea -7 på samme indeks, og Norge 10. Det er interessant at Kenya som klassifiseres som demokrati, har lav etnisk inkludering i utøvende makt (se vedlegg V på politiske partier og deres sammensetning), mens Tanzania som har et semi-demokratisk styresett har høy etnisk inkludering (Nyang'oro 2004) (jamfør tabell V og VI ovenfor).

Figur V – Polity IV-score på Kenya og Tanzania

Laget av forfatter etter grafer i Polity IV (Marshall og Jaggers 2006).

Grafen viser den store forskjellen det angivelig skal være i demokratioppnåelse mellom Kenya og Tanzania i følge Polity IV, i favør Kenya. Freedom House (2012) kommer altså til ikke en annen konklusjon. Sammen med tabell VII gir dette en god introduksjon for valgene, relativ deprivasjon og følt politisk innflytelse før diskusjonskapittelet.

Tabellene VII-XI (under) viser en prosentoversikt på hvordan de største etniske gruppene i landene fordeler seg på fem ulike spørsmål fra Afrobarometer (Afrobarometer 2012). Gruppene er valgt ut i fra relevans i den forstand at de i sterkest grad kan håpe på politisk makt. De er inkludert i analysen på bakgrunn av gruppestørrelse samt involvering i den nasjonale politikken og volden siden 1992 (se vedlegg II og III for øvrige grupper). Respondentene som ikke har svart på spørsmålene, enten de har svart "vet ikke" eller unnlatt å svare, er filtrert ut i tabellene fordi disse svarene ikke vil gi noe til analysen. Samtidig var det få slike svar,⁶¹ og å utelukke dem har derfor sannsynligvis ikke påvirket resultatene i særlig grad. Kun på basisspørsmålet om tilhørighet i etnisk gruppe er manglende verdier beholdt, av den grunn at de utgjorde 1.9% av svarene i den kenyanske undersøkelsen, og 13.9% i den tanzanianske. Dette er et funn i seg selv, fordi det tyder på at flere tanzanianere

⁶¹ Antallet respondenter som har svart dette spenner fra 0 til 119 til sammen for begge landene på de fire ulike Afrobarometertabellene. Der det er 119 som har et slikt svar, er forskjellene mellom Kenya og Tanzania mindre enn på basisspørsmålet, og de fleste "vet ikke". Spørsmålet det gjelder er hvorvidt gruppene føler seg urettferdig behandlet av regimet, der et "vet ikke"-svar gir svært lite til analysen.

unnviker å svare på etnisk tilhørighet enn kenyanere. Som nevnt ovenfor, har det i Tanzania vært en norm helt siden Nyerere sin tid å ikke spørre eller undersøke etnisitet (Nyang'oro 2004), og enkelte kan derfor ha følt det upassende å svare på et slikt spørsmål. Eventuelt kan det være at de ikke ser spørsmålet som relevant, fordi de åpenbart identifiserer seg som tanzanianere. Det er vanskelig å gi et eksakt svar på dette, men det er nødvendig å ha med seg inn i tolkningen av tabellene.

Tabell VII: Respondentenes politiske innflytelse relativ til andre grupper

Tabell VII viser hvor mye politisk innflytelse de ulike etniske gruppene *føler* at de har. Dette henger tett sammen med relativ deprivasjon, da respondentene blir bedt om å beskrive sin etniske gruppes politiske innflytelse i forhold til andre gruppers innflytelse. Originalspørsmålet lød slik: “Think about the condition of _____ [R’s Ethnic Group]. Do they have less, the same, or more influence in politics than other groups in this country?” (Fra Afrobarometer 2012).

		1	2	3	4	5	Gj.snitt
	Etnisk gruppe	Mye mer	Mer	Samme	Mindre	Mye mindre	på svarene
Kenya %	Kikuyu	10.2	22.3	43.1	17.3	7.1	2.89
	Luo	25.2	36.1	33.3	5.4	0	2.19
	Luhya	4.1	13.0	45.9	28.1	8.9	3.25
	Kamba	4.1	26.5	27.6	25.5	16.3	3.23
	Meru	0	19.0	31.0	38.1	11.9	3.43
	Kisii	2.7	12.0	60.0	22.7	2.7	3.11
	Kalenjin	11.1	8.1	36.3	30.4	14.1	3.28
	Maasai	12.5	4.2	16.7	50.0	16.7	3.54
Landsgjennomsnitt							3.11
Tanzania %	Nyakuyusa	3.7	14.8	51.9	29.6	0	3.07
	Chagga	15.8	21.1	34.2	26.3	2.6	2.79
	Haya	13.3	26.7	40.0	20.0	0	2.67
	Hehe	7.7	15.4	34.6	42.3	0	3.12
	Makonde	5.6	11.1	52.8	16.7	13.9	3.22
	Nyamwezi	3.9	15.7	45.1	29.4	5.9	3.18
	Sukuma	5.0	20.6	25.0	36.7	12.8	3.32
	Landsgjennomsnitt						

Av luoen er det en fjerdedel som har svart at de føler de har mye mer politisk innflytelse enn de øvrige gruppene. Omtrent samme antall kikuyuer føler de har mer innflytelse enn resten. Det er få i begge grupper som føler de har mindre innflytelse enn de andre gruppene. Det er mange i begge grupper som har svart at de har samme innflytelse som øvrige grupper. I de øvrige gruppene er det mange som har svart at de har mindre innflytelse. Av kalenjin har 30%

gitt dette svaret. Men luo var i opposisjonen sammen med en del kalenjin, og blant luoen er det en del som føler det har mer innflytelse enn øvrige grupper. Dette kan forklares med at valgresultatet til slutt endte med at luoen Odinga fikk statsministerembetet. Den politiske innflytelsen blant gruppene i Tanzania gir ikke et like klart bilde. Hehe og sukuma skiller seg mest ut. Blant hehe og sukuma svarer flertallet at de synes sin etniske gruppes innflytelse er mindre enn de andre gruppene. Hehe hadde ingen minister verken i 1995 eller 2000, hvilket kan forklare deres svar. Sukuma er den største gruppen, og synes kanskje én minister er for lite. Begge grupper er inkludert på regionalt nivå. Tabell VII er en av tabellene med minst forskjell mellom landene (se øvrige tabeller nedenfor). Begge har et tyngdepunkt på "samme". Samtidig er det flere i Kenya som mener de har "mindre" eller "mye mindre" innflytelse enn andre grupper. Det er mange av både kikuyu, kalenjin og luo som svarer de har "samme" politiske innflytelse som andre grupper, og i forhold til befolkningsandel har alle tre gruppene relativt bra innflytelse etter valget i 2007 (jfr. tabell IV ovenfor).

Der kikuyu og luo i de tidligere valgene hadde vært allierte i Kenya, var de i 2007 på hver sin side og støttet hver sin presidentkandidat. Følgelig var de også på hver sin side i volden. Splitten mellom luo og kikuyu på den ene siden og kalenjin på den andre var sentral i 1992. I 2007 var det kikuyu mot luo. Dette er de to mest voldelige valgene i Kenya. I 1992 var alliansene kalenjin og maasai (KANU) mot kikuyu og luhya (FORD), etter at KANU og Moi vant valget. I 2007 var det luo, kalenjin og luhya (ODM) mot kikuyu og kisii, luhya og kalenjin (PNU). De har etablert seg rundt nye partier, og alliert seg med andre grupper, men kikuyuene viser en klar konfliktfront mot kalenjin og delvis mot luo (bortsett fra i 1992).

Sammen gir informasjonen fra empirikapitlene om Kenya og Tanzania, samt demokratigjennomgangen, nødvendig bakgrunn for å diskutere hva som forårsaker den organiserte etniske volden i Kenya, og hva som gjør at Tanzania ikke opplever samme trend.

5 Diskusjon

Diskusjonen er bygd opp etter figur I i innledningen: den ulike nasjonsbyggingspolitikken til Kenya og Tanzania har gitt ulike incentiver for personer og grupper som søker makt i de to landene. Utgangspunktene deres er relativt like, blant annet er de begge multietniske samfunn. I Kenya har den horisontale ulikheten mellom grupper materielt også blitt politisk horisontal ulikhet, noe som har laget stort spillerom for en instrumentalistisk bruk av etnisitet i politikken. Dette har gjort det mulig ikke bare å oppnå nasjonal makt, men også å beholde den, tross i at valg skal gjennomføres. I Tanzania har det vært viktigere å etablere en nasjonal identitet, hvilket kan ha ført til mindre horisontal ulikhet. Den nasjonale identiteten har gjort det lettere å etablere en inkluderende form for politikk, slik at partiene og representasjonen i regjeringen er multietnisk. I Tanzania har dette fungert for å oppnå makt, og beholde den.

De ulike elementene i figuren diskuteres her mot hverandre, for å finne forskjellen mellom Kenya og Tanzania, og hvordan denne forskjellen fører til organisert etnisk vold i Kenya. Variablene i figuren diskuteres etter nærhet i tid, slik at figuren blir diskutert baklengs for at logikken for hvordan det ene fører til det andre kommer tydelig frem. Først kommer derfor en diskusjon om hvordan makt oppnås i de to landene, der vold diskuteres som en av metodene for maktoppnåelse. Mulige forklaringer på voldens rolle som maktoppnåelse diskuteres deretter, instrumentalisme versus etnisk inkluderende politikk kommer før diskusjonen om horisontal ulikhet versus nasjonal identitet. Til slutt oppsummeres de viktigste punktene, sammen med alternative hypoteser.

5.1 Organisert etnisk vold og makt

Både Miguel (2004) og Mueller (2008) sier at politikken som har vokst frem i Kenya etter uavhengighet spiller på etnisitet for å intensivere skillene mellom de ulike gruppene og sikre at ens egen gruppe får mest makt. Ved analysere alle fire flerpartivalg i både Kenya og Tanzania får vi her et mer nyansert bilde enn de analysene som fokuserer på ett valg (som for eksempel Lafargue 2009; Dercon og Gutiérrez-Romero 2011 og Kahl 1998).

Multietniske demokratier kan gi en situasjon der alle betingelsene for voldelig konflikt eksisterer: identitet, mulighet og frustrasjon. Identitet fordi demokratisering i multietniske samfunn gjerne appellerer til etnisitet (jfr. blant annet kapittel 2.2 Flerpartivalg). Med demokratiske valg åpner det seg videre en mulighet for etniske grupper til å organisere vold fordi undertrykkningen en finner i autokratier ikke er til stede. Et demokrati kan redusere de tekniske mulighetene regimet har til å undertrykke/holde roen og befolkningen samlet (Collier

og Rohner 2008). Der gjennomføringen av demokratiske valg ikke er så demokratisk som det loves i forkant, kan frustrasjonen øke (Ellingsen 2000). Hvis frustrasjonen oppstår langs etniske skillelinjer (i tilfeller der noen etniske grupper tjener mer på systemet enn andre), betyr det stor sannsynlighet for organisert etnisk vold. Slik kan identitet, mulighet og frustrasjon forklare noen av konfliktutbruddene i Kenya, gjennom introdueringen av demokrati og flerpartivalg. Samme forklaring kan også brukes på Tanzania, der fraværet av vold kan forklares med den felles nasjonale identiteten. Samme type argument finnes i Collier (2009), satt i økonomisk sammenheng.⁶² Demokratier er ikke nødvendigvis rettferdige og fredelige samfunn, fordi muligheten for vold er til stede, og fordi muligheten for økonomisk skjevfordeling er til stede. Det krever mye av et lands ledere å fordele velstand i et demokrati, slik at alle skal føle at de får det de føler de har krav på.

Nasjonsbyggingspolitikken i et land påvirker mellommetnisk samarbeid, fordi folk med en felles identitet føler mer ansvar for at lokale politiske beslutninger fattes, og for at lokalbefolkningen kan nyte av viktige offentlige goder, som for eksempel skoler (Miguel 2004). I følge Miguel (2004) er det en forskjell mellom Kenya og Tanzania i personlighet og filosofi til de respektive lederne, og regional fordeling av offentlige investeringer. Det innebærer at etnisk identifikasjon er lagt mer til side i Tanzania, til fordel for en ideologi om en nasjonal politisk enhet, mens det samme ikke har skjedd i Kenya. Kanskje er årsaken at valgvold forsterker den etniske identiteten.

Hvis etnisk identifikasjon blir sterkere i tiden omkring valg (Bannon et al. 2004; Eifert et al. 2010), fører det til at det er lettere å organisere volden, som igjen fører til en sterkere etnisk betydning fordi skillelinjene i volden er etniske. På den annen side er det sammenstøt mellom etniske grupper også i tiden utenom valg i Kenya, men da først og fremst over landproblematikk. Slik sett er etnisk identifikasjon relativt sterk hele tiden, selv om tabell IX nedenfor viser at også mange kenyanere ser på seg selv først og fremst nasjonalt. I så fall må etnisk identifikasjon bli sterkere i tiden omkring valg, fordi både partier og vold følger etniske skillelinjer. Eksempelvis er etnisitet tydelig i de to valgene der kalenjin vant presidentskapet, 1992 og 1997. Annonseringen av valget i 1992 førte til at Mois regime mobiliserte etniske militser som var aktive både før, under og etter valget. Den organiserte etniske volden var mellom kalenjin og maasai på den ene siden og kikuyu, luhya, kisii og noen luo på den andre, i 1997 utgjorde kikuyu og kisii motparten. Luoene hadde presidentkandidat gjennom FORD og Oginga Odinga i 1992. Ved etableringen av militser allerede før valget ble gjennomført

⁶² Økonomisk fordeling diskuteres nedenfor under delkapittel 5.3.2 Horisontal ulikhet

(Mueller 2008), skapte Moi selv en frustrasjon blant befolkningen. De som overlevde militsangrep måtte flykte fra sine hjemsteder, og var dermed utelatt fra valget fordi de ikke var til stede i sin valgkrets på valgdagen. Dette var en taktikk Moi gikk for i regioner der han vanskelig kunne vinne, med klar majoritet av for eksempel kikuyuer. At 1992-valget var voldelig kan enkelt forklares med innføringen av flerpartisystem og at Moi ble redd for å miste makten. I følge Kahl (1998) er årsaken til volden omkring valget i 1992 at politikerne brukte land som et middel for å beholde makten slik at landknappheten ble politisert. Det politikerne gjorde var blant annet at landområder ble lagt for salg (ibid:94), slik at de som holdt til der enten måtte kjøpe landet eller flytte. Med mangel på kjøpekraft endte det oftest med flytting. Dette problemet gjentok seg også under valget i 1997 (ibid). Opposisjonen stilte til valg gjennom DP under dette valget, men vant ikke denne gangen heller.

Valget i 2002 anses som det eneste fredelige demokratiske valget Kenya har hatt. Det er usikkert hva som egentlig forårsaket at dette valget skulle bli mer fredelig enn øvrige valg. En potensiell årsak, som ble nevnt ovenfor, var at opposisjonen var samlet i en stor allianse gjennom NARC dette valget, muligens sterkere enn opposisjonen i de øvrige valgene. En kanskje viktigere årsak kan være at kikuyuene var splittet i 2002. Både Kibaki og Kenyatta stilte til valg, og dette kan delvis forklare fraværet av vold fordi en av de største gruppene i volden ikke sto samlet. Men etter å ha gjennomført et fredelig valg, hvorfor blusset volden opp igjen i 2007? Partisystemet hadde igjen endret seg enormt siden siste nasjonale valg. Ved hjelp av luor sponset ODM militser som kontrollerte og patruljerte i de byene der de selv var i majoritet. Militsene kontrollerte også stemmene. Militsene ble etablert allerede i 2002 av Odinga, og skapte en spenning med andre grupper som skulle sikre borgerne. I 2007 gjorde dette nettverket av militser i de store byene det mulig å respondere raskt på valgresultat som ble ansett som forhåndsbestemt. Militsene kan ikke beskyldes for volden som utspant seg i slummene i Nairobi, men har mye av ansvaret for den øvrige volden (Lafargue 2009). Odinga, som raskt hadde erkjent nederlag i både 1992 og 1997, nektet å erkjenne de offentlige resultatene i 2007.

Volden på sin side har sjelden en klar form for seier. Den politiske logikken bak volden er å manipulere velgermassen, slik at en øker sannsynligheten for å vinne i valgkretser der opposisjonen er i flertall, ved å sørge for at opposisjonen enten flykter eller dør. Videre er logikken for vold i etterkant av valget å ta revansj mot de som var i opposisjonen, samt å gi belønning til de allierte gruppene ved å gi de tilgang på land. Slik bidrar volden til å minske sannsynligheten for at de opposisjonelle tør å etablere en opposisjon ved neste valg, samt at den sikrer at de allierte forblir allierte fordi de tjener på det med økte landområder. Hvem som

starter volden har variert fra valg til valg. Deretter følger gjerne motangrep fra parten som blir angrepet. Slik kan det holde på i noen måneder etter valget. En slik voldstrend viser at allianser er viktig, og den etniske identifikasjonens rolle øker da alliansene bygges på etniske skillelinjer.

Årsak til seier for Moi i både 1992 og 1997, i alle fall medvirkende årsak, var at han brukte vold for å beholde makten gjennom å sponse militsgrupper fra kalenjin og maasai. En slik instrumentalistisk håndtering av etnisitet må diskuteres, for å se om det finnes tegn til noe av det samme i Tanzania. Den nasjonale politiske situasjonen har og med dette å gjøre, fordi multietniske partier vil gjøre det vanskeligere å spille på etnisitet enn etniske partier, eller etniske partiallianser der etnisk tilhørighet er utgangspunktet for alliansen. Avsnittet nedenfor analyserer derfor instrumentalisme og etnisk inkluderende politikk mot hverandre. Til slutt diskuteres den horisontale ulikheten i landene, og nasjonal identitet. Dette fordi instrumentalisme krever at det er en mulighet til stede for å spille på etnisitet: det må eksistere følte materielle og/eller politiske forskjeller mellom gruppene.

5.2 Instrumentalisme versus etnisk inkluderende politikk

Om denne analysen skulle basert seg på primordialisme, ville det ikke være mulig å forklare identifikasjonsendringen som har funnet sted i Tanzania. Den relativt raske dannelsen av nasjonalfølelse som Tanzania erfarte under Nyerere må kunne forklares og det må også den tilsynelatende styrkingen av den etniske identifikasjonens betydning i Kenya under nasjonale valg. At etnisk identifikasjon styrkes i tiden omkring nasjonale valg er et sterkt argument for en instrumentalistisk⁶³ forståelse av etnisitet og kan ha flere årsaker. Det kan gjelde hvordan Moi spilte på etnisitet under valgkampen i de to første valgene. Det kan gjelde forventninger fra velgerne om etnisk favorisering som fremmer etniske tilnærminger fra politikernes side. Det å søke en etnisk gruppe til mobilisering fører med seg at andre etniske grupper også mobiliserer (Horowitz 2000). Etniske grupper har levd side om side i Kenya i mange år, men etnisitet politiseres av politikere i tiden før nasjonale valg, slik at ulikhetene mellom gruppene blir klarere og skillelinjene i potensiell organisert vold åpenbare (Mueller 2008). Dette skaper frykt for hva som vil skje hvis ens eget parti ikke vinner valget. I motsetning til det primordialistiske argument, argumenteres det i denne analysen for at gjensidig forståelse og

⁶³ Dette tillater ikke en konstruktivistisk forståelse av etnisitet fordi det er sentralt å forstå elitens rolle, samtidig som det ikke er snakk om å konstruere etniske grupper men heller å spille på etniske forskjeller for å oppnå makt.

respekt mellom grupper er mulig i multietniske samfunn, men at det er betinget av politisk sammenheng (Dyrstad et al. u.å.). Det primordialistiske utgangspunkt elimineres derfor.

Nyereres nasjonaliseringspolitikk i Tanzania viser at identitet kan rekonstrueres. Det er en langvarig endring i identitet han gjennomførte, hvilket støtter en konstruktivistisk forståelse av etnisitet. Men det forklarer kun endringen som ble gjort på 70-tallet av Nyerere, og ikke hvordan etnisitet fremstår under valg i flerpartiepoken til Tanzania. For å kunne gi en forklaring på det må etnisitet forstås instrumentalistisk. Eliten kan henvende seg til strategiske etniske grupper: store grupper eller grupper som dekker områder i landet der egen gruppe ikke tilhører, og slik få en bredere partistøtte og øke sannsynligheten for å oppnå makt. Analysen blir derfor instrumentalistisk, fordi denne retningen best evner å forklare dynamikken rundt etnisitet ved valg. Samtidig er det en viss konstruktivisme i grunn for analysen fordi etnisk betydning øker i tiden omkring valg: den er situasjonsbestemt. En kan derfor si at gitt konstruktivisme som forklarer langtidstrender og kontekst, benyttes her det instrumentalistiske argument for å kunne forklare metodene eliten bruker.

Kanskje er det slik at det kenyanske regimet nå er avhengig av å bruke etnisitet instrumentalistisk, blant annet gjennom å svekke eget voldsmonopol og gi militær styrke til etnisk baserte militser. Regimet til Moi kan ha satt i gang en prosess med svekket voldsmonopol (ved etableringen av regimetro militser) som førte til økt sikkerhetsdilemma og etablering av militser rundt politiske ledere som ikke var en del av regimet. Sikkerhetsdilemmaet var ikke der før 1992, men det blir mer og mer relevant, som følge av at politikken til regimet slekter på politikken Moi førte i begynnelsen av flerpartistaten Kenya.

Kenyas overgang til flerpartisystem har vært preget av konfrontasjoner og uenigheter sammenlignet med Tanzania. I Tanzania må introduksjonen sees på som en politisk utvikling ledelsen mente landet var rede for. Problemet i Kenya var at Moi og KANU ikke godtok poenget med flerpartisystem: flertallsstyre. Opposisjonen på sin side aksepterte ikke rettighetene til minoritetene i KANU (altså det gamle KADU) (Barkan 1994). At Kenya gjennomførte valg tidlig kan ha betydd svake politiske institusjoner og økt sjanse for at valgets taper avviser valgets utfall (Brancati og Snyder 2011).

5.2.1 Instrumentalisme og flerpartivalg

For å unngå å tape valg kommer instrumentalisme inn i bildet. Instrumentalismen blir et middel for å beholde makt i samfunn der regimet trues av andre store grupper. Det er først når grupper blir politisk diskriminert (og/eller ekskludert) at sannsynligheten for organisert etnisk vold øker (Cederman og Girardin 2007). Gitt at det er dette som har skjedd i Kenya, betyr

gruppestørrelse sammen med politikernes instrumentalistiske spill på horisontale ulikheter at organisert etnisk vold oppstår i forbindelse med valg. Det hele for å oppnå eller beholde makt. I Tanzania har ikke det samme vært mulig. Gruppene er flere og mindre og det er ikke horisontale ulikheter i lik grad som i Kenya. Politikerne har derfor ikke brukt etnisitet instrumentalistisk. Men de har beholdt makt på andre måter, for eksempel ved å fokusere på en felles identitet og bred representasjon i politikken.

Det er funn fra tidligere forskning som tyder på at flerpartivalg og flerpartisystem faktisk kan ha en destabiliserende effekt i multietniske samfunn, jfr. kapittel 2.2 Flerpartivalg ovenfor. Dette kan ha å gjøre med at det ikke finnes demokratiske midler som er gode nok til å kunne roe kampen om land og ressurser som staten eier. For å beholde makten, benytter lederne andre midler; kjøper stemmer, valgvold og stjeling av stemmesedler (Dercon og Gutiérrez-Romero 2011). Kenya ble styrt av ett parti fra 1963 til 2002: KANU. Etter valgene i 1992, 1997 og 2007 var det voldelige sammenstøt etter etniske skillelinjer, konsentrert rundt Rift Valley og Western Province. Fra regjeringen sin side (PNU med Kibaki i spissen) ble volden i 2007 forklart som spontane reaksjoner på flerpartisystemet (ibid). Dercon og Gutiérrez-Romero (ibid) har derimot forklart volden som politiske konstruksjoner, som politiske partier har fortsatt å utnytte og mobilisere velgere med, i bytte mot lovte landområder og offentlige tjenester. Å undersøke hvordan de ulike etniske gruppene ser på gjennomføringen av siste valg er interessant for å se om de oppfatter prosessen som problematisk eller ikke.

Tabell VIII: Respondentens syn på gjennomføring av siste nasjonale valg

Afrobarometer inkluderer et spørsmål om valggjennomføring ved å spørre om hvor rettferdig respondenten ser på siste valg. Spørsmålet lyder slik: “On the whole, how would you rate the freeness and fairness of the last national election, held in 2005/2007?” (Fra Afrobarometer 2012)

		1	2	3	4	5	Gjenno m-snitt på svarene
	Etnisk gruppe	Ikke frie og rett- ferdige	Frie og rettferdige, men med store problemer	Frie og rettferdige, men med små problemer	Helt frie og rett- ferdige	Forstår ikke spørs- målet	
Kenya %	Kikuyu	26.9	38.1	20.3	13.2	1.5	2.24
	Luo	29.5	65.1	4.1	1.4	0	1.77
	Luhya	48.6	34.9	12.3	2.7	1.4	1.73
	Kamba	37.2	33.0	19.1	10.6	0	2.03
	Meru	44.9	21.3	24.7	9.0	0	1.98
	Kisii	36.7	46.8	10.1	6.3	0	1.86
	Kalenjin	65.9	25.2	5.2	3.7	0	1.47
	Maasai	43.5	21.7	17.4	17.4	0	2.09
Landsgjennomsnitt							1.90
Tanza nia %	Nyakuyusa	3.8	3.8	11.5	80.8		3.69
	Chagga	5.3	10.5	31.6	52.6		3.32
	Haya	3.3	6.7	33.3	56.7		3.43
	Hehe	3.8	0	26.9	69.2		3.62
	Makonde	5.1	7.7	33.3	53.8		3.36
	Nyamwezi	2.0	0	16.3	81.6		3.78
	Sukuma	1.6	1.6	20.7	76.1		3.71
	Landsgjennomsnitt						

Merk at snittene ikke kan sammenliknes i denne tabellen. Spørsmålsalternativ 5 var ikke en del av spørsmålet i Tanzania, men er allikevel inkludert i tabellen, da det faktisk er noen av de kenyanske respondentene som har svart dette. Gjennomsnittene må derfor tolkes for hvert enkelt land. I Tanzania er langsgjennomsnittet 3,56, hvilket indikerer at respondentene var relativt fornøyd med gjennomføringen av siste valg. CCM sitter fremdeles med makten i Tanzania. Flertallet i hver gruppe mener valget var fritt og rettferdig, chagga og makonde er minst enige i dette, men også de har et flertall som mener det var et fritt valg. Sannsynligvis er årsaken til at chagga og makonde skiller seg ut at de, som relativt store grupper, kan ha et ønske om mer makt enn det de oppnår i det eksisterende systemet. Det er samtidig ikke helt logisk, fordi nasjonalforsamlingen er sammensatt av mange etniske grupper, og slik sett burde Tanzanias største gruppe sukuma også synes det var dårlig gjennomført. Dessuten blir det

spurt om hvordan gjennomføringen av valget var og ikke maktfordeling etter valget, hvilket tilsier at en konklusjon ut i fra politisk innflytelse ikke egner seg fra denne tabellen.

Det er klart flest i alle de etniske gruppene i Kenya som mener siste valg (2007) ikke var fritt eller rettferdig i det hele tatt, eller at det var delvis fritt og rettferdig men fremdeles med store problemer. Landsgjennomsnittet på 1,90 viser dette. Kikuyuene og maasaiene har flest respondenter som mener valget var helt fritt og rettferdig, selv om majoriteten også i disse gruppene mener valget ikke var rettferdig (maasai) eller hadde store problemer (kikuyu). Årsak til at kikuyuene er relativt positive til valgresultatet kan være at PNU vant valget, og kikuyuen Kibaki ble president. Videre er kikuyu, luo og kisii de eneste gruppene der majoriteten ikke har svart at valget ikke var fritt, selv om de erkjenner at det var store problemer under valget. Det var presidentutnevnelser som skapte problemer, da den ble tolket som feilaktig. Som tabell I viste, førte volden i 2007 med seg ca. 40 drepte luouer og hundrevis av kikuyuer og kisiier. Kalenjin var i stor grad gruppen som fremprovoserte volden, men kalenjin og luo var allierte i dette valget. Det var svarangrepene fra kikuyu og kisii som førte til ca. 40 drepte luo. Angrepene fra luo, kalenjin og maasai mot PNU-tilhengere førte med seg langt flere døde. Motivet, eller årsaken, til volden var den samme dette året også. Etnisitet ble brukt av politikere for makt (Mueller 2008). Men mønsteret hadde endret seg ved at kalenjin og luo plutselig var på samme side i den organiserte etniske volden, etter å ha vært på hver sin side siden første flerpartivalg i 1992. Årsaken kan ha vært at kalenjin søkte nye allierte etter valgnederlaget i 2002, der de for første gang siden 1978 mistet presidentskapet.

Hvorfor forskjellen har blitt så stor i gjennomføringen av nasjonale valg mellom Kenya og Tanzania kan forklares med både etnisk sammensetning i landet generelt, etnisk representasjon i de nasjonale partiene, og den etniske politikken ført av landenes ledere. Utgangspunktene landene hadde ved selvstendighet var relativt like. Hvordan de nye lederne utnyttet situasjonen var derimot ikke lik. En gjennomgang av både den etniske identifikasjonens styrke og hvordan horisontale ulikheter har blitt tilsynelatende større i Kenya enn i Tanzania er derfor nødvendig.

5.3 Horisontal ulikhet versus nasjonal identitet

Å se om det er horisontal ulikhet som gjør det vanskelig å etablere en nasjonal identitet, eller om det er den nasjonale identiteten som vanskeliggjør politisk fordeling som fører til horisontal ulikhet, er vanskelig å avgjøre. En klar årsak-virkning-sammenheng mellom de to er vanskelig å identifisere. Ved mangel på horisontale ulikheter er det uansett vanskelig å ha en instrumentalistisk tilnærming til politikk, fordi det krever at det er forskjeller å spille på.

For at man skal kunne snakke om horisontale ulikheter i et land, må det eksistere en sterk gruppeidentitet (se tabell IX) og det må være mulig å skape en ulikhet mellom disse gruppene på grunnlag av at økonomisk og politisk ulikhet sammenfaller med etnisitet.

Utgangspunktet i 1992 er fastsatt med innføringen av flerpartisystem i begge land. Kan mangel på nasjonal identitet på dette tidspunktet sammen med horisontal ulikhet forklare volden i Kenya? Kan den nasjonale identiteten og mangelen på horisontal ulikhet forklare hvorfor Tanzania i det store og hele ikke har hatt voldelige valg? En politikk som legger opp til nasjonsbygging favoriserer ikke enkelte grupper, og derfor oppstår heller ikke store horisontale ulikheter. At mindre horisontal ulikhet videre fører til mindre instrumentalistisk etnisitet er også sannsynlig, fordi det gir mindre forskjeller for politikerne å utnytte. Dette setter Moi og Kenyatta opp mot Nyerere, alle tre på jakt etter nasjonal makt. To av dem favoriserte egen gruppe, Moi brukte også horisontale ulikheter for å gjennomføre en instrumentalistisk håndtering av multietnisitet. Nyerere gjorde ingen av delene. For å kunne avgjøre hvor sterk den horisontale ulikheten er, eventuelt mulighetene for å etablere en nasjonal identitet, må den etniske identitetens styrke diskuteres.

5.3.1 Primær identifikasjon i Kenya og Tanzania

Som nevnt i teoriavsnittet er måter en identifiserer seg på avhengig av situasjonen en befinner seg i. Det er derfor viktig å se på resultatene i tabell IX som situasjonsbestemt – slik oppfattet kenyanere og tanzanianere seg i 2008.

Tabell IX: Etnisk identifisering versus nasjonal identifisering

Tabellen viser hvordan de demografisk viktigste gruppene i begge land fordeler seg på spørsmålet om de definerer seg først og fremst etnisk eller først og fremst nasjonalt. Gjennomsnittsvar er inkludert i høyre kolonne, høyere verdi her tilsier høyere nasjonal identifikasjon. Spørsmålet ble originalt stilt slik: "Let us suppose that you had to choose between being a Kenyan/Tanzanian and being a _____ [R's ETHNIC GROUP]. Which of the following statements best expresses your feelings?" (Fra Afrobarometer 2012).

	Etnisk gruppe	1 Kun etnisk	2 Mer etnisk enn nasjonal	3 Nasjonal og etnisk likt	4 Nasjonal mer enn etnisk	5 Kun nasjonal	Gjennom- snitt på svarene
Kenya	Kikuyu	3.0	8.1	37.4	15.7	35.9	3.73
	Luo	1.4	4.1	56.5	15.6	22.4	3.54
	Luhya	2.7	5.4	48.6	7.4	35.8	3.68
	Kamba	4.2	13.7	54.7	5.3	22.1	3.27
	Meru	1.1	8.0	62.5	11.4	17.0	3.35
	Kisii	2.5	7.6	40.5	19.0	30.4	3.67
	Kalenjin	1.5	11.9	31.1	14.8	40.7	3.81
	Maasai	12.0	16.0	12.0	24.0	36.0	3.56
Landsgjennomsnitt							3.58
Tanzania	Nyakuyusa	3.7	0	0	3.7	92.6	4.81
	Chagga	5.4	8.1	21.6	16.2	48.6	3.90
	Haya	6.7	0	3.3	10.0	80.0	4.57
	Hehe	3.6	0	0	14.3	82.1	4.71
	Makonde	2.7	8.1	10.8	24.3	54.1	4.19
	Nyamwezi	4.1	0	4.1	6.1	85.7	4.69
	Sukuma	2.5	3.5	13.4	5.5	75.1	4.47
Landsgjennomsnitt							4.49

Det er flest i Kenya som identifiserer seg like mye etnisk som nasjonalt, og det er flest kenyanere som ser på seg selv mer etnisk enn nasjonalt. Det lavere landsgjennomsnittet i forhold til Tanzania viser dette. Faktisk er forskjellen relativt stor, med Kenyas gjennomsnitt på 3.58 mot Tanzanias 4.49. Utover dette er resultatene for den etniske defineringen svakere enn forventet. Det er mange i hver gruppe som synes sin nasjonale identitet er sterkere enn den etniske, i Kenya var det mer ventet med et tyngdepunkt i kolonne 2 enn et tyngdepunkt i kolonne 3. I Tanzania er resultatene mer som ventet, med et klart tyngdepunkt i kolonne 5. Svært mange tanzanianere ser på seg selv som nettopp det, tanzanianske, heller enn tilhørende en etnisk gruppe. Tendensen i resultatene er derfor som forventet, selv om de etniske resultatene i Kenya er svakere enn det som ble antatt på forhånd. I Tanzania er chagga og

makonde de gruppene som har mest blandede resultater, da det er relativt mange i disse gruppene som svarer at de setter nasjonalitet og etnisitet likt, samt at en del sier de føler den etniske identifikasjonen er sterkere enn den nasjonale. Årsaken kan være gruppestørrelse, som nevnt ovenfor, eller at de etniske gruppene i Tanzania er så små at tallene er mer usikre enn for grupper som har 10% og mer av befolkningen. I følge den siste folketellingen (1967) var chagga og makonde de to nest største gruppene, etter sukuma. Begge hadde riktignok under 5% av befolkningen, men det kan være at de føler de har hatt for lite politisk innflytelse ut i fra at de er den nest største og tredje største gruppen i Tanzania (makonde 3.9% og chagga 3.6%) (Nyang'oro 2004). I Kenya er det maasaiene som føler den etniske identifikasjonen sterkest, noe som kan forklares med deres politiske engasjement i koalisjon med kalenjin og deres kamp om landområder i Rift Valley, som muligens forsterker det etniske båndet i større grad enn øvrige grupper. Samtidig er det mange medlemmer av maasaiene, faktisk en majoritet, som ser på seg selv mer nasjonalt.

Som vi så i teoriavsnittet, har ikke nødvendigvis gruppestørrelse noe å si for sannsynligheten for å identifisere seg etnisk. Størrelsen på de etniske gruppene kan derimot ha innvirkning på sannsynligheten for organisert etnisk vold. I et land med få, store etniske grupper er det større mulighet for voldstutbrudd enn i land med mange små etniske grupper fordi de lettere kan mobilisere til organisert vold. Det er mange små grupper i Tanzania, mens det er større grupper og mer vold i Kenya. Kanskje er gruppestørrelse utslagsgivende i seg selv, uten at det nødvendigvis trenger å være koblet til den politiske styringen nasjonalt. De relativt større gruppene i Kenya har større mulighet til å mobilisere til vold, fordi de rasjonelt sett har større mulighet til å vinne et voldelig sammenstøt. Men gruppene bestemmer seg ikke plutselig for at de ønsker å organisere vold – volden er snarere politisk manipulert ved at det spilles på motsetninger, utrygghet og misnøye rundt for eksempel landfordelingspolitikken.

De fem største gruppene i Kenya er de fem som kjemper om presidentembetet, og derav også de fem som er mest involvert i den organiserte volden. Alene er ingen av dem store nok til å vinne valg, hvilket betyr at de må alliere seg med andre grupper for å kunne oppnå nasjonal politisk makt. Alliansene i Kenya er svært ustabile, slik det ble presentert i kapittel 4.2.4 Valg og vold ovenfor, fordi de etableres kun med sikte på å vinne valget og mangler politisk tyngde. De er minste vinnende koalisjoner, altså så små som mulig for å kunne vinne presidentembetet. Retorikken bak alliansene er etnisk, det vil si at partiene er ustabile etniske partier som går for å vinne valget og presidentembetet mer enn de går for å få gjennomslag for politiske standpunkt.

Selv om gruppestørrelse alene ikke kan forklare volden i Kenya, ser det ut til at størrelse har en viss betydning fordi det er de fem største gruppene som er mest aktive i etablering av politiske partier, og også mest aktive i volden i forbindelse med valgene. Maasai og mijikenda deltar også ofte i både vold og partiallianser, begge relativt små grupper i landet. Maasai er oftere med enn mijikenda. Dette kan forklares med at de har hatt en langvarig allianse med kalenjin. I Tanzania er det vanskelig å si noe om valg og volden i 2000 ut i fra gruppestørrelse, fordi det kun er én etnisk gruppe som har en viss størrelse (12%), de øvrige består av under 5% av befolkningen. Ingen av disse er store nok til å organisere til vold, eller til å danne partier på bakgrunn av egen etnisitet. Så er heller ikke dette lov i Tanzania (se vedlegg IV).

Gruppestørrelse påvirker incentivene for politisk eksklusjon. Med fem relativt store grupper, er det stor fare for at makten trues av de andre store gruppene, og det fremstår derfor viktig å ekskludere øvrige grupper om en selv kommer til makten. Dette kan ha å gjøre med instrumentalisme, slik vi så i avsnitt 5.2.1 Instrumentalisme og flerpartivalg ovenfor. I debatten om demografisk polarisering blir Tanzania er det ene ytterpunktet, der etnisitet ikke er et fremtredende identifikasjonstrekk. Kenya er i sjiktet midt mellom, og har en større sannsynlighet for at etnisk identifikasjon står sterkt i befolkningens identitet.

Kanskje har ikke Tanzanias ledere villet i like stor grad som i Kenya å gi mest ressurser til sin egen gruppe. I så fall kan en påstå at Tanzania ikke har noen etnisk gruppe som tjener mer på politisk makt enn andre (Fearon og Laitin 2000a). I Kenya er de etniske gruppene mer fremtredende. De er viktige politiske aktører som danner bakgrunn for partiallianser, og partialliansene er i sin tur motparten i den organiserte etniske volden. Kikuyuene er som sagt den største gruppen, etterfulgt av blant annet luhya, luo, kalenjin og kisii, alle politisk aktive grupper. Selv om Bratton og Kimenyi (2008)⁶⁴ sier at kenyanere identifiserer seg på andre måter enn etnisitet, blant annet ved nasjonal identitet, sier de også at kenyanere ser på andre ut fra etniske termer. Dette betyr at etnisitet er viktig i Kenya tross i hvordan kenyanere identifiserer seg selv. Det betyr også at i en usikker situasjon der en kenyaner ser en annen som del av en etnisk gruppe vil han sannsynligvis handle ut fra sin egen gruppes interesser. En slik situasjon kan øke effektiviteten ved å mobilisere langs etniske skillelinjer, og slik resultere i organisert etnisk vold. Selv om de involverte i volden i utgangspunktet ikke identifiserer seg etter etniske kriterier, vil det faktum at de karakteriserer

⁶⁴ Merk at disse baserer seg på Afrobarometerdata fra tidlig desember 2007, tre uker før valget i Kenya. Dette kan ha påvirket resultatene.

andre etter etnisitet kunne forsterke egen etnisk identifisering hvis uoverensstemmelser finner sted.

Nasjonale valg, andre etniske grupper og gruppestørrelse kan alle forsterke den etniske identifikasjonen til en befolkning. Det kan også oppfattede ulikheter mellom gruppene, enten de er materielle eller politiske. Ulikhetene sammenfattes her under begrepet horisontal ulikhet, og er sentralt for å forstå bakgrunnen for den organiserte etniske volden.

5.3.2 Horisontal ulikhet

For å avdekke hvor stor den horisontale ulikheten er i landene, skal jeg først ta for meg ulikhet slik det ofte blir forstått, nemlig i økonomiske termer. I neste kapittel blir begrepet utvidet til å omfatte hvordan gruppene føler de blir behandlet av regimet– en oppfattelse av politisk ulikhet, eller relativ deprivasjon, der de ulike gruppene klassifiserer hvordan regimet behandler deres egen gruppe relativ til andres. Ulikhet i politisk innflytelse ble gjennomgått ovenfor, som også kan sees på som en del av dette spørsmålet. Uansett er ulikhet i hvordan gruppene føler de blir behandlet av regimet, relativ til andre grupper, relevant for den oppfattede horisontale ulikheten som politikken legger opp til.

Afrobarometers fjerde runde ble gjennomført i 2008, da PNU satt med regjeringsmakten i Kenya, sammensatt av kikuyu, kalenjin og kisii, og ledet av Kibaki. Om den horisontale ulikheten gir utgangspunkt for en instrumentalistisk etnisitetsforståelse, er det sannsynlig at luo, og delvis luhya, samt kystgrupper, som alle var med i opposisjonspartiet fra 2007 (ODM), føler at sin økonomiske tilstand er relativt dårligere enn andre grupper. I Tanzania er det CCM som sitter med regjeringsmakten også etter valget i 2005, og det anses som mer sannsynlig at de etniske gruppene her generelt føler seg mer rettferdig behandlet enn i Kenya, fordi de fleste grupper er involvert på ett eller annet nivå i den nasjonale politikken i Tanzania (jamfør tabell V og VI ovenfor).

Selv om etnisk toleranse fremdeles holder som beskrivelse på det politiske Tanzania, har liberalismen som åpner opp for flerpartisystemer også skapt elementer av intoleranse (Nyang'oro 2004). Har den etniske inkluderingen, eller mangelen på sådan, en konsekvens for hvordan de ulike gruppene oppfatter sin egen økonomiske tilstand? Mye borgerkrigsforskning baserer seg på økonomiske variabler, og en vurdering av etnisk økonomisk oppfattelse kan gi en pekepinn på økonomiens betydning for klagemål som kan gi motivasjon til organisert etnisk vold. Se tabell X for resultater.

Tabell X: Respondentenes økonomiske tilstand, relativ til andre grupper

Tabell X viser prosentvis fordeling blant de største etniske gruppene i begge land på hvordan de føler sin egen økonomiske tilstand er, relativ til andre grupper. Originalspørsmålet ble stilt slik: ”Think about the condition of _____ [R’s Ethnic Group]. Are their economic conditions worse, the same as, or better than other groups in this country?” (Fra Afrobarometer 2012)

	Etnisk gruppe	1 Mye bedre	2 Bedre	3 Samme	4 Verre	5 Mye verre	Gj.snitt på svarene
Kenya %	Kikuyu	9.6	19.3	43.7	18.3	9.1	3.0
	Luo	1.4	9.9	19	51.4	18.3	3.75
	Luhya	2.1	13.0	28.8	38.4	17.8	3.57
	Kamba	1.0	8.3	40.6	32.3	17.7	3.57
	Meru	2.2	20.2	41.6	32.6	3.4	3.15
	Kisii	5.3	40.8	34.2	14.5	5.3	2.74
	Kalenjin	1.5	13.3	30.4	33.3	21.5	3.60
	Maasai	0	8.3	29.2	37.5	25.0	3.79
Landsgjennomsnitt							3.39
Tanzania %	Nyakuyusa	0	3.7	63.0	14.8	18.5	3.48
	Chagga	15.8	50.0	21.1	13.2	0	2.32
	Haya	17.2	17.2	44.8	10.3	10.3	2.79
	Hehe	0	15.4	53.8	26.9	3.8	3.19
	Makonde	7,7	12.8	33.3	35.9	10.3	3.28
	Nyamwezi	0	2.0	50.2	36.0	12.0	3.58
	Sukuma	1.0	13.0	34.2	36.8	15.0	3.52
Landsgjennomsnitt							3.17

Tabell X viser store svingninger i respondentenes syn på egen økonomisk tilstand relativ til andre grupper. Mest iøyenfallende er at det er flest som har svart ”samme” i Tanzania, et forventet funn. Den følte horisontale ulikheten er en anelse større i Kenya enn i Tanzania, men resultatene skiller seg ikke fra hverandre i stor nok grad til å kunne konkludere noe fra denne tabellen. Til det er landsgjennomsnittene for like. Men ved å se på de ulike gruppene i Kenya kan vi tydeligere se betydningen av horisontal ulikhet for valg og vold. Legg spesielt merke til at medlemmer av Luo, den største gruppen som var i opposisjon til Kikuyuens Kibaki i 2007, føler seg betraktelig mer diskriminert enn de andre (særlig Kikuyu). Kalenjin og Maasai ligger også nokså høyt (høyere enn noen gruppe i Tanzania), og disse gruppene har også gjentatte ganger (1991-93 og 2007-2008) vært involvert i vold mot Kikuyu. At den horisontale ulikheten, i den mest brukte forståelsen av begrepet, har betydning for valgvolden (særlig når man bryter den ned til å se på hvilke grupper som faktisk er involvert i volden) virker derfor sannsynlig ut i fra denne tabellen. Det er et paradoks i denne sammenhengen at Kalenjin og

maasai som satt med makten i 1992, angrep folk som ikke satt med makten. I utgangspunktet kan dette virke vanskelig å forklare ut i fra et argument om relativ deprivasjon, men de var sannsynligvis fremdeles preget av en følelse av å være økonomisk underpriviligert i forhold til kikuyuene. Dette kan ha gitt dem en situasjon med relativ deprivasjon tross i at de hadde politisk makt, og peker tilbake på landpolitikken til Kenyatta. Husk at Rift Valley er en region der kalenjin er i flertall og kikuyuene er innflyttere. Dette setter horisontal ulikhet og relativ deprivasjon i sammenheng med at mye av volden er top-down, fordi de som angriper kan ha en revansjlyst når de kommer til makten – ikke fordi de mangler politisk makt, men fordi de lenge har følt en økonomisk ulikhet.

I følge Freedom House er Kenya og Tanzania nokså like, mens i følge Polity IV er Kenya mer demokratisk. Kanskje kan dette alene være en forklaring på volden, gitt argumentet som ble introdusert i teorikapittelet om at demokratier gir større muligheter for å organisere etnisk vold. Samtidig finnes det argumenter for at høyere inntekt gjør demokratier tryggere, men øker sannsynligheten for vold i autokratier (Collier 2009). Kanskje er det den økonomiske veksten sammen med tilnærmet autokratisk styresett som kan forklare valg volden i Kenya, tross i at resultatene og klassifiseringene til Polity IV-dataene er motstridende med de som finnes i Freedom House. Hvis det skulle være den økonomiske tilstanden i landet, sammen med styresett, som forklarer volden i Kenya, må det i så fall gjelde sammen med etnisk sammensetning.

Relativ deprivasjon er mer sannsynlig ved høy horisontal ulikhet. Relativ deprivasjon foreslås derfor som forklaring på frustrasjonen bak organisert etnisk vold, fordi den oppfattede ulikheten mellom grupper skaper frustrasjon (Gurr 1970), som igjen kan skape organisert etnisk vold. Den relative deprivasjonen gir slik en mer valid forklaring på utbrudd av etnisk vold enn å måle absolutte forskjeller mellom grupper, fordi det er oppfattelsen av sin egen tilværelse som uansett må være av slik art at en er villig til å ty til vold.

Gruppenes relative økonomiske, sosiale og politiske vilkår er viktige kilder for individuell velferd, og kan skape stor politisk ustabilitet (Stewart 2002), og til og med organisert etnisk vold om Kenya er fokus. Den horisontale ulikheten virker sentral for land som demokratiseres og som skal lære seg å gjøre politikk rettferdig uansett etnisitet (Stewart 2010). I Tanzania har politisk reform foregått sammen med økonomisk reform, og reformene har i stor grad vært drevet innenfra. Etter at flerpartivalg ble introdusert har det vært press for økonomisk reform fra internasjonale donorer. I Tanzania sammenfalt dette med politisk reform som førte til at prosessen ble bedre gjennomført. Mangelen på politisk reform har skapt problemer i Kenya, i den grad at det ikke har vært noen utvikling utover det å

introdusere flerpartivalg i landet. Kenya tok lettere imot krav om økonomisk reform enn Tanzania, men motsatte seg politisk reform (Barkan 1994:35):

If the Tanzanian experience demonstrates that political reform is the logical consequence of economic reform, the Kenyan experience demonstrates the converse: that without political reform, economic reform is unlikely to proceed

Gitt logikken til Barkan (ibid) om at politisk og økonomisk reform henger sammen, virker det fornuftig å benytte et utvidet horisontal ulikhetsbegrep slik at det fanger opp begge deler. Relativ deprivasjon bidrar til frustrasjon, som kan føre til organisert etnisk vold. En instrumentalistisk håndtering av multietnisitet kan forsterke den relative deprivasjonen, og derfor øke sannsynligheten for organisert etnisk vold. Avsnittet nedenfor avdekker nærmere hvordan horisontal ulikhet, instrumentalisme, organisert etnisk vold og makt henger sammen.

5.3.3 Partisystem i lys av horisontal ulikhet og instrumentalisme

Partialliansene i Kenya har vært usikre, hvilket kan ha medført økt frustrasjon blant befolkningen. Å stemme på en solid politikkplattform vil sjelden forekomme i slike situasjoner; man stemmer på personer som ønsker å bli president, og man velger kandidat etter etnisk tilhørighet. Det er uansett viktig å poengtere, slik Bannon et al. (2004) gjør, at etnisk identitet kan ha en avgjørende rolle, men også miste sin betydning, under et valg. Det hele avhenger av nasjonal kontekst og intensiteten i den politiske konkurransen. Hvis den demografiske strukturen er slik at det er flere politisk relevante grupper som søker makt, og den horisontale ulikheten mellom de forskjellige gruppene er stor nok til at relativ deprivasjon kan spilles på, vil sannsynligvis etnisk identitet styrkes under et valg. Motsatt kan etnisk identifikasjon miste sin betydning hvis etnisitet demografisk er relativt uinteressant, i tillegg til at horisontal ulikhet ikke eksisterer i tilstrekkelig grad til å kunne skape frustrasjon. Valget i Kenya i 2007 gir eksempler på hvordan statens sponing av etniske militser gjentok seg etter først å ha blitt introdusert som metode av Moi i 1992. Dette gir et instrumentalistisk etnisk argument fordi den politiske eliten brukte etnisitet for å beholde makten ved å benytte de etniske skillelinjene i partiene til å hindre stemmer til opposisjonen. Samme metode ble benyttet for å mobilisere egne tilhengere til voldshandlinger for fysisk å forhindre konkurrerende partiers velgere fra å stemme i strategiske områder ved å drive de på flukt. At motivasjonen til lederne for å "spille det etniske kortet" kommer fra politisk kamp innad i partiene, kommer til uttrykk i Kenya gjennom stadig skiftende partiallianser, der nye grener av partier ofte etableres grunnet uenigheter innad i grupper, for eksempel mellom ekstremister

og moderate. Det samme gjelder delvis Tanzania, blant annet ble Umma Party dannet etter uenigheter innad i ZNP, av sosialistgrenen i partiet. Allikevel må det poengteres at partisystemet i Tanzania har vært langt mer stabilt enn det i Kenya (jfr. vedlegg V). Partisystemet i Kenya skyldes sannsynligvis strukturelle underliggende faktorer som horisontal ulikhet og demografisk sammensetning, fordi de etableres etter etniske skiller og en felles mening om for eksempel landproblematikk. Partiene blir en konsekvens av eksisterende horisontal ulikhet, landets demografi og vold, heller enn at de er en årsak til volden i seg selv. Samtidig er det en mellomliggende mekanisme mellom disse to aspektene. Partiene spiller på både horisontal ulikhet og demografisk sammensetning ved at eliten bruker etnisitet instrumentalistisk, som øker sjansen for organisert vold betraktelig, særlig i de tilfeller der regimet svekker sitt eget voldsmonopol ved å støtte gitte militser, slik Moi gjorde med maasai- og kalenjinmilitser.

Det har ikke vært mange sammenstøt mellom muslimer og kristne i Tanzania, bortsett fra det ene avviket (i form av organisert etnisk vold) i forbindelse med valget i 2000. Volden fant sted på Zanzibar (der CUF står sterkt) i etterkant av valget i 2000, fordi CUF ikke var enige i valgresultatet og startet demonstrasjoner i gatene (Nyang'oro 2004). Demonstrasjonene ble slått hardt ned på av regimet (CCM), som ønsket å stoppe opptøyene. Deres respons resulterte i minst 25 døde, og er i dag det eneste tilfellet i Tanzania med ensidig konflikt (Eck og Hultman 2007). Tilfellet har likheter med valg volden i Kenya i 2007. I begge tilfeller prøver regimet å stoppe demonstrasjoner og opptøyer i etterkant av valget, hvilket medfører voldelige sammenstøt. I Kenya medførte regimets reaksjon en motreaksjon, kanskje som følge av at staten ikke lenger hadde voldsmonopol. På Zanzibar stoppet urolighetene etter regimets reaksjon. Gitt dette tilfellet – kan instrumentalisme avskrives for Tanzania? I Kenya forstås instrumentalisme som en metode regimet bruker for å trikse med stemmer ved valg. Dette gjøres for å øke sannsynligheten for å vinne valg før valget avholdes ved å favorisere egen gruppe og egen allianse, og ved bruk av vold mot de som uttrykker seg som opposisjon. I Tanzania var det triksing med stemmer i 2000, slik kikuyuregimet til Kibaki manipulerte valget i Kenya i 2007. Atferden til regimet i Tanzania i 2000 og Kenya 2007 var nokså lik. Hovedforskjellen var at opptøyene på Zanzibar var en spontan reaksjon nedenfra, som regimet slo hardt ned på. Det samme kan ikke sies om volden i Kenya, som startet bare minutter etter at valgresultatet ble offentliggjort, hvilket tilsier en stor sannsynlighet for at det var planlagt. Det betyr at instrumentalisme ikke kan avskrives helt i Tanzania, ettersom regimet sannsynligvis endret stemmegivningen i etterkant av valget ved å følge partiopplutningen der CUF hovedsakelig er muslimsk, og CCM hovedsakelig kristent.

Instrumentalismen er dog svakere, ettersom CCM må vise til oppslutning fra arabere også, og CUF vise versa. Selv om de samme mekanismene gjorde seg gjeldende i Tanzania i 2000 som i Kenya i 2007 var det mindre vold i Tanzania, muligens på grunn av sterkere voldsmonopol der. At dette er det eneste tilfellet med vold i Tanzania, at det var såpass sentrert geografisk til kun å omhandle Zanzibar, samt at antallet døde ikke kan måle seg med det Kenya erfarer i sine valg, gjør at Tanzania fremstår som relativt fredelig tross i at vold har funnet sted.

Mens Mueller (2008) mener det er statens mangel på voldsmonopol som er utslagsgivende for Kenyas konflikter, argumenterer jeg for at de etniske partiene er enda viktigere, og ser til en viss grad det manglende voldsmonopolet som en konsekvens av disse partiene. Etniske partier som sådan får ikke etablert seg i Tanzania grunnet lovgivning om etnisk representasjon. Selv om dette kan være et enkelttilfelle gjør det uansett at variabelen om partityper (ibid) ikke kan utelukkes som konfliktårsak, for hvis det ene voldstilfellet i Tanzania sammenfaller med partier som følger etniske skillelinjer vil samme forklaring egne seg som årsak til volden. Det er, som nevnt, hovedvekt av enten kristne eller muslimer i de respektive partiene som var del i volden i 2000 på Zanzibar. Selv om de må bevise bred etnisk dekning gjør dette at vi ikke kan si at etnisitet er ubetydelig i Tanzania, fordi det ene tilfellet som har vært med vold der inkluderte hovedsakelig kristne versus muslimer.

Om tilfellet Kenya sier Mueller (2008) at politikken anses som et etnisk spill der vinneren av valget får makt over Kenya og den nasjonale økonomien. De ulike gruppene har offentlige debatter der de argumenterer for at det er deres tur til å vinne. Siden partiene ikke er programbasert og institusjonene er svake, blir politikere sett på som personlige fordelere av private heller enn offentlige goder. Partialliansene er gjort opp av akkurat nok etniske grupper til å kunne vinne valg, men ikke mange nok til å vinne med god margin. Det ville ha betydd flere å dele makten med. I Tanzania har partilovgivningen ført til bred etnisk dekning i det nasjonale og regionale politiske styret, som tabell V og VI ovenfor viste. Det gir en åpenbar forskjell mellom landene. Allikevel scorer ikke Tanzania bedre enn Kenya på demokratiskalaen Polity IV. Uansett trekkes de multietniske partiene frem her som en grunnleggende årsak til det relativt fredelige Tanzania.

I Tanzania er det nødvendig med en bred nasjonal dekning av stemmer for å vinne presidentkandidaturet. Dette fordi partiene er multietniske og selv har nasjonal dekning i sin representasjon. Kandidatene kan ikke, og gjør sannsynligvis ikke, politisk kampanje med bakgrunn i etnisitet, som følge av lovgivningen fra 1992 (Nyang'oro 2004) (se vedlegg IV). Med en slik forskjell mellom de to landenes politikk på etnisk representasjon i partiene, og det nasjonale styret, er det interessant å se hvordan de ulike gruppene i landene opplever sin

offentlige behandling relativ til andre grupper. Dette for å se om multietniske partier klarer å gi befolkningen en følelse av at alle behandles likt, og om dette i så fall skiller seg fra etniske partier.

Tabell XI: Offentlig behandling av respondentens gruppe

Tabellen viser hvordan de etniske gruppene i Kenya og Tanzania føler de blir behandlet av regimet. Originalspørsmålet fra Afrobarometer ser slik ut: “How often are _____s [R’s Ethnic Group] treated unfairly by the government?” (Fra Afrobarometer 2012)

	Etnisk gruppe	1 Aldri	2 Noen ganger	3 Ofte	4 Alltid	Gj.snitt på svarene
Kenya %	Kikuyu	41.1	38.0	13.5	7.3	1.87
	Luo	10.6	57.4	14.2	17.7	2.39
	Luhya	18.9	57.3	11.9	11.9	2.17
	Kamba	41.2	25.8	17.5	15.5	2.07
	Meru	32.1	51.2	9.5	7.1	1.92
	Kisii	46.2	41.0	10.3	2.6	1.69
	Kalenjin	24.1	41.4	18.8	15.8	2.26
	Maasai	30.8	34.6	23.1	11.5	2.15
Landsgjennomsnitt						2.07
Tanzania %	Nyakuyusa	81.5	14.8	3.7	0	1.22
	Chagga	61.8	35.3	2.9	0	1.41
	Haya	67.9	25.0	7.1	0	1.39
	Hehe	87.5	12.5	0	0	1.13
	Makonde	63.6	12.1	18.2	6.1	1.67
	Nyamwezi	77.6	14.3	8.2	0	1.31
	Sukuma	49.7	33.3	14.6	2.3	1.70
Landsgjennomsnitt						1.40

Generelt anser de ulike gruppene i Tanzania seg som mindre urettferdig behandlet enn gruppene i Kenya. Det kan slås fast fordi det er gjennomgående lavere snitt i Tanzania enn i Kenya. Det tyder på en relativ deprivasjon som muligens skyldes horisontal ulikhet i Kenya. I Kenya er det til og med en stor andel som ”alltid” føler seg urettferdig behandlet, der fem av gruppene i Tanzania ikke har noen svar i det hele tatt. Selv om begge landene gir en venstretung tabell, gjelder dette mest for Tanzania. Det er større spredning innad i hver gruppe i Kenya, og langt større grad av misnøye.

De mange små etniske gruppene i Tanzania kan være med å gjøre det vanskeligere å basere den nasjonale politikken på etniske skillelinjer fordi det krever alliansebygging mellom mange grupper for å oppnå nasjonal makt. Når det ser ut til at multietniske partier fungerer i Tanzania, og at det i så måte kan være en betingelse for et fredelig multietnisk samfunn, så er

det viktig å huske at disse partiene ble introdusert i landet fra 1992, 30 år etter at Nyerere kom til makten og etablerte sin nasjonaliseringspolitikk. Det kan derfor hende at en felles identitet i tillegg til etnisk tilhørighet må være til stede for at multietniske partier kan fungere, eller i det hele tatt etableres. Bakgrunnen for at en kan si dette, er at det var en markant forskjell mellom Kenya og Tanzania i 1992. I Tanzania var en nasjonal identitet mer utbredt enn i Kenya. I Kenya var ikke nasjonal identitet tema i 1992, heller var det slik at både Moi og Odinga forsøkte å danne så sikre partiallianser som mulig med tanke på antall stemmer en trengte for å vinne valget, og disse ble dannet med bakgrunn i etniske allianser. Dette kan bety at en felles nasjonal identitet kan være en betingelse for å kunne basere nasjonal politikk på multietniske partier, uten at det skal føre til organisert etnisk vold. De etniske partiene i Kenya er ikke mer stabile enn de multietniske partiene i Tanzania, faktisk nesten omvendt, og ideen til Horowitz (2000) får lite støtte. Det er stadig nye partidannelser i Kenya, mens det i Tanzania har vært et langt mer oversiktlig partibilde siden flerpartisystem ble introdusert. Det er tydelig at en eller annen form for mellometnisk samarbeid er viktig for å fremme mellometnisk fred. Med politiske partier som samarbeider mellom etniske grupper, og etableres som etniske allianser, vil den mest sensitive institusjonen for etnisk splittelse ha redusert fare for nettopp etnisk splittelse. Det er sannsynlig at multietniske partier vil være mer saksbasert enn etniske partier, som baseres på identitet. Årsak er at det må etableres noe felles som mange etniske grupper kan samles under, og slik vil en saksorientert tilnærming sannsynligvis virke naturlig. Med multietniske partier vil det være lettere med multietnisk representasjon, både nasjonalt, regionalt og lokalt, med proporsjonal fordeling på grupperingene i befolkningen.

5.3.4 Arven fra Kenyatta, Moi og Nyerere

Etniske skiller kan ha vært enklere å takle i Tanzania enn i Kenya ved overgangen til flerpartivalg.

Moi inherited not only Kenyatta's clientist structure of political support, but also a hierarchical system of provincial administration via which Kenyatta had ruled Kenya in much the same way as colonial governors before him (Barkan og Chege 1989:438)

Kenyatta la grunnlaget for en politikk basert på forskjellsbehandling mellom etniske grupper, en metode Moi videreførte da han ble president (Barkan 1994). Sammen dannet de en politikk som fokuserte på etnisitet og etnisk tilhørighet. Kikuyu-luo-dominansen som ble fryktet i

tiden etter selvstendighet, blant annet av Moi, har heller vist seg å være en kikuyu-kalenjin-dominans, dog ikke sammen i allianser. Kenya har bare hatt presidenter fra kikuyu og kalenjin, derav dominans. Det har heller vært en kikuyu-luo-splitt, av den grunn at disse to gruppene har vært motparter i mye av valgvolden. Eventuelt også en kikuyu-kalenjin splitt, da disse har vært på motsatt side i alle de tre voldelige valgene. I motsetning til Moi, var Nyerere lederen til en nasjonalistisk bevegelse som hadde skaffet seg popularitet i store deler av landet, kanskje grunnet mangelen på dominerende etniske grupper i Tanzania.

Nasjonaliseringsprosjektet til Nyerere må derfor sies å ha vært vellykket, da etnisitet i Tanzania i dag har mest relevans i sammenheng med ritualer og tradisjoner og har lite betydning utover det (Nyang'oro 2004). Å etablere et parti krever at grunnleggerne kan bevise et landsdekkende fokus, og slik skal ingen partier være etnisk ekskluderende, og da heller ikke kunne drive etnisk politikk (ibid). En slik lovgivning må sies å ha fungert i Tanzania, fordi også det politiske styret er satt sammen av så mange ulike etniske grupper som antallet poster tillater (se tabell V og VI ovenfor). Nasjonaliseringsprosjektet ble hjulpet av faktorer som mellometniske ekteskap og etableringen av swahili som nasjonalt språk. 95% av befolkningen i Tanzania snakker swahili flytende. I følge Ethnologue er antallet som snakker swahili i Kenya økende, hvilket betyr at også flertallet av kenyanere kan forstå hverandre. Det er offisielt språk i Kenya også, men det konkurrerer foreløpig med blant annet engelsk (Lewis 2009).

Hvorfor har Kenya etniske partier i utgangspunktet? En årsak kan være politikken drevet av Moi og Kenyatta, kontra den drevet av Nyerere, med politikk basert på egen etnisk gruppe versus forsøk på nasjonsbygging. Hvorfor brukte Moi de taktikkene han brukte? Hans etniske grupper utgjør bare 12% av den kenyanske befolkning, og ekstreme midler ble benyttet for at dette skulle være tilstrekkelig for å beholde nasjonal makt. Allikevel, en slik gruppestørrelse er tilsvarende den største gruppen i Tanzania, som ikke opplever tilsvarende konflikter. Størrelse på marginaliserte gruppe må derfor ha noe å si, men det er kanskje kun når horisontal ulikhet allerede eksisterer? Eller det kan bunne i en annen viktig forskjell mellom Kenya og Tanzania, nemlig at de andre ekskluderte gruppene i Kenya relativt sett var større og dermed kanskje lettere å ekskludere. Uansett er det tydelig at størrelse virker inn på sannsynligheten for organisert etnisk vold, fordi de fem største partiene i Kenya er mest aktive både politisk og i volden. En etnisk situasjon med mange store grupper, men ingen store nok til å dominere, kan øke faren for ustabilitet som igjen kan gi organisert etnisk vold (Kimenyi og Ndung'u 2005). Det er sannsynlig at Moi og Kenyatta skapte større horisontal ulikhet ved favorisering av egen etnisk gruppe. Det styrende partiet (KANU i dette tilfellet)

har søkt å skape en ustabilitet i noen regioner som middel for å vinne presidentembetet. Etnisitet har dermed blitt viktig i Kenya, og gir et hint om at de horisontale ulikhetene i landet er eldre enn valgene og volden i forbindelse med dem, fordi det henger sammen med fordelingen av materielle goder helt siden Kenya ble selvstendig. Nyerere er ikke blitt beskyldt for det samme. Han førte en politikk som fremmet nasjonal identitet, som et felles grunnlag for befolkningen. Siden denne politikken var ment å være nasjonsbyggende, favoriserte han ikke i særlig grad en spesiell gruppe og gjorde dermed ikke eventuell horisontal ulikhet større (det ville ikke være god sosialistisk politikk). Det blir dermed mindre gruppeulikheter som den politiske elite kan utnytte instrumentalistisk. For at etnisitet skal kunne utnyttes må det være politisk relevant etnisitet å utnytte i utgangspunktet. Det er dermed muligheten for å bruke etnisitet instrumentalistisk som er fundamentalt forskjellig i Kenya og Tanzania, og som sannsynligvis bunner i den nevnte politikken til Moi og Kenyatta, og nasjonsbyggingen til Nyerere.

At Nyerere kom til makten så tidlig som han gjorde med sitt nasjonaliseringsprosjekt gjorde at de åpenbare etniske skillene ikke lenger var så åpenbare ved introduseringen av flerpartisystem. Men hvorfor ville Nyerere unngå at etnisk identifikasjon skulle stå i fokus i Tanzania? For Nyerere var kanskje motivet det samme som både Kenyatta og Moi: makt. Som nevnt tidligere kan forskjellen i den etniske sammensetningen i landene ha noe å si her. Tanzania er langt mer fragmentert enn Kenya, som har flere fremstående grupper som ønsker politisk makt. Det er kanskje vanskeligere å utnytte mange små grupper slik at det skal lønne seg politisk og bidra til makt. Gevinsten som har kommet med en slik demografisk sammensetning etter Nyerere sin politikk er et land med etnisk representativitet i den nasjonale politikken, hvilket tilsier at det nok var fornuftig av Nyerere med en bred appell, og et fokus på fellesskap. De "bekvemmelige" koalisjonene i Kenya var mulige å danne på grunn av mangel på nasjonal identitet. Men den horisontale ulikheten i seg selv gir ikke konflikt. Det blir derimot forstått som en faktor som gjør det mulig å spille på ulikhetene politisk, som igjen kan gi organisert etnisk vold. Ved at Moi og Kenyatta benyttet etnisitet instrumentalistisk i begynnelsen av den uavhengige staten Kenyas levetid, er det blitt lettere for senere politiske ledere å gjøre det samme. Det ble gjort i 1992, 1997 og 2007. Tanzania lot partier etablere seg i tre år før første valg ble avholdt, og la slik grunnlaget for en mulig saksbasert tilnærming til politikk, heller enn den lettere etniske utveien som Kenya ser ut til å ha fulgt. Dette kan dog ha vært bevisst fra den kenyanske eliten sin side, for å kunne bruke etnisitet instrumentalistisk.

Til sammen gir denne analysen et noe negativt bilde på etnisk identifikasjon, fordi de som nedtoner etnisk betydning tilsynelatende opprettholder et fredeligere samfunn. Hvordan valget i Kenya i år utarter seg blir derfor svært spennende å se.⁶⁵ En sammenlikning av Tanzania med Kenya forsterker dette bildet, men det gir også ideer til hvordan mellommetnisk samarbeid og mellommetnisk politikk kan løses.

5.4 Oppsummering

Både Kenya og Tanzania erfarte press fra internasjonale sponsorer/bistandsgivere for å reformere seg på 90-tallet – Kenya på utvikling både økonomisk og innen politisk tilpasning til demokrati, Tanzania for forandring av sin økonomiske politikk (sosialisme til liberalisme). Etter hvert som Tanzanias sosialistiske fokus forsvant eller ble delvis erstattet med liberalisme, og Kenyas kapitalisme stadig utviklet seg, ble suksessen begge land representerte etter uavhengighet (ingen opplevde krig og begge utviklet seg i retning demokratier) erstattet med problemer knyttet til implementering av økonomiske og politiske reformer. For Nyerere var det tydelig at økonomiske reformer (som ble nødvendig fordi landet manglet/hadde svært sakte utvikling) måtte komme sammen med politisk utvikling. I følge Nyerere er det en tid i ethvert land der folkets mening best uttrykkes gjennom en nasjonalistisk bevegelse, en tid der ettpartisystem er best, og en tid der flerpartisystem best uttrykker folkets mening (Barkan 1994). I 1990 var tiden inne for det siste, i følge Nyerere. Introduseringen av flerpartisystem var i større grad et resultat av protester fra politikere misfornøyd med Moi i Kenya enn det var i Tanzania der flerparti-introduseringen var ledd i en politisk utvikling ledelsen mente landet var rede for (ibid).

5.4.1 Alternative hypoteser

Kan andre og enklere forklaringer benyttes på valg volden i Kenya og fraværet av denne i Tanzania, enn det denne analysens hypoteser legger opp til? Alternative hypoteser må diskuteres for å se om det er mulig å forklare samme fenomen på enklere måter. For eksempel kunne en sagt at grunnet nasjonaliseringspolitikken til Nyerere er etnisitet mindre relevant i Tanzania enn i Kenya. Dette er en god hypotese, som kan forklare hvorfor den etniske identifikasjonens styrke er forskjellig i de to landene. Men den forklarer ikke hvorfor valgene utføres slik de gjør, og derfor ei heller hvorfor organisert etnisk vold er utbredt i Kenya.

⁶⁵ ”Kenya is at risk of experiencing violence in the forthcoming 2012 general election if institutions are not strengthened to cope with the underlying grievances, the need for justice, and the mistrust among ethnic groups” (Dercon og Gutiérrez-Romero 2011:2). Det har vært foreslått å utsette valget til 2013, men det er uenigheter mellom statsminister Odinga og president Kibaki om dette (NRCI 2012).

Hypotesen legger opp til et mer konstruktivistisk syn på etnisitet, som ikke kan forklare hvorfor etnisk identifikasjon blir sterkere i tiden omkring valg, og heller ikke hvordan regimet bruker eller ikke bruker etnisitet for å beholde makten.

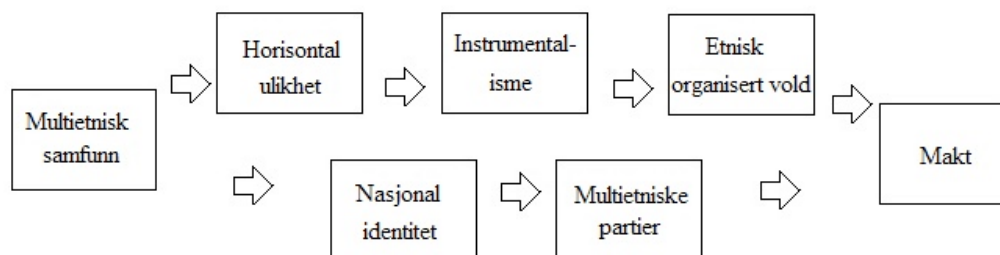
En annen alternativ hypotese er at den etniske sammensetningen i Tanzania vanskeliggjør ekskluderende etniske koalisjoner. Denne sier mer enn den forrige hypotesen, fordi den inkluderer etniske koalisjoner og dermed også bakgrunnen for det politiske styret. Men også Kenya har en relativt fragmentert befolkning der blant annet kalenjin har sittet med makten, som kun utgjør 12% av befolkningen. Dette blir derfor mer en diskusjon om størrelsesorden på gruppene, som i seg selv er interessant, men som ikke får frem de største forskjellene mellom Kenya og Tanzania politisk. Denne hypotesen alene sier derfor ikke nok for å forklare den organiserte etniske volden i Kenya.

Et tredje forslag til alternativ hypotese er at grunnet sterkere etniske skillelinjer i Kenya enn i Tanzania er instrumentalisering av politikere mer effektivt, slik at horisontale ulikheter ikke nødvendigvis er en årsak til volden. Dette er en hypotese som kan forklare handlingen til politikerne, men hvorfor fungerer etnisk instrumentalisme i befolkningen? Det må være en følelse av relativ deprivasjon for at befolkningen skal la seg verve til for eksempel militser. For å få utført instrumentalisme kan det være det er nødvendig med oppfattede horisontale ulikheter, i alle fall må en diskusjon inkludere en mulig sammenheng mellom disse.

En fjerde og siste alternativ hypotese sier at fraværet av vold i Tanzania skyldes at det er mindre reell politisk konkurranse enn i Kenya. Dette er i tråd med Polity IV dataene, og kan sies med bakgrunn i at CCM har vunnet alle fire flerpartivalg. Men det svært voldelige regimet til Moi sørget for at den reelle politiske konkurransen i Kenya på 90-tallet også var svært liten, og slik sett kommer en ikke langt med å forklare volden i Kenya med denne hypotesen heller. Det har dessuten vært minst ett parti som har utfordret CCM i alle valg i Tanzania, noe som er veldig likt valgene i Kenya. Begge landene har flertallssystemer som nesten lovmessig fører til topartisystem. Diskusjonen en slik hypotese bygger blir derfor liten.

6 Konklusjon

Målet med denne analysen har vært å belyse kausalmodellen i figur I fra innledningen:

Nasjonale valg og det å oppnå politisk makt kan være utfordrende i nye demokratier, og særlig nye demokratier i multietniske samfunn. I Kenya er det et klart skille mellom de etniske gruppene, både når det gjelder identitet og som horisontal ulikhet, delvis på grunn av at politikken regimet har lagt opp til det har ført til det. Under valg blir de horisontale ulikhetene utnyttet i organisert etnisk vold, som middel for å oppnå makt. I Tanzania har de etniske gruppene i større grad blitt samlet som en enhet under en nasjonal identitet. En felles identitet gjør det lettere med en bred etnisk representasjon både i de politiske partiene og i regjeringen. I Tanzania har dette fungert som en fredelig måte for å oppnå makt.

Det viktigste middelet for å redusere den horisontale ulikheten er politisk inkludering, både politisk, økonomisk og sosialt. Et bevis på dette er Tanzania. Men et problem i den kenyanske politikken er, og har vært, at ingen av partiene har klart å lage en bro over de etniske kløftene i landet. Som konsekvens er alle de store partiene representanter for etniske grupper og etniske koalisjoner, og er da altså etniske partier (Elischer 2008). Selv om de etniske skillene er blitt overvunnet fra tid til annen, for eksempel i valget i 2002, gjelder dette kun for korte perioder, og den etniske betydningen er raskt tilbake igjen. Har lederne villet bygge bro over de etniske skillene? Det kan virke som at de heller har ønsket å beholde maktmiddelet som har ligget i de etniske skillene i landet, for å øke sannsynligheten for å vinne også neste valg. Resultatet er, slik Moi sa konsekvensene ville være, at introduksjonen av flerpartisystem i Kenya har forverret de dominante etniske skillene i Kenya, spesielt mellom kikuyu og luo (ibid:24). At spådommen til Moi ble en selvoppfyllende profeti skyldes spesielt hans ønske om å beholde makten, samt hans syn på flerpartisystem og hvordan hans eget parti sponset militser av kalenjin og maasai for å angripe personer fra etniske grupper som utgjorde opposisjonen.

Nye demokratier kan gi en mulighet til å organisere etnisk vold som befolkningen ikke hadde under autoritært styre. Politikk som ikke møter lovnader i et nytt demokratisk styre kan skape frustrasjon. Etniske grupper er enkle måter å identifisere seg på. Både identitet, mulighet og frustrasjon må eksistere for at volden skal finne sted, og jeg har forsøkt å vise at befolkningen i Tanzania ikke har noen av disse elementene i like stor grad som sin nabo i nord. Den etniske identiteten er ikke like sterk, frustrasjonen ikke like stor da befolkningen oppfatter de horisontale ulikhetene svakere og siste nasjonale valg mer rettferdig enn de kenyanske svarene tyder på. I tillegg har ikke tanzanianere like stor mulighet identitetsmessig (ingen av gruppene er store nok til å kunne mobilisere i tilstrekkelig grad). For øvrig har ikke tanzanianere like stor mulighet militært om en følger Mueller (2008) sitt argument om svekket voldsmonopol. I Kenya begynte regimet under første flerpartivalg å bruke sin makt til å utøve vold indirekte mot opposisjonen. Regimet utnyttet altså muligheten som ligger i å ha makt til å bruke statens voldsmonopol strategisk, en metode opposisjonen ikke hadde, ved å sponse regimetro militser. Det kan derfor konkluderes, gitt at identitet, mulighet og frustrasjon alle må være til stede for organisert etnisk vold, at de alle tre eksisterer i størst grad i Kenya.

Hypotese I lød: *En stor minoritetsgruppe som utfordrer en annen stor gruppe øker faren for organisert etnisk vold.* Vi kan nå slå fast at størrelse på gruppene har innvirkning på sannsynligheten for organisert etnisk vold, men ingen av teoriene om gruppestørrelse gir et direkte svar på volden i Kenya. To relativt like store grupper gir ikke svar på valg volden, da det er flere enn to store grupper som er involvert i den. Det gis derfor kun en begrenset styrking til hypotese én: gruppene må ha en viss størrelse for å organisere vold, men denne analysen viser at det er koalisjoner av etniske grupper som utfordrer andre koalisjoner av etniske grupper.

Hypotese II lød slik: *Multietniske partier kan redusere risikoen for horisontal ulikhet, og dermed også redusere risikoen for organisert etnisk vold.* Etter en analyse av Kenya og Tanzania kan vi nå si at multietniske partier faktisk reduserer risikoen for skjev politisk innflytelse blant de etniske gruppene, og dermed også risikoen for organisert etnisk vold. Kanskje er det nettopp multietniske partier som bør implementeres i Kenya. I så fall må multietniske institusjoner etableres på flere nivåer enn kun gjennom valg- og grunnlovsregler (Horowitz 1991; Snyder 2000). Det må gjelde lokale, regionale og nasjonale styresett. Mellometnisk samarbeid er mulig, forstått her som at etniske grupper må inkluderes på likt grunnlag. For å få til multietniske allianser, slik Horowitz ønsket det, kan det være nødvendig å høre på Collier (2009) først ved å bygge en nasjon før man bygger en stat. Det er ekstremt

viktig i multietniske samfunn som går fra et autoritært styresett til et demokratisk styresett. Selv om Kenyas grunnlov la vekt på nasjonal identitet over alle andre former for identitet (Smith 2009), kan det virke som dette ikke ble gjort i tilstrekkelig grad, slik som i Tanzania. Tanzania har unngått problemet med etnisk sikkerhetsdilemma, i Kenya har dette blitt gradvis verre siden 1992. I dag har allikevel de etniske gruppene i Kenya en viss form for samarbeid, deriblant om finansiering av offentlige tilbud (Miguel 2004), men det er dårligere enn i Tanzania (samarbeidsformer i Tanzania ble nevnt ovenfor i empiridelen). Bedre inkludering av de etniske gruppene bedrer samarbeidet lokalt og regionalt i Tanzania. For Miguel (2004) betyr dette et bedre lokalsamfunn med gode offentlige tilbud, institusjoner og skoler. For å konkludere kan det samme samarbeidet være mulig som forebyggende middel for å unngå organisert etnisk vold også i Kenya, selv om samarbeidsformene ikke etableres bevisst for å forebygge slik vold. Det må være mulig å utvikle samarbeidet mellom etniske grupper også i Kenya, i hvert fall hvis en hører på Havnevik (2008), som sier at de politisk etniske skillene i Kenya slett ikke er så dype som mange sier, og at det allerede er samarbeid innad i partier mellom grupper. Denne analysen ender derfor med å styrke hypotese II i større grad enn hypotese I, da det fremstår som mer sannsynlig at partisammensetning og etnisk representasjon i øvrig politisk styre har en mer langvarig effekt for samarbeid og fred, enn gruppestørrelse som sådan. For å kunne endre den etniske stemmegivningen i Kenya til politisk stemmegivning, kreves mer kontakt og interaksjon mellom gruppene. En sosial strukturell forandring må gjennomføres. Å innføre liknende lovgivning i Kenya som i Tanzania ville kreve at flere grupper samarbeidet. Som nevnt ovenfor krever dette mer kontakt og interaksjon mellom gruppene, hvilket ville bli oppnådd om en innførte mellometniske partier heller enn partialallianser mellom noen utvalgte etniske grupper. Samtidig kan dette oppfattes som noe utopisk, da de ulike gruppene i Kenya har etablert en historie med uenigheter for hvordan politikk skal gjennomføres. At de plutselig vil samarbeide er derfor ikke lett å se for seg, men det er et forslag til hvordan trenden med voldelige valg kan endre seg.

Hvordan kan man da forklare den etniske volden før, under og etter nasjonale valg i Kenya? Kan samme forklaringer brukes på at Tanzania ikke opplever det samme? Den etniske volden kan kort forklares som utfall av manglende etnisk inkludering i statlig styre. Hvis vi konkluderer slik, kan samme forklaring brukes på Tanzania – grunnen til at Tanzania ikke opplever volden Kenya opplever er at de har lyktes med å inkludere et bredt etnisk utvalg i statlig styre. Merk at dette gjelder kun hvis vi fokuserer på at partiene faktisk må bevise multietnisitet, og ikke fokuserer på at volden på Zanzibar i 2000 i stor grad foregikk langs

etniske skillelinjer. Multietnisitet i form av å inkludere flere ulike grupper på flere nivå i politikken blir i så fall et forslag til hvordan situasjonen i Kenya kan bedres.

6.1 Videre forskning

For videre forskning kunne det være interessant å se nærmere på landproblematikken i både Kenya og Tanzania, og se hvordan landlovene i Tanzania fra 1995 eventuelt kan implementeres i Kenya. Hva slags politikk som finnes på området, hvordan landpolitikken rammer ulike grupper, og hvordan den bidrar til organisert etnisk vold kunne være ulike tilnærminger til en slik analyse.

En annen idé er å inkludere ett eller flere land i analysen, sammen med disse to. Et forslag her kunne være å inkludere et land som har opplevd borgerkrig, for eksempel Uganda, og se hva slags partier som finnes der og hvordan etnisk identifikasjon og etnisk representasjon betoner seg i landet. Avhengig av hva slags resultater en slik analyse gir, kunne det være mulig å gi Kenya en pekepinn på hva som bør unngås før fullskala borgerkrig finner sted også der. Som vi har sett var det ikke langt unna borgerkrig i Kenya på starten av 90- tallet.

Et tredje forslag er å analysere valgene i lys av et annet spørsmål; hvorfor har ikke demokratiene kollapset? Begge land har hatt fire valg, det femte står for døren i Kenya. Kenya har en trend med voldelige valg, Tanzania har opplevd ett voldelig tilfelle i ett av valgene, og slik kan en si at demokratiet slett ikke er sikret i noen av landene. Men tross i voldelige valg, så har begge land klart å beholde demokratiet og flerpartivalgene.

7 Referanser

Afrobarometer (2012) "Afrobarometer Survey 2008, Merged 20 Country", hentet 02.02.12 fra http://www.afrobarometer.org/index.php?option=com_content&view=article&id=132&Itemid=80

Anderson, David (2005) *Histories of the Hanged – Britains Dirty War in Kenya and the End of Empire*, Storbritannia: Weidenfeld & Nicolson

Bannon, Alicia, Edward Miguel og Daniel N. Posner (2004) "Sources of Ethnic Identification in Africa", *Afrobarometer*, Working Paper No. 44

Barkan, Joel D. (1994) "Divergence and Convergence in Kenya and Tanzania: Pressures for Reform", pp. 1-47 i Barkan, Joel D. (1994) *Beyond Capitalism vs. Socialism in Kenya and Tanzania*. United States of America: Lynne Rienner Publishers, Inc

Barkan, Joel D. og Michael Chege (1989) "Decentralising the State: District Focus and the Politics of Reallocation in Kenya", *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 27, No. 3, pp. 431-453

Barron, Patrick, Claire Q. Smith og Michael Woolcock (2004) "Understanding Local Level Conflict in Developing Countries – Theory, Evidence and Implications from Indonesia", *The World Bank: Social Development Papers*, Conflict Prevention & Reconstruction, Paper No. 19

Bates, Margaret L. (1976) "Social engineering, multi-racialism, and the rise of TANU: the trust territory of Tanganyika 1945- 1961", pp. 157-196 i Low, D.A. og Alison Smith (ed.) (1976) *History of East Africa III*. London: Oxford University Press

Bates, Robert H. (2008) *When Things Fell Apart – State Failure in Late- Century Africa*. USA: Cambridge University Press

Benjaminsen, Tor A., Faustin P. Maganga og Jumanne Moshi Abdallah (2009) "The Kilosa Kilings: Political Ecology of a Farmer- Herder Conflict in Tanzania", *Development and Change*, Vol. 40, No. 3, pp. 423-445

Bennett, George og Alison Smith (1976) "Kenya: From 'White man's country' to Kenyatta's state 1945-1963", pp. 109-157 i Low, D.A. og Alison Smith (ed.) (1976) *History of East Africa III*. London: Oxford University Press

Berman, Bruce, Dickson Eyoh og Will Kymlicka (2004) "Ethnicity & the Politics of Democratic Nation-Building in Africa", pp. 1-22 i Berman, Bruce, Dickson Eyoh og Will Kymlicka (ed.) (2004) *Ethnicity & Democracy in Africa*. Oxford: James Currey Ltd

Bhavnani, Ravi og Dan Miodownik (2009) "Ethnic Polarization, Ethnic Salience, and Civil War", *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 53, No. 1, pp. 30-49

Bienen, Henry (1983) "The State and Ethnicity: Integrative Formulas in Africa", pp. 100-127 i Rothchild, Donald og Victor A. Olorunsola (ed.) (1983) *State Versus Ethnic Claims: African Policy Dilemmas*, USA: Westview Press

Blattman, Christopher og Edward Miguel (2010) "Civil War", *Journal of Economic Literature*, Vol. 48, No. 1, pp. 3-57

Brancati, Dawn og Jack L. Snyder (2011) "Rushing to the Polls: The Causes of Premature Postconflict Elections", *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 55, No. 3, pp. 469-492

Branch, Daniel (2011) *Kenya between hope and despair, 1963-2011*, USA: Yale University Press

Bratton, Michael og Mwangi S. Kimenyi (2008) "Voting in Kenya: Putting Ethnicity in Perspective", *Economics Working Papers*, paper 200809

Britannica (2012) "Kikuyu Central Association", Encyclopædia Britannica: Fact Matter, hentet 10.05.12 fra <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/317643/Kikuyu-Central-Association>

Burgess, Thomas (2005) "An Imagined Generation, Umma Youth in Nationalist Zanzibar", pp. 216-250 i Maddox, Gregory H. og James L. Giblin (ed.) (2005) *In Search of a Nation – Histories of Authority & Dissidence in Tanzania*, UK: James Currey

Calas, Bernard (2009) "From Rigging to Violence: Mapping of political regression", pp. 165-187 i Lafargue, Jérôme (2009) *The General Elections in Kenya, 2007*, Nairobi: Institute Français de Recherche en Afrique (IFRA)

Cederman, Lars- Erik og Luc Girardin (2007) "Beyond Fractionalization: Mapping Ethnicity onto Nationalist Insurgencies", *American Political Science Review*, Vol. 101, No. 1, pp. 173-185

Cederman, Lars- Erik, Andreas Wimmer og Brian Min (2010) "Why Do Ethnic Groups Rebel? New Data and Analysis", *World Politics*, Vol. 62, No. 1, pp. 87-119

Chaligha, A., R. Mattes, M. Bratton, og Y.D. Davids (2002) "Uncritical Citizens or Patient Trustees? Tanzanians' Views of Political and Economic Reform", *Afrobarometer Paper*, No. 18

Chandra, Kanchan (2006) "What is Ethnic Identity and Does it Matter?", *Annual Reviews Political Science*, Vol. 9, pp. 397-424

Chege, Michael (1994) "The Return of Multiparty Politics", pp. 47-75 i Barkan, Joel D. (1994) *Beyond Capitalism vs. Socialism in Kenya and Tanzania*. United States of America: Lynne Rienner Publishers, Inc

CIA World Factbook (2012) "The World Factbook", kart hentet den 25.05.12 fra <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>

- Collier, Paul (2009) *Wars, Guns & Votes – Democracy in Dangerous Places*, London: Vintage Books
- Collier, Paul og Anke Hoeffler (2001) "Greed and Grievance in Civil War", *Policy Research Working Paper 2355*, The World Bank: Development Research Group
- Collier, Paul og Anke Hoeffler (2004) "Greed and grievance in civil war", *Oxford Economic Papers*, Vol. 56, No. 4, pp. 563-595
- Collier, Paul og Dominic Rohner (2008) "Democracy, Development, and Conflict", *Journal of European Economic Association*, Vol. 6, No. 2-3, pp. 531-540
- Dercan, Stefan og Roxana Gutiérrez-Romero (2011) "Triggers and Characteristics of the 2007 Kenyan Electoral Violence", University of Oxford: CSAE Working Paper Series, 2010-12, pp. 1-14
- Dolye, Michael W. og Nicholas Sambanis (2003) "Alternative measures and estimates of peacebuilding success", Mimeo, Yale og Columbia University
- Dubell, Folke (1994) "Kenya – från enpartistat till demokrati?", *Afrikafakta 1*, Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet
- Dyrstad, Karin, Tanja Ellingsen og Jan Ketil Rød (u.å.) "Ethnonationalism in post-war Bosnia-Herzegovina and Kosovo. The effects of local violence and ethnic composition"
- Eck, Kristine og Lisa Hultman (2007) "One-sided violence against civilians in war: insights from new fatality data", *Journal of Peace Research*, Vol. 44, No. 2, pp. 233-246
- Eifert, Benn, Edward Miguel og Daniel N. Posner (2010) "Political Competition and Ethnic Identification in Africa", *American Journal of Political Science*, Vol. 54, No. 2, pp. 494-510
- Elischer, Sebastian (2008) "Ethnic Coalitions of Convenience and Commitment: Political Parties and Party Systems in Kenya", Hamburg: German Institute of Global and Area Studies
- Ellingsen, Tanja (2000) "Colorful Community or Ethnic Witches' Brew?: Multiethnicity and Domestic Conflict during and after the Cold War", *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 44, No. 2, pp. 228-249
- Ellingsen, Tanja (2005) "Toward a Revival of Religion and Religious Clashes?", *Terrorism and Political Violence*, Vol. 17, No. 3, pp. 305-332
- Ellingsen, Tanja (2010) "Ethnicity Matters, but What Kind? A review of the quantitative literature of ethnicity and conflict", pp. 85-104 i Jakobsen, Tor G. (2010) *War: An Introduction to Theories and Research on Collective Violence*, Nova Publishers
- Esteban, Joan og Debraj Ray (1994) "On the Measurement of Polarization", *Econometrica*, Vol. 62, No. 4, pp. 819-852
- Esteban, Joan og Debraj Ray (1999) "Conflict and Distribution", *Journal of Economic Theory*, Vol. 87, No. 2, pp. 379-415

Fearon, James D. (1991) "Counterfactuals and hypothesis testing in political science", *World Politics*, Vol. 43, No. 2, pp. 169-195

Fearon, James D. og David D. Laitin (1996) "Explaining Interethnic Cooperation", *The American Political Science Review*, Vol. 90, No. 4, pp. 715-735

Fearon, James D. og David D. Laitin (2000a) "Ordinary Language and External Validity: Specifying Concepts in the Study of Ethnicity", LiCEP møte 20-22 oktober 2000, University of Pennsylvania

Fearon, James D. og David D. Laitin (2000b) "Violence and the Social Construction of Ethnic Identity", *International Organization*, Vol. 54, No. 4, pp. 845-877

Fearon, James D. og David D. Laitin (2003) "Ethnicity, Insurgency, and Civil War", *The American Political Science Review*, Vol. 97, No. 1, pp. 75-90

Fearon, James D., Kimuli Kasara og David D. Laitin (2007) "Ethnic Minority Rule and Civil War Onset", *American Political Science Review*, Vol. 101, No. 1, pp. 187-193

Freedom House (2012) *Freedom in the World*, 2000-2012, nedlastet 20.04.12 fra <http://www.freedomhouse.org/report-types/freedom-world>

Geddes, Barbara (2003) *Paradigms and Sand Castles- Theory Building and Research Design in Comparative Politics*, USA: The University of Michigan Press

Gleditsch, Nils Petter, Peter Wallensteen, Mikael Eriksson, Margareta Sollenberg og Håvard Strand (2002) "Armed Conflict 1946-2001: A New Dataset", *Journal of Peace Research*, Vol. 39, No. 5, pp. 615-637

Gurr, Ted R. (1970) *Why Men Rebel*, New Jersey: Princeton University Press

Havnevik, Kjell (2008) "Kenya – Bakgrunn og analyse", *Nordiska Afrikainstitutet, Research and analysis on Africa*, publisert den 19. april 2010, hentet den 20.04.12 fra http://www.nai.uu.se/news/articles/havnevik_on_kenya/

Hegre, Håvard og Nicholas Sambanis (2006) "Sensitivity Analysis of Empirical Results on Civil War Onset", *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 50, No. 4, pp. 508-535

Heilman, Bruce E. og Paul J. Kaiser (2002) "Religion, Identity and Politics in Tanzania", *Third World Quarterly*, Vol. 23, No. 4, pp. 691-709

Hornsby, Charles (2012) *Kenya – A History Since Independence*, London/New York: I.B.Tauris

Horowitz, Donald L. (1991) "Making Moderation Pay", pp. 451-476 i Joseph Montville (ed.) *Conflict and Peacemaking in Multiethnic Societies*, USA: Lexington

Horowitz, Donald L. (2000) *Ethnic Groups in Conflict*, Berkeley: University of California Press

Human Development Index (2012) "Table 1: Human Development Index and its components" hentet den 20.10.11 fra

http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2010_EN_Table1_reprint.pdf

Illife, John (2005) "Breaking the Chain at its Weakest Link – TANU & the Colonial Office", pp. 168-198 i Maddox, Gregory H. og James L. Giblin (ed.) (2005) *In Search of a Nation – Histories of Authority & Dissidence in Tanzania*, UK: James Currey

Kahl, Colin (1998) "Population Growth, Environmental Degradation, and State- Sponsored Violence: The Case of Kenya, 1991-93", *International Security*, Vol 23, No. 2, pp. 80-119

Kahl, Colin H. (2006) *States, Scarcity, and Civil Strife in the Developing World*. USA: Princeton University Press

Kamata, Ng'wanza, Benard Baha og Violet Barasa (2009) "After Ujamaa: Ethnicity, Land and Conflict in Tanzania", *Africa Policy Institute*, Working Paper Series No. 4

Kasara, Kimuli (2010) *Electoral Geography and Conflict: Examining the Redistricting through Violence in Kenya*, New York: Columbia University, Department of Political Science

Kaufman, Stuart J. (2012) "Ethnic Politics and Tanzania – The Symbolic Politics of a Dog That Did Not Bark", presentasjon på International Studies Association Annual Convention, april 2012

Kessler, Ilana R. (2006) "What Went Right in Tanzania: How Nation Building and Political Culture Have Produced Forty-Four Years of Peace", Georgetown University

Kimenyi, Mwangi og Njuguna Ndung'u (2005) "Sporadic ethnic violence- Why has Kenya not experienced a full- blown civil war?" pp. 123-157 i Collier, Paul og Nicholas Sambanis (ed.) (2005) *Understanding civil war – evidence and analysis*, Volume 1, Washington DC: The World Bank

King, Gary, Robert O. Keohane og Sidney Verba (1994) *Designing Social Inquiry*, USA: Princeton University Press

Ksoll, Cristopher, Rocco Macchiavello og Ameet Morjaria (2009) "Guns and Roses: The Impact of the Kenyan Post-Election Violence on Flower Exporting Firms", University of Oxford: Centre for the Study of African Economies and Department of Economics: CSAE Working Paper Series 2009-06

Lafargue, Jérôme (2009) "A country in suspense: Political fallout and popular anxiety", pp. 3-13 i Lafargue, Jérôme (2009) *The General Elections in Kenya, 2007*, Nairobi: Institute Français de Recherche en Afrique (IFRA)

Lewis, M. Paul (ed.) (2009) *Ethnologue: Languages of the World*, Sixteenth edition. Dallas, Tex.: SIL International. Online version: <http://www.ethnologue.com/>.

Lijphart, Arend (1971) "Comparative Politics and the Comparative Method", *The American Political Science Review*, Vol. 65, No.3, pp. 682-693

Lijphart, Arend (2004) "Constitutional Design for Divided Societies", *Journal of Democracy*, Vol. 15, No. 2, pp. 97-109

Lonsdale, John (2004) "Moral & Political Argument in Kenya" pp. 73-96 i Berman, Bruce, Dickson Eyoh og Will Kymlicka (ed.) (2004) *Ethnicity & Democracy in Africa*. Oxford: James Currey Ltd

Maddox, Gregory H. og James L. Giblin (2005) "Introduction", pp. 70-86 i Maddox, Gregory H. Og James L. Giblin (ed.) (2005) *In Search of a Nation. Histories of authority & dissidence in Tanzania*, Oxford: James Currey; Dar es Salaam: Kapsel Educational Publications; Athen: Ohio University Press

Maloba, Wunyabari (1989) "Nationalism and decolonization, 1947-1963" pp. 173-202 i Ochieng', William R. (ed.) (1989) *A Modern History of Kenya 1895- 1980*. Nairobi: Evans Brothers Limited

Mansfield, Edward D. og Jack Snyder (1995) "Democratization and the Danger of War", *International Security*, Vol. 20, No. 1, pp. 5-38

Markussen, Thomas og Kitavi Mbuvi (2011) "When Does Ethnic Diversity Lead to Violence? Evidence from the 2007 Elections in Kenya", *Discussion Papers*, No. 11-19, Copenhagen: University of Copenhagen, Department of Economics

Marshall, Monty G. og Keith Jagers (2006) "Polity IV Project: Political Regime Characteristics and Transitions, 1800-2006", Polity IV Datasettet, Columbia: Center for International Development and Conflict Management, University of Maryland, hentet den 09.01.12 fra <http://www.systemicpeace.org/polity/polity4.htm>

Mbogoni, Lawrence E.Y. (2005) "Censoring the Press in Colonial Zanzibar, An Account of the Seditious Case against Al-Falaq", pp. 198-216 i Maddox, Gregory H. og James L. Giblin (ed.) (2005) *In Search of a Nation – Histories of Authority & Dissidence in Tanzania*, UK: James Currey

Miguel, Edward (2004) "Tribe or Nation? Nation Building and Public Goods in Kenya versus Tanzania", *World Politics*, Vol. 56, No. 3, pp. 327-362

Mill, John Stuart (2002, [1891]) *A System of Logic*, Honolulu: University Press of the Pacific

Minorities at Risk Project (2004) *Chronology for Kalenjin in Kenya*, hentet den 14. mai 2012 fra <http://www.unhcr.org/refworld/docid/469f38acc.html>

Montalvo, José G. og Marta Reynal-Querol (2005) "Ethnic Polarization, Potential Conflict, and Civil Wars", *The American Economic Review*, Vol. 95, No. 3, pp. 796-816

Moses, Jonathon W. og Torbjørn L. Knutsen (2007) *Ways of Knowing*, New York: Palgrave Macmillan

Mueller, Susanne D. (2008) "The Political Economy of Kenya's Crisis", *Journal of Eastern African Studies*, Vol. 2, No. 2, pp. 185-210

Norwegian Risk Consulting International (NRCI) (2012) "Challenges Remain as Kenya Prepares for Elections", hentet 20.05.12 fra <http://www.nrci.no/Services/RiskUpdates/Article.aspx?id=177>

Nyang'oro, Julius E. (2004) "Ethnic Structure, Inequality and Governance of the Public Sector in Tanzania", United Nations Research Institute for Social Development

Nye (2009) *Understanding International Conflicts*, USA: Pearson International Edition

Ochieng', William R. (1985) *A History of Kenya*, London: Macmillan Publishers Ltd

Ochieng', William R. (1989) "Independent Kenya, 1963- 1986", pp. 202-219 i Ochieng', William R. (ed.)(1989) *A Modern History of Kenya 1895- 1980*. Nairobi: Evans Brothers Limited

Odgaard, Rie (2010) "Scrambling for Land in Tanzania: Process of Formalisation and Legitimation of Land Rights", *The European Journal of Development Research*, Vol. 14, No. 2, pp. 71-88

Odhiambo, E.S. Atieno, T.I. Ouso og J.F.M. Williams (1994 [1977]) *A History of East Africa*, London: Longman Group Ltd

Odhiambo E.S. Atieno (2004) "Hegemonic Enterprises & Instrumentalities of Survival: Ethnicity & Democracy in Kenya" pp. 167-183 i Berman, Bruce, Dickson Eyoh og Will Kymlicka (ed.) (2004) *Ethnicity & Democracy in Africa*. Oxford: James Currey Ltd

Ogude, James (2002) "Ethnicity, Nationalism and the Making of Democracy in Kenya: An Introduction", *African Studies*, Vol. 62, No. 2, pp. 205-207

Okello, Benson (2002) *A History of East Africa*. Kampala: Fountain Publishers Ltd

Posen, Barry R. (1993) "The Security Dilemma and Ethnic Conflict", *Survival*, Vol. 35, No. 1, pp. 27-47

Posner, Daniel N. (2004a) "The Political Salience of Cultural Difference: Why Chewas and Tumbukas Are Allies in Zambia and Adversaries in Malawi", *American Political Science Review*, Vol. 98, No. 4, pp. 529-545

Posner, Daniel N. (2004b) "Measuring Ethnic Fractionalization in Africa", *American Journal of Political Science*, Vol. 48, No. 4, pp. 849-863

Posner, Daniel N. (2007) "Regime Change and Ethnic Cleavages in Africa", *Comparative Political Studies*, Vol. 40, No. 11, pp. 1302-1327

Ragin, Charles C. (1987) *The Comparative Method- Moving beyond qualitative and quantitative strategies*. Berkeley: University of California Press

Reynal-Querol, Marta (2002) "Ethnicity, Political Systems, and Civil Wars", *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 46, No. 1, pp. 29-54

Ringdal, Kristen (2001) *Enhet og Mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*, Bergen: Fagbokforlaget

Roessler, Philip G. (2005) "Donor- Induced Democratization and the Privatization of State Violence in Kenya and Rwanda", *Comparative Politics*, Vol. 37, No. 2, pp. 207-227

Sambanis, Nicholas (2004a) "Using Case Studies to Expand Economic Models of Civil War", *Perspectives on Politics*, Vol. 2, No. 2, pp. 259-279

Sambanis, Nicholas (2004b) "What Is Civil War? : Conceptual and Empirical Complexities of an Operational Definition", *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 48, No. 6, pp. 814-858

Sambanis, Nicholas (2005) "Conclusion- Using case studies to refine and expand the theory of civil war" i Collier, Paul og Nicholas Sambanis (ed.) (2005) *Understanding civil war – evidence and analysis*, Volume 1, Washington DC: The World Bank

Skocpol, Theda (1979) *States & Social Revolutions*. USA: Cambridge University Press

Shetler, Jan Bender (2010) "Historical memory as a foundation for peace: Network formation and ethnic identity in North Mara, Tanzania", *Journal of Peace Research*, Vol. 47, No. 5, pp. 639-650

Smith, Alison (1976) "The end of the Arab sultanate: Zanzibar 1945-1964" pp. 196- 212 i Low, D.A. og Alison Smith (ed.) (1976) *History of East Africa III*. London: Oxford University Press

Smith, Lahra (2009) "Explaining violence after recent elections in Ethiopia and Kenya", *Democratization*, Vol. 16, No. 5, pp. 867-897

Snyder, Jack (2000) *From Voting to Violence*, USA: W.W. Norton & Company

Spear, Thomas (2005) "Indirect Rule, the Politics of Neo-Traditionalism & the Limits of Invention in Tanzania", pp. 70-86 i Maddox, Gregory H. Og James L. Giblin (ed.) (2005) *In Search of a Nation. Histories of authority & dissidence in Tanzania*, Oxford: James Currey; Dar es Salaam: Kapsel Educational Publications; Athen: Ohio University Press

Stewart, Frances (2002) "Horizontal Inequalities: A Neglected Dimension of Development", *Working Paper 81*, University of Oxford: Queen Elisabeth House

Stewart, Frances (2008) *Horizontal Inequalities and Conflict – Understanding Group Violence in Multiethnic Societies*, United Kingdom: Palgrave Macmillan

Stewart, Frances (2010) "Crisis Prevention: Tackling Horizontal Inequalities", *Oxford Development Studies*, Vol. 28, No. 3, pp. 245-262

Sundberg, Ralph, Kristine Eck og Joakim Kreutz (2012) "Introducing the UCDP Non-State Conflict Dataset", *Journal of Peace Research*, Vol. 49, No. 2, pp. 351-362

Tadjoeddin, Mohammad Z., Widjajanti I. Suharyo og Satish Mishra (2001) "Regional Disparity and Vertical Conflict in Indonesia", *Journal of the Asia Pacific Economy*, Vol. 6, No. 3, pp. 283-304

Themnér, Lotta og Peter Wallensteen (2011) "Armed Conflict, 1946-2010", *Journal of Peace Research*, Vol. 48, No. 4, pp. 525-536

Throup, David (1988) *Economic and Social Origins of Mau Mau*. Nairobi: Heinemann Kenya

Tjora, Aksel (2009) *Fra nysgjerrighet til innsikt- kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Trondheim: Sosiologisk Forlag

Tjora, Aksel (2010) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Tripp, Aili Mari (2000) "Political Reform in Tanzania: The Struggle for Associational Autonomy", *Comparative Politics*, Vol. 32, No. 2, pp. 191-214

Van Evera, Stephen (2001) "Primordialism lives!" *APSA-CP: Newsletter of the Organized Section in Comparative Politics of the American Political Science Association*, Vol. 12, No. 1, pp. 20-22

Varshney, Ashutosh. (2001) "Ethnic conflict and civil society - India and beyond", *World Politics*, Vol. 53, No. 3, pp. 362-398

Varshney, Ashutosh. (2007) "Ethnicity and ethnic conflict", pp. 274-294 i Boix, C. Og S. C. Stokes (Ed.), *Oxford handbook of comparative politics*, New York: Oxford University Press.

Wahman, Michael (2011) "Policy Blind Coalitions – Ethnicity and political coalitions in Kenya under multipartyism", 4th European Conference on Africa Studies, Sverige: Uppsala Universitet

Ward, Michael D., and Kristian Skrede Gleditsch (2002) "Location, location, location: An MCMC approach to modeling the spatial context of war and peace", *Political Analysis*, Vol. 10, No. 3, pp. 244-246

Weber, Max (1946) "Politics as a Vocation", i Weber, Max (1946) *Essays in Sociology*, oversatt av H.H.Gerth og C. Wright Mills, New York: Oxford University Press

Zakaria, Fareed (1997) "The Rise of Illiberal Democracy", *Foreign Affairs*, Vol. 76, No. 6, pp. 22-43

Østby, Gudrun (2008) "Polarization, Horizontal Inequalities and Violent Civil Conflict", *Journal of Peace Research*, Vol. 45, No. 2, pp. 143-162

8 Vedlegg

8.1 Vedlegg I: Borgerkrigsforskningens mest robuste funn:

Spørsmål vedrørende interne konflikter har vært forsket på fra flere hold. I borgerkrigsforskningen er de mest robuste sammenhengene store befolkninger, lavt inntektsnivå, lav økonomisk vekst (Blattman og Miguel 2010), nylig politisk ustabilitet, ustabile politiske institusjoner, vanskelig terreng, og udemokratiske naboer, gjerne med borgerkrig (Hegre og Sambanis 2006:508). Videre er andre faktorer, som eksport av naturressurser, støtte fra etniske diasporaer, inntektsnivå (Collier og Hoeffler 2001) og statlig styrke (Fearon og Laitin 2003), med på å øke sannsynligheten for borgerkrig. I tillegg nevner Blattman og Miguel (2010) spredt befolkete regioner. Det er konsensus om at økt inntekt per innbygger og lav befolkningsstørrelse reduserer sannsynligheten for krig. Utover dette er det stor uenighet, spesielt på hvilken rolle etnisitet spiller. Noen finner at størrelsen på største gruppe og fraksjonalisering ikke er signifikant (Fearon og Laitin 2003), andre finner at etnisk dominans kan øke sjansen for borgerkrig (Collier og Hoeffler 2004). Polarisering (to relativt like store grupper) er ikke signifikant for utbrudd av borgerkrig (Collier og Hoeffler 2004; Fearon og Laitin 2003). Reynal-Querol (2002) finner at religiøs polarisering øker sannsynligheten for etnisk borgerkrig - faktisk er det viktigere enn språklige skiller og naturressurser, mens religiøs fragmentering har motsatt effekt – det bidrar til fred (Reynal-Querol 2002). I mindre voldelige konflikter er det noe enighet om at etnisitet har stor betydning (Hegre og Sambanis 2006). Det er så mye innsikt store-*N* studier gir. Det er derfor et stort behov for å gå dypere inn i betydningen etnisitet har for mindre voldelige konflikter. Dessuten er det en mangel på studier der konfliktfylte land analyseres sammen med tilnærmet fredelige land, med analyse på nasjonsnivå (Varshney 2001). Når en analyserer alle væpnede konflikter, blir etnisk heterogenitet, prosentandel muslimer i befolkningen og oljeeksport svært signifikante, men mister sin betydning når fokuset endres til borgerkrig (Sambanis 2004b).

8.2 Vedlegg II: Øvrige etniske grupper i Tanzania

Mawia	Holoholo	Ndamba	Zanaki
Zigua	Mepa	Rufiji	Wungu
Hadizapi	Pangwa	Turu	Kara
Kuria	Ikizu	Jiji	Matambe
Mbulu	Kwere	Ndendeuli	Ngulu
Nyasa	Mpepo	Rundi	Sangu
Sonjo	Pare	Vidunda	Yao
Zinza	Sambwa	Digo	Gorowa
Nata	Ikoma	Jita	Kimbu
Sizaki	Lambia	Makua	Matengo
Nata	Meru	Ndengereko	Segeju
Kara	Pimbwe	Rungu	Ha
Kiroba	Tatog	Vinza	Kindiga
Kwaya	Bende	Doe	Matumbi
Nyambwe	Iramba	Kaguru	Nyamwanga
Nyaturu	Luguru	Malila	Shambala
Arusha	Mwera	Ngindo	Zaramo
Bahima	Pogoro	Rungwa	Hadimu
Kutu	Tangwe	Dorobo	Konongo
Mbugwe	Bondei	Kahe	Wabenzi
Nyidna	Iraqwi	Mambwe	Makabwela
Suba	Luo	Ngoni	Barbaig
Kwavi	Ndali	Safwa	Bena
Mabunga	Rangi	Wanji	Maasai
Nyika	Brungi	Fipa	Gogo
Subi	Isanzu	Kerewe	Sagara
Baragugu	Machinga	Ngureme	Nyiramba

Kilder: Kamata et al. 2009; Nyang'oro 2004; Odgaard 2010

8.3 Vedlegg III: Øvrige etniske grupper i Kenya

Taita (1% av befolkningen)	Pokot (0.4% av befolkningen)
Teso (1% av befolkningen)	Bajun (0.4% av befolkningen)
Embu (1% av befolkningen)	Borana (0.3% av befolkningen)
Kuria (0.5% av befolkningen)	Arab (0.2% av befolkningen)
Basuba (0.5% av befolkningen)	Nubi (usikker størrelse)
Samburu (0.5% av befolkningen)	Somali (0.2% av befolkningen, 95% av gruppen bor i North Eastern)
Swahili (0.4% av befolkningen)	

Kilder: Elischer 2008; Bratton og Kimenyi 2008

8.4 Vedlegg IV: Lovgivning politiske partier i Tanzania

CCM National Conference 1992 gave the following guidelines for the introduction of new parties:

1. New parties must be panterritorial with members on both sides of the union and should not be based on religion, regionalism, "tribe", race or creed.
2. They should be "genuine" parties formed by Tanzanians themselves and committed to protecting national gains.
3. Parties should respect and defend the principles of equality, justice, and human rights for all people.
4. Parties should accept and respect the principle of inviolability of the national borders of the United Republic of Tanzania and the territorial integrity of Zanzibar and all its islands.
5. Parties must advance their causes through the force of argument rather than argument of force.

I Handbook of Tanzanian Electoral Laws and Regulations heter det at under valgkampanjer: "Political parties, candidates or their followers are not allowed to conduct campaigns on the basis of tribalism, religion, race or gender. Likewise, they are not allowed to conduct such campaigns in tribal languages. The language to be used is either Kiswahili or English". Videre står det: "Political parties, candidates and followers should refrain from all acts that can incite animosity and cause disharmony among people on the basis of political ideology, tribalism, religion, race or gender"

(Nyang'oro 2004:43, originalt National Electoral Commission, A Handbook of Tanzania Electoral Laws and Regulations 2000, Dar es Saalam: NEC, 2000:108), (Nyang'oro 2004:42-43, som hentet dette fra Tanzania Embassy Newsletter, Washington DC, March 1992:1). (Nyang'oro 2004:43, originalt National Electoral Commission, A Handbook of Tanzania Electoral Laws and Regulations 2000, Dar es Saalam: NEC, 2000:109).

8.5 Vedlegg V: Politiske partier

Kommentarer til tabellen:

- DP var en del av NARC i 2002, og ble i 2007 sammenslått med PNU.
- En trend mellom 1991 og 1997 var at multietniske partier kollapset, og resulterte i et monoetnisk partibilde (Elischer 2008).
- New KANU ble etablert i 2002. Da fusjonerte NDP med KANU. Resultatet ble et parti som representerte Kalenjin, Kamba, Luhya, Kikuyu, Coastal, og Luo (til LDP ble etablert).
- LDP ble en del av ODM i 2005.
- NAC ble til NAK som ble til NARC, alt i løpet av 2002 (før valget).
- NARC kollapset under folkeavstemmingen i 2005. ODM tok over som paraplyorganisasjon for opposisjonen (Branch 2011).
- NDP slo seg sammen med KANU i 2002
- ZPPP: 1959-1964. Arabere og afrikanere fra ASP og ZNP
- CCM ble dannet etter sammenslåing av ASP og TANU
- UDP forsøkte under valget i 2000 å appellere til to av de største etniske gruppene i Tanzania; Sukuma og Nyamwezi. Forsøket mislyktes.

Land	Parti	Levetid	Etnisk(e) gruppe(r)	Leder/ presidentkand.
Kenya	DP	1992-2007	Kikuyu, kamba, kisii, maasai	Kibaki (1992)
	FORD	1991- →	Luo, kikuyu, luhya, meru, somali, kisii	O. Odinga (1992), Wamalwa (1997 FORD-K), Nyachae (2002 FORD-P)
	ODM	2005- →	Luo, kalenjin, luhya	Raila Odinga
	GEMA	1971-1978	kikuyu, embu, meru	Njenga Karume
	KADU	1963-1964	Coastal, luhya, kalenjin, maasai	Moi
	KCA	1924-1944	Kikuyu	Kenyatta
	KAU	1944-1963	Kikuyu	Kenyatta
	KANU	1963- →	Kikuyu, luo, kamba, kisii, taita (1991: Kalenjin, luo, maasai; 2002: Kalenjin, kamba, luhya, kikuyu)	Kenyatta, Odinga, Mboya, Moi
	KNP	1959-1963	Både hvite bosettere og afrikanere	Muliro, Moi, Nyagah, Towett, Ngala
	SDP	1991- →	Kamba i begynnelsen. Ønsker i dag å forene flere grupper	Makau, Orengo, Ngilu (1997)
	KPU	1966-1969	Luo	Odinga
	LDP	2002-2005	Luo	Raila Odinga
	NAC	2002-2002	Kikuyu, kamba, luhya	Kibaki, Ngilu, Wamalwa
	NAK	2002-2002	Kikuyu, kamba, uhya	Kibaki
	NARC	2002-2005	Kikuyu, luo, kamba, luhya,	Kibaki
NDP	1997-2002	Luo	Raila Odinga (1997)	
	PNU	2007- →	Kikuyu, embu, meru, kisii	Kibaki
Tanzania	ASP	1957-1977	Afrikanere og arabere	Abeid Karume
	ZNP ⁶⁶	1955-1964	Arabere	
	TAA	1929-1954	Multietnisk	Saidi
	TANU	1954-1977	Multietnisk: Zanaki, sukuma, haya, chagga, nyakyusa	Julius Nyerere
	CCM	1977- →	Alle	Nyerere, Mwinyi, Mkapa 1995/2000, Kikwete 2005/2010
	CHADEMA	1993-	Middelklassen – vanskelig å finne hvilke grupper. Området rundt Kilimanjaro	Mtei (1993), Mbowe (2005), Slaa (2010)
	CUF	1993-	Mest muslimsk støtte; Zanzibar	Mapalua (1993)
	NCCR-M.	1993-	Unge profesjonelle i og rundt Dar es Salaam	Lipumba (2005)
	TLP	1993-		Marando (1993)
	UDP	1994-	Sukuma, nyamwesi	Mrema (2000, 2005, 2010)
	Umma party ⁶⁷	1963-	Arabere	John Cheyo

Laget av forfatter, etter bidrag fra Hornsby (2012), Elischer (2008), Wahman (2011), Iliffe (2005), Kaufman (2012), Nyang'oro (2004), Branch (2011), Kessler (2006), Mbogoni (2005), Barkan (1994), Burgess (2005), og Britannica.com (2012)

⁶⁶ ZPPP: 1959-1964. Arabere og afrikanere fra ASP og ZNP

⁶⁷ Dannet av ZNP-sosialister som brøt ut.